

**T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**54-72 AYLIK ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİNE
ANNE BABA TUTUMU VE ÇOCUĞUN
MİZACININ ETKİSİ**

**Hatice Kevser ALAMEHMET
174004005**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Asude BALABAN DAĞAL**

İSTANBUL, 2019

**T.C.
İSTANBUL OKAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ÇOCUK GELİŞİMİ VE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**54-72 AYLIK ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİNE
ANNE BABA TUTUMU VE ÇOCUĞUN
MİZACININ ETKİSİ**

**Hatice Kevser ALAMEHMET
174004005**

**Tez Danışmanı
Doç. Dr. Asude BALABAN DAĞAL**

İSTANBUL, 2019

T.C
OKAN ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Belirtilecek açıklamalar için ayrılan yerlerin yeterli olmaması durumunda formun arka yüzü veya ek bir kâğıt da kullanılabilir.

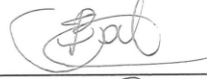

Y Ü K S E K L İ S A N S
T E Z O N A Y I

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : Hatice Keiser ALMUTEMET Öğrenci No : 174204005
Anabilim/Bilim Dalı : Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Tez Savunma Tarihi : 12.06.2019
Danışman : Doç. Dr. Asude B. DAĞAL Tez Savunma Saati : 11:00

Tez Konusu : 5472 Ağıllı Çocukların Değer Değerleri Anne-Bek Tutum ve Çocuklarının Etkisi

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 28.Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin Kabulüne'ne OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI (KABUL/RED/ DÜZELTME)	İMZA
Prof. Dr. Serret BAL	Kabul	
Dr. Esin DİBEK	Kabul	
Doç. Dr. Asude B. DAĞAL	Kabul	

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	KANAATI (KABUL/RED/ DÜZELTME)	İMZA

ÖZET

Bu çalışma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 54- 72 aylık çocukların değer düzeylerine, anne-baba tutumlarının ve çocuğun mizacının etkisinin belirlenmesi ve yaş,cinsiyet,anne yaşı,baba yaşı,anne eğitim düzeyi,baba eğitim düzeyi,anne çalışma durumu, demografik değişkenleri açısından farklılık gösterip göstermediğinin araştırılması amacıyla yapılmıştır. Araştırma nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeline uygun bir şekilde hazırlanmıştır.

Bu çalışmanın evrenini 2018-2019 eğitim-öğretim yılında İstanbul İli, Avrupa Yakasında okul öncesi kurumuna devam eden 54-72 ay grubundaki çocuklar; çalışmanın örneklemini ise bu evrenden tabakalı rastgele örnekleme yöntemiyle seçilen 384 çocuk oluşturmaktadır. Çocukların değer düzeylerine anne-baba tutumlarının ve mizaç tiplerinin etkisinin belirlenmesi için yapılan bu çalışmada, “Okul Öncesi Değerler Ölçeği”, “Anne Baba Tutumları Ölçeği” ve “Mizaç Değerlendirme Bataryası” kullanılmıştır.

Değişkenlerin normal dağılıp dağılmadığı saphiro wilk testi ile analiz edilmiştir ve normal dağılım gösteren bağımsız grup Student t test ile normal dağılım göstermeyen 2 bağımsız grup ise, Mann Whitney u ile analiz edilmiştir. Ayrıca 2 den fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında normal dağılım gösteren özellikler için Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve LSD çoklu karşılaştırma testleri, normal dağılmayan özellikler için ise Kruskal Wallis testi ve test sonrası çoklu karşılaştırma (All pairwise) testi kullanılmıştır.

Çalışma sonucuna göre cinsiyet, çocuğun yaşı, anne ve baba yaşı, anne ve baba eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, anne çalışma durumu, kardeş sayısı ve çocuğu büyüten kişi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Ayrıca 54-72 aylık çocukların mizacı ile cinsiyet, sosyo-ekonomik düzey, anne çalışma durumu, kardeş sayısı ve çocuğu büyüten kişi değişkenleri arasında anlamlı farklılıklara rastlanmış fakat çocuk yaşı, anne ve baba yaşı, anne ve baba eğitim düzeyi değişkenleri arasında anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır.

54-72 aylık çocukların anne baba tutumları ile cinsiyet, çocuk yaşı, baba yaşı, anne ve baba eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, anne çalışma durumu, kardeş sayısı

değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar görülmüş olup anne yaşı değişkenleri ile anlamlı bir ilişki görülmemiştir.

Yapılan analiz sonuçlarına göre elde edilen bulgularda akran mizaç değerlendirme bataryası ile değer düzeyi arasında anlamlı bir ilişki vardır. Mizaç ile değer düzeyi alt boyutları arasında negative yönlü bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Eğitim, Değer Düzeyi, Anne-Baba Tutumu, Çocuğun Mizacı

ABSTRACT

THE EFFECT OF PARENTS' ATTITUDES AND CHILD'S TEMPERAMENT ON THE LEVEL OF VALUES OF 54-72-MONTH-OLD CHILDREN ATTENDING PRE-SCHOOL EDUCATION INSTITUTE

The aim of this study was to determine the effect of parents' attitudes and child's temperament on the level of values of 54-72-month-old children attending pre-school education institutes and to determine whether they differ in terms of various demographic variables. The research was conducted in accordance with the relational screening model of quantitative research methods.

The population of this study consisted of the children in the group of 54-72-month-old attending the pre-school institution on the European Side of Istanbul Province in 2018-2019 academic year. The sample of the study consisted of 384 children selected by stratified random sampling method. "Pre-school Values Scale", "Maternal Attitudes Scale" and "Temperament Evaluation Battery" were used to determine the effect of parents' attitudes and temperament types on the value levels of children.

Shapiro-Wilk test was used for testing the compliance of data with the normal distribution. The student's t-test was used to compare the normal distribution characteristics in 2 independent groups and the Mann-Whitney U test was used to compare the normal distribution characteristics in 2 independent groups. Moreover, Kruskal Wallis test and post-test multiple comparison (All pairwise) tests were used for the comparison of more than 2 independent groups of numeric data with respect to the abnormal distribution properties and single-way analysis of variance (Anova) and LSD multiple comparison tests were used for properties of the normal distribution. According to the results of the study a significant difference was found between the variables gender, child's age, mother's and father's age, parents' education level, socio-economic level, the working status of the mother, number of siblings, and the person who raised the child.

In addition, there was no significant difference between the temperament of the children of 54-72-month-old and the age of children, mother and father age, parents'

education level. On the other hand, there was a significant difference with respect to gender, socio-economic level, mother's working status, number of siblings and child-raising variables in this study.

In the other scale of parental attitudes and duration of preschool attendance of 54-72-month children, there was no significant relationship with respect to the variables of maternal age. However, a significant relationship was found between the variables of gender, child's age, father's age, parents education level, socio-economic level, the working status of the mother, number of siblings.

There is a meaningful relationship between temperament evaluation battery and value level in the findings according to the analysis results. There was a negative relationship between the temperament and the sub-dimensions of value level.

Keywords: Pre-School Education, Value Level, Parent Attitude, Child's Temperament

ÖNSÖZ

Araştırma boyunca bana rehberlik eden değerli hocam ve danışmanım Doç. Dr. Asude BALABAN DAĞAL'a teşekkür ederim.

Değerli jüri üyeleri Prof Dr. Servet BAL, Doç. Dr. Asude BALABAN DAĞAL, Dr. Esin DİBEK'e teşekkür ederim.

Her daim yanımda olan, maddi manevi desteklerini esirgemeyen anneme ve babama, kız kardeşlerim Zeynep ALAMEHMET ve Meryem ALAMEHMET'e ve dostum Burçin YIRTICI'ya teşekkür ederim.

Hatice Kevser ALAMEHMET

Mayıs, 2019

BEYAN

Bu çalışmamın kendi çalışmam olduğunu, tezde kullanılan bilgileri etik kuralları içinde elde ettiğimi, daha önce üretilmiş olan ve yararlandığım bütün bilgi fikir ve yorumları akademik kurallar içinde kullandığımı ve kaynak gösterdiğimi beyan ederim.

Hatice Kevser ALAMEHMET

İÇİNDEKİLER

	<u>SAYFA NO</u>
TEZ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vii
BEYAN.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR.....	xiv
1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
1.1. Araştırmanın Önemi.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı.....	2
1.2.1. Alt Amaçlar.....	3
1.3. Sayıtlılar.....	4
1.4. Sınırlılıklar.....	4
1.5. Tanımlar.....	5
2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	6
2.1. Değer Kavramı.....	6
2.1.1. Değerlerin Sınıflandırılması.....	6
2.1.2. Değerler ile İlgili Bazı Kuramlar.....	7
2.1.2.1. Nelson'ın Değer Kuramı.....	7
2.1.2.2. Schwartz'ın Değer Kuramı.....	7
2.1.2.3. Milton Rokeach'ın Değer Kuramı.....	8
2.1.3. Okul Öncesinde Değerler Eğitimi.....	9
2.2. Anne-baba Tutumu Tanımı ve Önemi.....	9
2.2.2. Anne-baba Tutumu Çeşitleri.....	10
2.2.1.1. Demokratik Tutum.....	10
2.2.1.2. Otoriter ve Baskıcı Tutum.....	11
2.2.1.3. Aşırı Hoşgörülü Tutum.....	11

2.2.1.4. Aşırı Koruyucu Tutum	12
2.3. Değerler Eğitimi ve Anne-Baba Tutumu.....	12
2.4. Mizaç Kavramı	14
2.4.1. Mizaç Tipleri	14
2.4.2. Mizaç ile İlgili Bazı Teorik Yaklaşımlar	19
2.4.2.1. Thomas ve Chess'in Yaklaşımı	19
2.4.2.2. Buss ve Plomin'in Yaklaşımı	20
2.4.2.3. Martin ve Bridger Yaklaşımı.....	20
2.5. Anne Baba Tutumu ve Çocuğun Mizacı	21
2.6. İlgili Araştırmalar	22
2.6.1. Değerler Eğitimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	22
2.6.1.1. Değerler Eğitimi ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	22
2.6.1.2. Değerler Eğitimi ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	24
2.6.2. Anne-baba Tutumu ile İlgili Yapılan Araştırmalar	25
2.6.2.1. Anne-baba Tutumu ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	25
2.6.2.2. Anne-baba Tutumu ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar	29
2.6.3. Mizaç ile İlgili Yapılan Araştırmalar.....	30
2.6.3.1. Mizaç ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar	30
2.6.3.2. Mizaç ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar.....	31
3. GEREÇ ve YÖNTEM.....	33
3.1. Araştırma Modeli	33
3.2. Evren ve Örneklem.....	33
5. TARTIŞMA	67
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	81
KAYNAKÇA	88
EKLER	98
Ek 1: Ölçek İzinleri	99
Ek 2: Değerler Ölçeği-Ebeveyn Formu.....	100
Ek 3: Mizaç Bataryası	101

Ek 4: Anne-Baba Tutum Ölçeği.....	103
Ek 5: Etik Kurul Onayı	105
Ek 6: Valilik İzni.....	106
Ek 7: Kişisel Bilgiler.....	98
Ek 8: İntihal Raporu.....	99

TABLolar LİSTESİ

SAYFA NO

Tablo 1:	Demografik Bilgiler Frekans Tablosu	34
Tablo 2:	Aile Bilgileri Frekans Tablosu	35
Tablo 3:	Ölçek Puanlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler ve Cronbach Alfa Değerleri	35
Tablo 4:	Çalışmada Kullanılan Ölçekler Arası İlişki ile İlgili Spearman's Analizi Sonuçları	41
Tablo 5:	Mizaç Değerlendirme Ölçeği İlişki Değerleri	41
Tablo 6:	Anne Baba Tutum Ölçeği İlişki Değerleri	42
Tablo 7:	Değerler ile anne-baba tutumları arasındaki ilişki.....	42
Tablo 8:	Değerler ile Mizaç özellikleri arasındaki ilişki.....	43
Tablo 9:	Anne-baba tutumları ile Mizaç özellikleri arasındaki ilişki.....	43
Tablo 10:	Cinsiyete Göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	44
Tablo 11:	Çocuk Yaşına Göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	44
Tablo 12:	Kardeş Sayısına Göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	44
Tablo 13:	Anne Eğitim Düzeyine Göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması.....	45
Tablo 14:	Baba Eğitim Düzeyine Göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması.....	46
Tablo 15:	Anne Çalışma Durumuna Göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması.....	47
Tablo 16:	Anne Yaşına Göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	48
Tablo 17:	Baba Yaşına Göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	49
Tablo 18:	Sosyo Ekonomik Düzeye Göre Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması.....	49
Tablo 19:	Cinsiyete Göre Anne Baba Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	49
Tablo 20:	Çocuk Yaşına Göre Anne Baba Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	50

Tablo 21: Kardeş Sayısına Göre Anne Baba Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	51
Tablo 22: Anne Eğitim Düzeyine Göre Anne Baba Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	51
Tablo 23: Baba Eğitim Düzeyine Göre Anne Baba Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	52
Tablo 24: Anne Çalışma Durumuna Göre Anne Baba Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	53
Tablo 25: Anne Yaşına Göre Anne Baba Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	54
Tablo 26: Baba Yaşına Göre Anne Baba Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	54
Tablo 27: Sosyo Ekonomik Düzeye Göre Anne Baba Tutum Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	55
Tablo 28: Cinsiyete Göre Mizaç Değerlendirme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	56
Tablo 29: Çocuk Yaşına Göre Mizaç Değerlendirme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	57
Tablo 30: Kardeş Sayısına Göre Mizaç Değerlendirme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	59
Tablo 31: Anne Eğitim Düzeyine Göre Mizaç Değerlendirme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	60
Tablo 32: Baba Eğitim Düzeyine Göre Mizaç Değerlendirme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	60
Tablo 33: Anne Çalışma Durumuna Göre Mizaç Değerlendirme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	61
Tablo 34: Anne Yaşına Göre Mizaç Değerlendirme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	61
Tablo 35: Baba Yaşına Göre Mizaç Değerlendirme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	62
Tablo 36: Sosyo Ekonomik Düzeye Göre Mizaç Değerlendirme Ölçeği ve Alt Boyut Ortalama Puan Karşılaştırılması	63

KISALTMALAR

ABTÖ	:	Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği
ANOVA	:	Analysis of Variance (Tek Yönlü Varyans Analizi)
DTMM	:	Dokuz Tip Mizaç Modeli
KBF	:	Kişisel Bilgi Formu
MEB	:	Milli Eğitim Bakanlığı
OÖDÖ	:	Okul Öncesi Değerler Ölçeği

1. GİRİŞ VE AMAÇ

3-6 yaş arasındaki dönemi kapsayan okul öncesi eğitim, bu yaş aralığındaki çocukların bireysel farklılıklarına ve gelişim düzeylerine uyan tüm gelişim alanlarını destekleyen bir eğitim sürecidir (1) Çocukların tüm gelişim alanlarında gelişmelerini sağlamayı amaçlayan ve onların olumlu kişilik özelliklerinin oluştuğu, kendilerine güven duymalarının sağlandığı ve gelecek yaşama hazırlandığı bir dönemdir (2).

Bu dönemde verilen eğitim, çocuğun gelecek yaşamını şekillendirdiğinden, olumlu kişilik yapısına sahip bireyler yetiştirebilmek için okul öncesi dönemi derinlemesine tanımak ve değerlendirmek gerekmektedir (3).

Bir toplumun çocuğa yaklaşımı, toplumun geleceğe bakış açısını ve gelecekte beklenmesini de yansıtmaktadır. MEB tarafından yayınlanan 2010 genelgesi okul öncesi eğitimle bireylere bilgi ve beceri kazandırmanın yanında dengeli ve sağlıklı bir karaktere sahip, temel insani değerleri kazanmış bir birey yetiştirilmesi hedeflenmiştir (4).

Anne-babaların çocuklarla olan etkileşimi çocuğun aile içindeki yerini belirlediği gibi, aynı zamanda çocuğun gelecekteki sosyal ilişkilerinin de temelini oluşturur (5). Çocuğun kişisel olarak doyurucu davranışlarını sınırlayacak ya da genişletecek olan ailedir (6). Çocuklar henüz okula başlamadan birçok davranışı ailesinde deneyimler ve birçok bilgiyi ailesinden öğrenir. Bu sebeple çocuğa değerleri öğretmek ilk olarak ailenin vazifesidir (7).

Temel değerlerin kazanılmasında ise, okul öncesi dönem kritik bir öneme sahiptir ve bu değerlerin sistemli şekilde verilmesi büyük öneme sahiptir. Çünkü çocukların bu değerleri deneme yanılma yöntemiyle öğrenmeleri zor gerçekleşmektedir. Ayrıca değerleri erken yaşta benimseyen çocuklar özgüvenli, kendi kararlarını verme yeteneğine sahip, çözüm odaklı özellikler gösterirler. Bireyin değerleri kazanamaması, toplumsal dışlanmaya neden olacağı gibi, değerleri benimsemesi de mutlu olmalarına katkı sağlamaktadır (8).

Anne-babanın değerlere bakış açısı ve tutumu, çocuğun değerleri kazanımını etkilemektedir. Değerleri kazanmış bir bireyin kendine güvenen, toplumda kabul gören davranışlar sergileyen bireyler olması beklenmektedir. Eğer aile tutumunun olumsuz etkisi var ise, bunu en aza indirmek ve dolaylı olarak değerlerin kazanımını artırmak

amacıyla yapılabilecek çalışmalar eğitim sektörüne önemli ipuçları sağlayabilir. Bu çalışmada ayrıca çocuğun mizaç tipinin, değerleri kazanma sürecinde anlamlı bir ilişki olup olmadığı ve mizaç tiplerinin değerlerin kazanımına etkisini incelemek amaçlanmıştır.

1.1. Araştırmanın Önemi

Okul öncesi dönem, insan hayatının en önemli dönemlerinden biridir. Çocukların bu dönemde etkisinde kaldığı anne-baba tutumları çocuğun değer yargılarını ve bakış açısını etkileyebilmektedir. Ayrıca doğuştan getirilen mizaç tipi özellikleri de yine değerler ve değerleri özümseme noktasında etkili olabilmektedir.

Bu çalışmanın 54-72 aylık çocukların değer düzeyleri ile çocukların mizaçları ve anne-baba tutumları arasındaki ilişki hakkında istatistiksel olarak bilgi vermesi ve yapılacak diğer araştırmalara kaynak teşkil etmesi ve sunulan literatür bilgilerinin öğretmenlere ve ebeveynlere yararlı olması açısından faydalı olacağı düşünülmektedir.

Elde edilen sonuçların alanda çalışan okul öncesi eğitimcilerine, çocuk gelişimi uzmanlarına ve psikolojik danışmanlara yardımcı olacağı ve ileride yapılacak çalışmalara destek olabileceği düşünülmektedir (9).

Çalışmadan elde edilecek bulgular doğrultusunda anne-babaların ve araştırmacıların, çocukların değer kazandırma sürecine katkı sağlamakla birlikte anne-baba tutumunun ve çocuğun mizacının gelişimini olumlu etkileyeceğinin bilincine varmaları beklenmektedir. Aynı zamanda bu çalışmanın sonuçları doğrultusunda ilgililerin değerler eğitimine küçük yaşta başlamanın önemi üzerine farkındalık oluşturması beklenmektedir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmayla anne-baba tutumunun, çocuğun mizacının, çocuğun değer düzeyine olan etkisi yaş, cinsiyet, aile özellikleri, sosyo-ekonomik koşul, ailedeki çocuk sayısı, değişkenlerine göre incelenmiştir. “54-72 aylık çocukların değer düzeylerine anne-baba tutumunun ve çocuğun mizacının etkisi var mıdır?” sorusu temel problem olarak ele alınmıştır. Aşağıda sıralanan alt amaçlara cevap aranacaktır.

1.2.1. Alt Amaçlar

1. 54-72 ay çocuklarının **değer düzeyi** ile **anne baba tutumu** arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. 54-72 ay çocuklarının **değer düzeyi** ile **mizaç tipi özellikleri** arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. 54-72 ay çocuklarının ebeveynlerinin **anne baba tutumu** ile çocuğun **mizaç tipi özellikleri** arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. 54-72 ay çocuklarının değer düzeyleri **cinsiyete** göre farklılık göstermekte midir?
5. 54-72 ay çocuklarının değer düzeyleri **yaşa** göre farklılık göstermekte midir?
6. 54-72 ay grubu çocukların değer düzeyleri **kardeş sayısına** göre farklılık göstermekte midir?
7. 54-72 ay grubu çocukların değer düzeyleri **anne yaşına** göre farklılık göstermekte midir?
8. 54-72 ay grubu çocukların değer düzeyleri **baba yaşına** göre farklılık göstermekte midir?
9. 54-72 ay grubu çocukların değer düzeyleri **anne eğitim durumuna** göre farklılık göstermekte midir?
10. 54-72 ay grubu çocukların değer düzeyleri **baba eğitim durumuna** göre farklılık göstermekte midir?
11. 54-72 ay grubu çocukların değer düzeyleri **sosyoekonomik düzeye** göre farklılık göstermekte midir?
12. 54-72 ay grubu çocukların değer düzeyleri **anne çalışma durumuna** göre farklılık göstermekte midir?
13. Anne-baba tutumları **cinsiyet** değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
14. Anne-baba tutumları **yaş** değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
15. Anne-baba tutumları **kardeş sayısı** değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
16. Anne-baba tutumları **anne yaşı** değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
17. Anne-baba tutumları **baba yaşı** değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
18. Anne-baba tutumları **anne eğitim durumu** değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?

19. Anne-baba tutumları **babanın eğitim durumu** değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
20. Anne-baba tutumları **sosyoekonomik düzey** değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
21. Anne-baba tutumları **anne çalışma durumu** değişkenine göre farklılaşmakta mıdır?
22. 54-72 ay çocuklarının mizaç tipi **cinsiyete** göre farklılık göstermekte midir?
23. 54-72 ay çocuklarının mizaç tipi **yaşa** göre farklılık göstermekte midir?
24. 54-72 ay grubu çocukların mizaç tipi özellikleri **kardeş sayısına** göre farklılık göstermekte midir?
25. 54-72 ay grubu çocukların mizaç tipi özellikleri **anne yaşına** göre farklılık göstermekte midir?
26. 54-72 ay grubu çocukların mizaç tipi özellikleri **baba yaşına** göre farklılık göstermekte midir?
27. 54-72 ay grubu çocukların mizaç tipi özellikleri **anne eğitim durumuna** göre farklılık göstermekte midir?
28. 54-72 ay grubu çocukların mizaç tipi özellikleri **baba eğitim durumuna** göre farklılık göstermekte midir?
29. 54-72 ay grubu çocukların mizaç tipi özellikleri **sosyoekonomik düzeye** göre farklılık göstermekte midir?
30. 54-72 ay grubu çocukların mizaç tipi özellikleri **anne çalışma durumuna** göre farklılık göstermekte midir?

1.3. Sayıtlar

Bu araştırmadaki sayıtlar şu şekilde sıralanmıştır:

1. Araştırmada kullanılan ölçme araçlarındaki soruları katılımcıların yansız doldurdukları varsayılmıştır.

1.4. Sınırlılıklar

1. Araştırma İstanbul ilinin Avrupa yakası ilçelerinde okul öncesi kurumlarına devam etmekte olan 384 çocuğun ailesi ile sınırlıdır.
2. Araştırma 54-72 aylık çocukların aileleri ile sınırlandırılmıştır.
3. 2018-2019 eğitim öğretim yılında örgün eğitim dönemi ile sınırlıdır.

4. Araştırma bulguları ölçek maddelerinden elde edilen sonuçlar ile sınırlıdır.

1.5. Tanımlar

Değerler: Schwartz (1996)'ya göre değer; beğenilen, önem taşıyan, insan yaşamının yol gösterici ilkeleridir (10). Ayrıca bireyin kendisini diğer insanları değerlendirmesi, davranışlarını seçmek ve meşru kılmak için başvurdukları ölçütlerdir. Bireyin düşünce, tutum ve davranışlarındaki ölçütler değer olarak adlandırılır (11).

Anne-baba tutumu: Anne-babanın çocuk yetiştirme tutumları, diğer birçok sosyal ve çevresel faktörlerden daha önemlidir ve çocuğun sosyal, duygusal ve bilişsel olmak üzere tüm gelişimini etkiler (12).

Mizaç: Duygu, davranış ve dikkat süreçlerindeki biyolojik kökenli bireysel farklılıklardır (13).

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Değer Kavramı

Değer kavramı insanların evrendeki iyi ya da kötü, istendik ya da istenmedik, kural haline getirdiği somut ya da soyut herşeyi ifade etmektedir (15).

Değerler; birey veya toplum tarafından benimsenen olgular, bireyin iyiliği için var olduğuna ve toplumun sosyal gereksinimlerini karşıladığına inanılan kriterler, sadece bilinci etkilemekle kalmayıp duygu ve heyecanı da etkileyen yargılar, bireyin bilincinde var olan davranışları yönlendiren olgular şeklinde de tanımlanmaktadır (16).

Değer, toplumdaki kişilerce doğru olarak kabul edilen standartlar olmakla birlikte, toplumun kişilerden beklediği davranış ve hareketlerdir (17). Değerler, toplumu ayakta tutan unsurlardır. Kendini diğer toplumlardan farklılaştıran değerlerini ya da değerler sistemini yitirmeye başlamış bir toplum en güçlü sosyal kontrol aracını da yitirmeye başlamış demektir. Değerler sistemi kişilerden neyin istendiğini, neyin yasaklandığını, neyin ödüllendirilip neyin cezalandırıldığını belirtir (18).

Çağlar (2005) tarafından kişilerin düşünce ve hareketlerinde prensip haline getirdiği kültürel öğeler değer olarak tanımlanmaktadır (19).

Tutar (2014) aktarımıyla Sabuncuoğlu ve Tuz (2003) değeri, “insanların, diğer bireylerin niteliğini, niceliğini ve önemini görmek ve sonuca varmak için kabullendikleri kurallar” olarak tanımlamaktadırlar (20).

2.1.1. Değerlerin Sınıflandırılması

Değerler üzerine birçok sınıflandırma yapılmış olup, ilk çalışmalardan biri Spranger’a aittir.

Spranger tarafından değerler altı grup halinde toplanmıştır. Bu değerler: Estetik, teorik (veya ilmi), iktisadi, siyasi, sosyal ve dini değerlerdir (21).

Rokeach değerleri amaç değerler ve araç değerler olarak iki grupta toplayan bir sınıflama geliştirmiştir (21).

Bolay (2007) altı kategoriye ayırdığı değerleri şu şekilde sınıflandırmıştır. Hümanist değerler, Bilimsel değerler, Ahlâkî değerler, Estetik değerler, Dinî değerler, Hukukî ve İktisadî değerler (22).

2.1.2. Değerler ile İlgili Bazı Kuramlar

2.1.2.1. Nelson'ın Değer Kuramı

Akbaş (2004) aktarımıyla Nelson'a göre değerler üçe ayrılır. Bunlar;

1. Bireysel değerler: Seçim yapma noktasında, hobiler veya satın alınan ürünlerde olduğu gibi şahsi seçimlerle ilgilidir.

2. Grup değerleri: Belirli bir grubun üyeleri tarafından paylaşılan değerlerdir ve bu gruplar en ufak birim olan aile de olabilir, benzer tercihleri olan topluluklar olarak kulüp, politik veya dini bir grup da olabilir.

3. Sosyal değerler: Adalet, saygı, farklılık, eşitlik gibi değerlerdir ve bireyin içinde bulunduğu toplumda varlığını sürdürmesine yarar. Sosyal değerler; norm ve grup ruhu, sosyalleşme, sosyal bilinç gibi kavramlar kullanılarak tanımlanmaktadır (23).

2.1.2.2. Schwartz'ın Değer Kuramı

Schwartz'a göre değerler, insanlar tarafından davranışlarını seçmek ve haklı çıkarmak için kullanılan kriterleri gösterir ve diğer insanları, kendilerini ve olayları değerlendirebilir (24).

Schwartz, oluşturduğu kuramda 56 değeri güdüsel yönden farklı olan on temel tipe ayırmıştır ki şöyledir: (25).

1. Güç: *Kaynaklar, insanlar ve toplumsal konum üzerinde denetim gücü (Değerler: Zengin olmak, güçlü olmak, insanlar tarafından benimsenmek ve toplumdaki görüntüyü koruyabilmek).*

2. Başarı: *Toplumsal standartları baz alan kişisel başarı yönelimi (Değerler: Zeki olmak, başarılı olmak, sözü geçen biri olmak yetkin olmak ve hırslı olmak).*

3. Hazcılık: *Hazza ve bireysel zevke yönelim (Değerler: Hayattan tat almak, zevk)*

4. Uyarılm: *Yenilik arayışı ve heyecan (Değerler: Değişebilen bir hayat yaşamak, cesur olmak).*

5. **Öz yönelim:** Eylemde ve düşüncede bağımsızlık (Değerler: özgür olmak, yaratıcı olmak, kendi amaçlarını seçebilmek, merak duyabilmek, kendisine saygı duyabilme ve bağımsız olmak).

6. **Evrencelik:** Anlayışlı olmak, doğa ve tüm insanların iyiliği istemek, hoşgörü (Değerler: Doğayla bütünlük içinde olmak açık fikirli olmak, dünyada barış, eşitlik ve toplumsal adalet istemek, erdemli olmak, güzelliklerle dolu bir dünya,, iç uyum ve çevreyi korumak).

7. **İyilikseverlik:** Kişini yakın çevresindeki diğer bireylerin iyiliğini gözetmesi (Değerler: Sorumluluk sahibi olmak, yardımsever olmak, bağışlayıcı olmak, dürüst olmak, sadık olmak, anlamlı ve manevi bir hayat,olgun sevgi ve gerçek arkadaşlık).

8. **Geleneksellik:** Dinsel veya kültürel töreye bağlılık ve fikirlere saygı (Değerler: Hayatın verdiklerini kabullenmek, alçakgönüllü olmak, geleneklere saygılı olmak, dindar olmak, dünyevi işlerden el ayak çekmek ve ılımlı olmak).

9. **Uyuma:** Toplumsal beklentilere ayrı olup başkalarına zarar verebilecek eylem ve dürtülerin sınırlanması (Değerler: Yaşlılara, anne ve babaya değer vermek, kibarlık, kendini denetleyebilme ve itaatkâr olma).

10. **Güvenlik:** Toplumdaki kişinin, ilişkilerin huzuru ve sürekliliği (Değerler: Bağlılık duygusu, ulusal güvenlik, temiz olmak, aile güvenliği, bağlılık duygusu, sağlıklı olmak ve iyiliğe iyilikle karşılık vermek).

2.1.2.3. Milton Rokeach'ın Değer Kuramı

Rokeach (1973)'in tanımına göre değer inanmaktır ve kişilerin davranışlarını,tercihlerini oluşturur. Şahsi veya toplumsal olarak tercihlerin benimsemesini sağlar. Rokeach'a göre değerler sabit olduğunda bireysel ve sosyal değişiklikler imkansız, değişken olduğunda ise insanların karakterlerinin ve toplumların sürekliliği çok zordur (26).

Rokeachamaç değerler ve araçsal değerler olmak üzere değerleri iki gruba ayırmıştır (27). Rokeach (1973), değerler kavramını; kişilerin amaçlar için araç olarak kullandıkları hırs, cesurluk ve bağımsızlık gibi araçsal değerler, amaç olarak ise, dostluk, özgürlük, akıl gibi amaçsal değerler olmak üzere adlandırmaktadır.

2.1.3. Okul Öncesinde Değerler Eğitimi

Değerlerle ilgili kuramlarda “sorumluluk, eşitlik, adalet, özgürlük, hoşgörü, saygı, güdüleme, güven, bağlılık, özerklik, hırs, doğruluk, cesaret, saygı, kendine güven, yardımseverlik, dürüstlük, sevgi, başarı” gibi değerler görülmektedir. Söz konusu değerleri özümsemiş ve davranışa dönüştürmüş kişiler yetiştirmek eğitim kurumlarının önemli görevlerinden biridir (19).

Değerler eğitimi kişinin kendisi ile uyumlu olmasını, eylem ve düşüncelerinde tutarlı olmasını, kendi kendini tanımasını sağlayan ortamın oluşturulmasıdır. Değerler eğitimi öğrencilerin neyin yanlış neyin doğru olduğuna ilişkin yorumda bulunmalarını sağlayıp bunu eyleme çevirmelerine ve onların iç motivasyonlarını geliştirmelerine olanak sağlar (28).

Değerler eğitiminin amacı evrensel ilkelere uygun hareket edebilen ve kendisine yetebilen kişiler yetiştirmektir (29).

Yapılan çalışmalar çocuğun karakterinin oluşumunun, doğumdan sonraki ilk beş yılda önemli ölçüde şekillendiğini göstermektedir. İlgi ve isteklerin davranışa yansıtma ve kişinin toplumsallaşmasının ve geleceğe yön vermesinin en verimli olduğu dönem yetişkinlere göre çocukluk dönemi olduğu bilinmektedir (30).

Neslitürk ve Çeliköz (2013) aktarımıyla Stephon, Burman ve Cooper (2005) değerler eğitiminin bireylere; ahlak olgusunu geliştirme, sosyal sorumluluklar alma, dürüstlük, adalet ve doğruluk gibi yaygın değerleri kazandırdığını açıklamış ve formal ve informal olmak üzere iki şekilde verildiğini belirtmişlerdir (31).

2.2. Anne-baba Tutumu Tanımı ve Önemi

Ebeveyn tutum ve davranışları, çocuğun doğduğu andan itibaren hayata bakışını önemli ölçüde etkilemektedir ve çocuk öncelikle anne-babasının gözünden hayatı anlamlandırmakta ve daha sonra başkalarıyla ilişkileri şekillenmektedir (32).

Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların kişilik gelişimi zihin ve dil gelişimi, psiko-motor gelişim, sosyal ve duygusal gelişimleri üzerinde olumsuz ve olumlu çeşitli etkilere sahip olduğundan hareketle yapılan pek çok akademik çalışmada, anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesi konu edilmiştir (33).

Yapılan çalışmalarda çocuğun olumsuz kimlik ve sosyal gelişimi açısından tutarsız tutumun diğer hatalı tutumlardan bile daha fazla sakıncalı olduğu görülmüştür. Bu çalışmalarda anne babaları tarafından tutarsız tutumla büyütülen çocukların tutarlı

tutumla büyüyen çocuklara göre cezaya daha fazla direnç gösterdikleri bulunmuştur (34).

Tutarsız disiplin uygulamalarının, yani aynı konularda zaman zaman sert katı tutumlar sergilenirken; zaman zaman aynı konularda hoşgörü veya aldırılmazlık gibi çelişkili davranışlar göstermenin hiçbir eğitsel işlevi yoktur, üstelik çocukta dengesizlik yaratır. Tutarsız katı ve hoşgörüden uzak, baskılı disiplin uygulaması, olumsuz ve isyankar çocukların yetişmesine neden olur. Çocukların bu olumsuz davranışları ise ana-baba-çocuk ilişkisini gelişimin ileri devrelerinde daha da bozabilir, hatta anti sosyal davranışlara ve suçluluğa dönüşebilir (35).

2.2.2. Anne-baba Tutumu Çeşitleri

Anne baba çocuk ilişkisindeki çift yönlü iletişim ve etkileşim süreci içerisinde ailenin çocukların tutum ve davranışlarının oluşum sürecinde şekillendirici etkisi vardır. Her anne babanın doğruları birbirinden farklı olduğu için çocuklara karşı tutum ve davranışları da farklı farklıdır (36).

Kişiliğin oluştuğu okul öncesi dönemde ailenin çocuğa karşı tutum ve davranışları büyük önem taşımaktadır. Duyguları kabul edilebilir bir şekilde ifade etme, istenmeyen duygularla etkin bir biçimde baş etme ve uygun davranışları sergileyebilmede, aile çocuk için önemli bir rol modelidir (37).

Literatür incelendiğinde farklı özelliklere sahip çocuk yetiştirme tutumları olduğu görülmektedir. Anne babaların çocuklarına sergiledikleri davranışlar ele alınarak dört tip ebeveyn tutumu tanımlanmaktadır. Bu tutumlar aşırı hoşgörülü/gevşek, aşırı koruyucu, demokratik ve otoriter tutumlar olarak isimlendirilmişlerdir.

2.2.2.1. Demokratik Tutum

Çocuğa karşılıksız verilen saygı ve sevgiyi, çocuğun ihtiyaçlarına duyarlı olmayı, çocuğa her konuda iyi bir rehber olmayı davranışlarına yansıtmiş anne-babaların, çocukla ilişkilerini tanımlamaktadır. Demokratik ortam ve yaklaşım çocuk için en olumlu olanıdır. Dengeli davranış örüntüsü ve karşılıklı sevgi ve saygı çerçevesinde ailede karşılıklı hak ve sorumluluklarla birlikte uyulması gereken kurallar da vardır ve kişiler bunların bilincindedir. Çocuğa gösterilen sevgi onu bağımlı kılmayan, ölçülü ve kişiliğin dengeli gelişmesine fırsat verici bir yaklaşımdır. Bu tutum içinde yetişen çocuklar kendileri olarak kabul edildikleri, özerk yetiştirildikleri, esnek

kurallar içinde yetiştirildikleri için, daha çok kendilerine güvenirlere, öz kontrol ve sosyal açıdan yeterlidirler, daha iyi okul performansı gösterirler ve bağımsız davranabilirler. Kaygıları daha azdır, duygusal problemlerle baş etme becerileri daha yüksektir, sosyal yeterliğe sahip, arkadaş canlısı, ne istediğini bilen, özgüven ve sosyal sorumluluk sahibi çocuklardır (38).

Bu tutumu benimseyen aile ortamında büyüyen çocuklar temel güven duyguları gelişmiş, sosyalleşmiş, iş birliğine girebilen ve sorumluluk alabilen, girişimci, toplumsal uyumu olan, yaratıcı, bağımsız ve kendini geliştirmeye istekli olan bireyler olarak toplumda yer alırlar (39).

2.2.2.2. Otoriter ve Baskıcı Tutum

Bu ebeveynler koydukları katı kurallarına çocuklarının uymasını beklerler ve çocukları ile ilişkilerinde denetimi yüksek çocuklarına duyarlılıkları düşük seviyede hatta sevgisiz bile olabilir. Ancak çocuk bu katı kurallara uyup, otoritenin dışına çıkmazsa ebeveynler çocuklarına sevgi gösterebilir. Sözel iletişim zayıf olmakla birlikte çocukların sadece isteklerini yerine getirmelerini isterler (34). Bu tutum ile büyüyen çocuklar aşırı kaygılı, belirsizlik içinde, çok boyun eğen veya çok isyankar olabilir. Ayrıca çevreye karşı aşırı kibar ve aşırı hassas bir tutum sergileyebilirler (40).

Bu tutuma sahip ailelerde yer alan çocuklar; aşırı itaatkar davranışlar göstermekte, otokontrol ve özgüven bakımından gelişmemekte, yaratıcılık yönünden sınırlı kalmakta, pasif, çekingen ve aşırı hassas özellikler göstermekte ve gelişmeyen karar verme becerisi neticesinde başkalarının etkisinde kolay kalarak onların aldıkları kararlara uyma eğilimindedirler (41).

2.2.2.3. Aşırı Hoşgörölü Tutum

Aşırı hoşgörölü tutumun benimsendiği aile ortamında, gereğinden fazla sevgi gösterisi ve sağlıksız olarak nitelendirilebilecek anne-baba-çocuk iletişimi vardır ve çocuğa sınırsız haklar tanınmaktadır (42). Anne-babalar çocuklarının istediklerine hiçbir denetim ve sınırlama getirmeksizin daima izin verir. Bu tutum ve otoriter tutumun tam karşıtı olup hiçbir sınırlama olmadığı için neyin yapılabileceği, neyin yapılamayacağı konusu belli değildir. Çocuk anne babayı yönetir ve disiplin yok denecek kadar düşüktür. Çocuğun yaptığı olumsuz davranışlar görmezden gelinir (34).

2.2.2.4. Aşırı Koruyucu Tutum

Bu ebeveynler, çocuklarının davranışları üzerinde fazla denetim ve kontrole sahip olmakla birlikte çocuklarına karşı aşırı sevgi dolu ve özenli bir tutum sergilemektedirler. Sergilenen bu tutum, çocuğun öz güveni, öz denetimi ve kendi kendine yetmesi açısından olumsuz bir etkiye sahipken, duygusal açıdan gösterilen abartılı sevgi ve özen de çocuğun bencil ve bağımlı bir kişilik oluşturmaktan dolayı olumsuz bir etkiye neden olmaktadır (43).

Bu tutumu benimseyen aile ortamında büyüyen çocukların yeterince girişimci olamadıkları ve bağımsız davranamadıkları gibi kişilerarası ilişkilerde de zorluk çektikleri, kas becerilerinde yavaş gelişim gösterdikleri ve esnek düşünme becerilerinde yetersiz oldukları saptanmıştır (44).

Çocuğun yaşamı boyunca devam edebilen bu bağımlılık, psiko-sosyal olgunluğu olumsuz açıdan etkiler ve bu durum diğer insanların haklarına saygı duymayan, bencil bir kişilik yapısı, gruba girme ve kendini gruba kabul ettirme sürecinde bir takım zorluklar yaşar. Yoksun kalınan grup iletişimi yetersiz sosyal beceriye zemin hazırlamakta ve çocuğun çevreye uyumu düşürmektedir (41).

2.3. Değerler Eğitimi ve Anne-Baba Tutumu

Kişinin ileride nasıl bir insan olacağı ilk çocukluk döneminde büyük ölçüde belirlenmektedir. Kişiliğin çekirdeği bu dönemde oluşmaktadır. Bu dönemde önemli olan hususlardan birisi çocuğun kendisini büyüten, yetiştiren anne babasının izlerini taşıyor olmasıdır (45).

Çocuğun anne-babadan aldığı kalıtım unsurları yine ailenin çevresi içinde açılmakta, çevre olarak ilk defa aile çevresi ile karşılaşmakta ve böylece ailenin çocuğun kişiliği üzerindeki tesirleri artmaktadır (45).

Aile, bireyi toplumsal hayata hazırlayan bir okul olduğundan, çocuklar sevgiyi, saygıyı önce aile içerisinde görür ve yaşarlar. Doğruluk, dürüstlük, şefkat, merhamet gibi güzel duyguları ve birtakım değerleri aile içinde kazanırlar. Aile yuvası, çocuk için temel eğitimin alındığı bir okuldur. Çocuk aileden gördüklerini ve öğrendiklerini ömür boyunca hafızasından silemez. İşte bu yüzden insanı insan yapan ilk ocak aile ocağıdır, denilebilir (46).

Alan yazındaki çalışmalar, kişiliğin temel özelliklerinin çocuğun ilk altı yılında geliştiğini, çocukta davranış gelişiminin çok erken yaşta başladığını ortaya

koymaktadır. Aile bireylerini model alma ve taklit etme şeklinde başlayan değerler eğitimi, çevresindekilerle etkileşime girmesi ve çocuğun okula başlamasıyla gerçekleşen bilgi ve deneyimlerle gelişmektedir. Çocuğun ailede başlayan ve çevreyle devam eden tecrübelerinde öğrendiklerini değiştirmenin zor olabileceğinden, çocuğun karakter ve benlik yapısında kalıcı izler bırakan ilk çocukluk dönemi eğitimi oldukça önem arz etmektedir (47).

Toplumların geleceği ve niteliği her yönüyle bilinçli, sağlam karaktere sahip ve düzgün yetişmiş kişilerin varlığına bağlıdır. Çocuklar ve gençlere değerler okulda öğretmenleri, evde ise ebeveynleri tarafından aktarılır. İyi karaktere sahip çocuklar yetiştirmek öncelikle ailenin sorumluluğunda olmakla birlikte dini kurumların, gönüllü kuruluşların, okulların ve genç kesime hizmet veren grup, kişi ve kurumların da sorumluluğundadır. Bu sebeple çocuklara iyi ahlaki kararlar alma, alışkanlıklar ve davranışlar geliştirebilme konusunda öğretmenler ve anne babalarla birlikte tüm yetişkinlerin gereken özeni göstermeleri çok büyük bir öneme sahiptir (48).

Çocuğun dünyasını oluşturan ailenin çocuk üzerinde tesiri yoğun olarak bilinmektedir. Çocuğun ihtiyaçlarını karşılamının yanında, ailenin yapısı, dünya görüşü çocuğun kişilik özelliklerini etkiler. Aile, çocuğun yetiştirilmesi sırasında değer kazanarak çocuğa sosyalleşme sağlar ve çocuğa ilk eğitimini verir. Çocuğa bilişsel ve duygusal, psiko-motor becerileri, kazandırmada aileler donanımlı olursa, çocuğun gelecekte yaşadığı sıkıntılar zamanında çözülecektir. Güven, sevgi, saygı, temizlik, hassasiyet, özgürlük, sorumluluk gibi değerler ailede verilirse, topluma daha yararlı bireyler yetiştirilmiş olacaktır (49).

Aileler değer eğitimi çocuklarına sıcak, barışçıl ve demokratik bir aile ortamını sunmalı ve değerleri sevgi ve ikna gücü ile çocuklara aktarılır. Ailelerin model olması, anne ve babanın birlikte hareket etmesi ve çocuğun iyi örnekler görmesi önemlidir. Çocuk ile kaliteli vakit geçirme, aile içindeki özel günler, oluşturulan sağlıklı tartışma ortamları çocuklara değerleri öğretir. Doğru ve yanlışlar hakkında konuşma, mantıklı kurallar koyma çocukların kendileri ve çevresi açısından değerlerin önemini kavramalarını sağlar ve çocuğun yaş ve gelişimine uygun beklentiler konulması değerlerin zaman içerisinde öğrenilmesini kolaylaştırır. Değerler hakkında kitap okuma, masal anlatma, yaşamdan örnekler verme de değer eğitiminde ailelerin kullanabileceği yöntemlerdir (50, 51).

2.4. Mizaç Kavramı

Mizaç genel olarak çocuğun dünyayı algılayışını ve yaklaşımını yapılandıran doğuştan getirdiği özellikler şeklinde tanımlanmaktadır (52). Mizaç her ne kadar doğuştan gelse de, zamanla çevresel faktörlerle şekillenir ve değişim gösterir (53). Çocukların mizaç özellikleri günümüzde de en çok merak edilen konulardan birisidir (54).

Allport,mizacı “bireyin kendine özgü duygusal doğaya sahip olma olgusu olarak tanımlamıştır (55). Mizacı, kalıtsal özellikler olarak , çoğunlukla da fazla duygusallık ve etkilenebilirlik ile bağlantılı davranışlar ve erken yaşlarda ortaya çıkan bireysel özellikler olarak tanımlamaktadır.

Anne-babaların ve çocukların ihtiyaçlarını, aynı zamanda birbirleriyle örtüşen veya ters düşen yaşamsal arayışlarını bilmek için çocuğun mizaç tipini bilmek önem göstermektedir (56). Ebeveyn davranışlarının oluşmasında, ebeveynlerin kişisel özellikleri ve çevresel destek unsurları yanında, çocuğun mizacı gibi kişisel özellikleri de etkilidir (57).

Okulöncesi dönemde mizaç boyutlarının ve kategorilerinin sosyal davranışlarla ilişkilerinin ele alındığı araştırmalarda, olumsuz duygusallığın hem dışsallaştırılmış hem de içselleştirilmiş sorun davranışlarla ilişkili olduğu bulunmuştur (58).

Mizaç ile ilgili yapılan çalışmalar, davranış tarzlarının doğuştan geldiğini göstermektedir. Ayrıca bu davranış tarzlarının kişinin yaşamı boyunca kişilik özelliklerinin gelişimini etkilediği dile getirilmektedir. İnsanlar,belirli davranış türlerine karşı oldukça geniş eğilimlerle dünyaya gelmektedirler ve bu genel davranışsal eğilimlere psikologlar mizaç adını verir. Ayrıca doğuştan gelen bu genel eğilimlerin kararlı kişilik özelliklerine nasıl dönüşeceğini,kişinin kalıtsal eğilimlerinin ve içinde yaşadığı çevreye bağlamaktadırlar (34).

2.4.1. Mizaç Tipleri

Çocuklarda 9 Tip Mizaç Modeli

Dokuz Tip Mizaç Modeli (DTMM), insan davranışlarının nedenlerini ve bireysel farklılıkları mizaç kavramından hareketle açıklayan bilimsel bir modeldir. Dünyada bir ilk olarak Türk psikiyatr, psikolog ve eğitimciler tarafından geliştirilen DTMM, tam anlamıyla çocuklarımıza, anne-babalık alışkanlıklarımıza ve kültürümüze uygun şekilde

uygulanabilir bir yaklaşım sunar. DTMM'ye göre, her bir birey dokuz farklı mizaç tipinden biriyle dünyaya gelir (56).

1 No'lu Mizaç Tipi (Kusursuzluğu Arayan Mizaç Tipi)

Bu mizaç tipindeki çocuklar dikkatli, düzenli ve sakin olmaya eğilimli, her şeyin nasıl yapılması gerektiğini soran çocuklardır (59). Kirli ve dağınık ortamlardan rahatsız olur, kıyafetlerinin ve eşyalarının kirlenmemesine dikkat ederler (58). Eşyalarına karşı aşırı koruyucu olmaları, oyun oynarken arkadaşlarına zarar vermemeye özen göstermeleri, arkadaş gruplarında yönetici rolü üstlenmeleri, arkadaşlarının yanlışlarını düzeltmeleri, kendilerine yapılan haksızlıklara ve adaletsizliklere karşı hassas olmaları ve haksızlık yapmamaya da özen göstermeleri, haksızlık karşısında müdahale etmeleri gibi davranışlar onların diğer özellikleridir (59).

İlişkilerinde karşı tarafın tutarlı ve ahlaklı bir yapıya sahip olması 1 mizaçlı çocuklar için çok önemli olduğundan "kontrollü güvenen" bir yapıya sahiptirler. Ayrıca büyüdüklerinde de bir şeyleri duyguları adına istemekte zorlanırlar ve isteklerinin mantıklı bir nedeni olması gerektiğini düşünürler.

1 nolu mizaçlı çocuklar olumsuz bir olayla karşılaştıklarında; ilk önce ne yapmaları gerektiğini düşünürler ve ilk tepkileri genellikle soğukkanlı ve kontrollüdür. Öfkeli ve sinirli hissettiklerinde ise ya haklı bir neden bulup belirtirler ya da bu duyguları bastırmayı tercih ederler. Öfke hali kontrolü kaybetmeleri anlamına geldiğinden bu çocuklar için oldukça rahatsız edicidir (59).

2 No'lu Mizaç Tipi (Duyguları Hissetmeyi Arayan Mizaç Tipi)

Bu mizaç tipindeki çocuklar çevresinden ilgi ve sevgi bekleyen, çabuk hislenen ve çabuk kırılabilen bir yapıya sahiptir. Sevecen, sıcakkanlı ve duygularıyla hareket eden bu çocukların mantıklı-mantıksız, doğru-yanlış yerine sevmek-sevmemek, istemek-istememek gibi bilişsel kavramlar daha önde yer alır. Duygusal zekaları diğer mizaç tiplerindeki çocuklardan daha fazla gelişme eğilimi gösterir (59).

İletişim yetenekleri güçlü olan bu çocuklar; konuşmaktan, anlatmaktan ve paylaşmaktan büyük keyif alırlar. İlişkilerinde uyumlu bir tavır sergiler, kimseyi kırmamaya özen gösterirler (56).

Yalnız kalmaktan, tek başlarına oyun oynamaktan hoşlanmaz, grup oyunlarını, konuşmayı, paylaşmayı severler. Bu tip çocuklar sevgilerini verici şekilde gösterirler ve aynı şekilde sevildiklerini de istedikleri şeylerin kendilerine verilmesiyle ölçerler.

Evdeki ilişkilerinde ve dışardaki ilişkilerinde beklentileri karşılanmadığında kırgınlık, küskünlük, sitem ve huysuz davranışlar gösterebilirler. Her şeye rağmen küs kalmayı ve ilişkilerinin kopmasını istemezler, onlar için ilişkiler her şeyden önemlidir. Aile, arkadaş gibi çevrelerindeki insanlardan değer görmediklerini düşünmeleri yaşamlarını etkileyecek en kötü durumlardandır (59).

3 No'lu Mizaç Tipi (Hayran Olunacak Kendilik İmağı Arayan Mizaç Tipi)

Bu mizaç tipindeki çocuklar kendinden emin, hırslı, rekabetçi, başarısızlığı kabullenmekte zorlanan çocuklardır. Kolay motive olabilen bu çocuklar, hedefleri doğrultusunda durmaksızın koşabilirler. Zihinsel açıdan bilgiyi, ayrıntılı ve derinlemesine almak yerine pratik ve yararlı odaklı olduklarından, kısa zamanda çok iş çıkarmaya yatkın sonuç odaklı bir zihin yapıları vardır. Çalışmak ve başarmak konusunda motive edilmeye ihtiyaç duymayan 3 no'lu mizaç tipindeki çocuklar ayrıca pratiklikleri sayesinde derslerinde ve sosyal ilişkilerinde oldukça başarılıdırlar. Topluma uyum sağlayabilen başarılarıyla aile ve okulda takdir toplayan bu çocuklar, buldukları ortamda nasıl hareket edeceklerini iyi bilen, diplomatik bir yapıya sahiptirler (59).

3 nolu mizaçtaki çocuklar duygusal bir yapıya sahip değildirler ve duygularının onları güçsüz göstereceğini düşündüklerinde, duygularıyla aralarına set çekmeyi tercih ederler (56).

4 No'lu Mizaç Tipi (Duyguların Anlamını Arayan Mizaç Tipi)

Bu mizaç tipindeki çocuklar genellikle duygusal ve içe dönük bir yapıya sahiptirler. Kendilerini sıra dışı ve farklı hissederler. Estetik ve sanatsal algıları güçlüdür. Resim ve müzik gibi sanatsal faaliyetlerle kendilerini rahatça ifade edebilirler. Sosyal ilişkilerinde zaman zaman aktif ve canlı olsalar da, genelde kendi halinde olmayı seven ve duygu iniş-çıkışları sık sık yaşayan bir yapıya sahiptirler.

Yoğun bir duygu dünyaları olan bu mizaç tipindeki çocuklar duygularını tanımaya ve anlamaya çalışırlar. Duygusal olarak kolay incinirler fakat belli etmek istemez, karşı taraftan fark edilmesini beklerler. Doğal davranmayı ve içlerinden geldiği gibi hareket etmeyi severler.

İlişkilerinde dost canlısı ve sıcak davranan 4 no'lu mizaç tipindeki çocuklar, arkadaşlarını dostane şekilde dinleyip, duygularına ortak olurlar. Kendilerinin başka çocuklarla kıyaslanmasından ve zorlayıcı, baskıcı tutumlardan hoşlanmazlar.

5 No'lu Mizaç Tipi (Bilginin Anlamına Ulaşmayı Arayan Mizaç Tipi)

Genellikle içe dönük, yalnız kalmayı seven, mesafeli, çekingen ve sessiz bir mizaç yapısına sahiptirler. Fiziksel yakınlıktan ve temastan pek hoşlanmayan bu çocuklar, gözlerin üzerlerinde olmasından ve dikkat çekmekten de hoşlanmazlar.

Çevreden gelen uyarılara tepki verme süreleri diğer mizaç tiplerindeki çocuklara oranla daha geç olabilmektedir. Çünkü tepkilerini ve cevaplarını iyice düşünüp öyle karşılık vermek isterler. Telaş ve kargaşadan uzak duran bu çocuklar, gerginlikten ve yüksek sestten de hoşlanmazlar.

Bilmeye ve anlamaya yönelik düşünen bu çocuklar soyut kavramları, bir aletin nasıl çalıştığını vb. zihinsel konularda düşünmekten çekinmezler. En fazla soyut düşünebilen çocuk mizaç tipi 5 olan çocuklardır. Ayrıca iyi bir gözlemci olan bu çocuklar, gözlemledikleri unsurları da kapsamlı şekilde değerlendirebilirler. Bir şeyi deneyimleyerek yani pratiğe dökerek öğrenmek yerine, kitaplardan okuyarak ve gözlemleyerek öğrenmeyi tercih ederler.

6 No'lu Mizaç Tipi (Entelektüel Dinginlik Arayan Mizaç Tipi)

6 mizaç tipli çocuklar kurallara uymaya özen gösteren, çevresine uyum sağlamaya çalışan çocuklardır. Emniyet içinde ve olmaya ve güven duygusuna diğer mizaç tipi çocuklardan daha fazla önem verirler. Zaman zaman özgüvensiz bir tutum sergileyebilirler ve bilen bir otoriteye ihtiyaç duyabilirler.

Temiz ve titiz yapıya sahip olmakla birlikte düzenli ve tertiplidirler. Okul çağlarında da bu düzen devam eder ve derslerini, ödevlerini düzenli ve eksiksiz yapmaya gayret ederler. Ders çalışırken hiçbir konuyu yarım bırakmak istemezler.

Diğer mizaç tipleriyle karşılaştığımızda 6 tipli çocuklar daha çok kaygı yaşarlar. Çevrelerindeki insanların her zaman yanında olup olmayacağı konusunda endişe taşırlar. Çok naif olmamakla birlikte bu tarz konularda hassastırlar. Bilinmeyen ve belirsizlik bu çocukları korkutur. Sezgileri kuvvetli bir mizaç yapısına sahiptirler.

Anne-babalarıyla bağımlı sayılabilecek şekilde bir ilişki kurarlar ve son kararları genelde ebeveynleri verir.

7 No'lu Mizaç Tipi (Keşfetmenin Hazzını Arayan Mizaç Tipi)

7 mizacındaki çocuklar neşeli, heyecanlı, maceracı ve hareketli bir yapıya sahiptirler. Hayal dünyaları geniş ve sorunlar karşısında pratik çözüm bulabilen bu çocuklar, aynı zamanda dikkatleri kolay dağılabilen, aynı şeyleri yapmaktan çabuk

sıkılan bir yapıya sahiptirler. Yenilikçi ve değişiklikleri seven yapılarıyla öne çıkan bu çocuklar, rutin işleri sevmezler. Hızlı ve hareketli yapılarıyla da dikkat çekerler. Aynı zamanda aceleci de olan bu çocuklar, düzensizlik ve dağınıklıktan da rahatsızlık duymazlar.

Okula hayatlarında sessizce ve ders dinlemek 7 mizaçlı çocuklar için pek te kolay değildir. Derse odaklanmakta güçlük çekerler, dikkatleri ve ilgileri kolay dağılabilir. Derse kendilerini verdiklerinde hızlı düşünme ve pratik zekalarıyla dersi çabucak kavrar ve anlarlar. En yetenekli oldukları konular keşfetmek ve icat etmektir.

Meraklı bir yapıya sahiptirler. Küçük yaşlardan itibaren sıkça soru sormaya başlarlar. Kötümser olma eğilimi olan 6 numaralı mizaç tipine sahip çocukların aksine 7 numaralı mizaç tipine sahip çocuklar oldukça iyimserdirler ve negatif duygular üzerinde durmazlar. İnsanlarla ilişkilerinde, kişilerden daha çok, onlarla paylaştıkları anlara ve birlikte buldukları faaliyetlere önem veririler.

8 No'lu Mizaç Tipi (Mutlak Güç Arayan Mizaç Tipi)

Bu mizaç tipindeki çocuklar cömert, korkusuz, iddialı bir yapıya sahiptirler. Zayıf ve güçsüz gözükmekten hoşlanmayan bu çocuklar güçlü olmayı severler. Güçsüz olarak gördüklerine karşı merhametli ve koruyucu bir tutum sergilerler. Engeller ve tehlikeler karşısında harekete geçip, güçlerini ortaya koyma eğilimindedirler. Ayrıca otoriter bir yapıya sahip olan bu çocuklar, bunu konuşma ve davranış tarzlarıyla da belli ederler.

Kendilerine yapılan iyiliği ya da kötülüğü unutmazlar. Fiziksel şiddete maruz kalmaları halinde karşılık vermek isterler. Bunun kendilerine bir hak olduğunu düşünürler. Fiziksel aktivitelere katılmaktan hoşlanır, enerji ve güçlerini göstermekten çekinmezler.

Bir diğer mizaç özellikleri ise, bağımsızlıklarına düşkün olmalarıdır. Üzerlerinde baskı kurulmasından hiç hoşlanmazlar. Hükmedici olmayı sever, her zaman haklı çıkmak isterler.

9 no'lu Mizaç Tipi (Duyumsal-Hareketsel(Fiziksel) Konfor Arayan Mizaç Tipi)

Mülayim ve sakin bir karaktere sahip olan bu çocuklar olaylar karşısında barışçıl ve arabulucu tavırlar sergilerler. Genelde çevresindekilerle uyum içinde hareket eder, kolay kolay hayır diyemezler.

9 mizaçlı çocuklar, hareket ve tepkilerinde diğer mizaç tipli çocuklara oranla daha ağır ve yavaş olabilmektedirler. Ayrıca dinlenmek, uyumak gibi fiziksel ihtiyaçlarının giderilmesi onlar için huzur ve mutluluk verici bir durumdur. Sevimli ve sevecen bir yapıya sahip bu mizaç tipli çocuklar, sessizliğe sessizlikle, gülümsemeye gülümsemeyle karşılık verirler. Etraflarında gerçekleşen durumlara pek müdahil olmazlar ve olayları olduğu gibi kabul ederler. Arabulucu ve uzlaştırıcı tutum sergilerler.

2.4.2. Mizaç ile İlgili Bazı Teorik Yaklaşımlar

2.4.2.1. Thomas ve Chess'in Yaklaşımı

Thomas ve Chess tarafından 1977 yılında yayınlanan New York Boylamsal Çalışması çocukların mizaç özelliklerinin araştırılması noktasında bir ilk kabul edilmektedir. Çalışmada 84 aileden 133 çocuk, bebeklikten yetişkinliğe dek izlenmiş ve araştırmanın sonucunda dokuz mizaç boyutu belirlenmiştir (60). Bu boyutlar sırası ile şu şekildedir:

1.Aktivite Düzeyi: Çocuğun gün içerisinde aktif olduğu zamanların aktif olmadığı zamanlara oranıdır (61).

2. Ritmiklik: Çocuğun yeme alışkanlıkları, uyku uyanıklık döngüsü, tuvalet alışkanlığı gibi fiziksel fonksiyonlarının zaman içindeki düzenliliği ve tahmin edilebilirliğidir (62).

3.Yaklaşma/ Çekilme: Çocuğun yeni durum, uyarıcı veya kişilere yönelik ilk tepkisidir (63).

4.Uyum sağlayabilirlik: Çocuğun çevresindeki değişikliklere ilk tepkisi ne olursa olsun duruma uyum sağlama düzeyidir (64).

5.Duyusal eşik: Çocukta fark edilebilir bir tepki uyandırabilmek için gerekli olan uyarıcının yoğunluk düzeyi, şiddetidir. Yüksek duyusal eşığe sahip çocukların uyarılma eşiği düşüktür ve bu çocuklar renk, ışık, ses, koku ve tad gibi uyanlara karşı çok duyarlıdır (62).

6.Yoğunluk: Genellikle duygularını abartılı şekilde ortaya koyan yüksek yoğunluklu çocukların aksine düşük yoğunluklu çocuklar daha sakin ve sessizdir (65).

7. Duygu durumu: Mutlu ve neşeli davranışlar, bunun tersi olan telaşlı, üzgün davranışlar negatif ruh hali anlamına gelir (64).

8. Dikkat dağınıklığı: Dışarıdan gelen uyarıların çocuğun dikkatini ne ölçüde dağıldığını belirtmektedir ve dikkat dağınıklığı yaşayan çocuğun herhangi bir şey ile meşgul olurken ya da insanlarla ilişkilerinde kısa süreli bir ilgisi vardır.

9. Sebat etme: Engeller ya da zorluklar karşısında çocuğun o işe devam edebilme yeteneğini ifade etmektedir ve sebatkâr bir çocuk daima başladığı işi bitirir. Buna karşılık düşük sebat etme düzeyine sahip bir çocuk kolaylıkla sinirlenir ve zorluklarla karşılaştığında elindeki işi bırakma eğilimindedir (64).

Chess ve Thomas mizacın 3 temel türünü tanımlamışlardır (64, 66). Bu 3 temel türün çocukluk yılları boyunca kısmen değişmez olduğunu bulmuşlardır (67).

Kolay Çocuk, genel ruh hali pozitif duygu durumundadır, bebeklikte hızlıca düzenli alışkanlıklarını oluşturur ve yeni deneyimlere kolayca uyum sağlar (64, 67).

Zor Çocuk, olumsuzca tepki verir ve sıklıkla ağlar, düzensiz günlük alışkanlıklarla ilgilenir ve değişimi kabul etmesi yavaştır.

Yavaş harekete geçen çocuk, düşük faaliyet düzeyine sahiptir, kısmen olumsuz ve düşük yoğunlukta duygu durum sergiler (64, 67)

2.4.2.2. Buss ve Plomin'in Yaklaşımı

Buss ve Plomin (1975) Thomas ve Chess'in yaklaşımını yeniden düzenlemişlerdir. Mizacın doğuştan geldiğini ve zamanla değişmeyeceğini belirtmişlerdir. Ayrıca bazı çelişkili sonuçlar nedeniyle Dürtüsellik söz konusu modelden çıkarılmıştır (68).

- Duygusallık
- Aktivite
- Sosyallik
- Dürtüsellik

2.4.2.3. Martin ve Bridger Yaklaşımı

Araştırmada kullanılan ölçek Martin ve Bridger yaklaşımı üzerine hazırlanmıştır. Martin ve Bridger (1999) Thomas ve Chess'in teorisinden yola çıkarak mizaç çalışmaları yapmıştır ve bu çalışmalarda Martin, mizacın biyolojik yönüne vurgu yaparak çocukların mizaç özelliklerini tespit etmek için bir ölçme aracı geliştirmiştir (69).

Bu ölçek ile ilk olarak Thomas ve Chess'in dokuz mizaç boyutunu altı olarak belirlemiştir. Bu altı boyut;

Aktivite: Kaba motor faaliyetlerdeki güç ve şiddeti

Uyum: Çocuğun yeni sosyal durumlara kolaylıkla uyum sağlayıp sağlamadığını

Yaklaşım-Çekilme: Yeni durumlara yaklaşım yerine çekilme eğilimini

Duygusal Yoğunluk: Duygularını ifade etme eğilimini

Dikkat Dağımlıklığı: Çevresel uyaranlara dikkati

Sebât Etme: Karşılaştığı bir sorun ya da durumu çözmek için devam etme eğilimi, dikkat süresini ifade etmektedir (Ball ve ark., 2001). Sonrasında bu ölçek revize edilmiş, Ebeveyn ve Öğretmen formları oluşturulmuştur ve altı olan boyut sayısı gözden aktivite düzeyi, sebât etme, olumsuz duygulanım ve utangaçlık/engellenme olarak dört boyuta indirgenmiştir (62).

2.5. Anne Baba Tutumu ve Çocuğun Mizacı

Doğumdan itibaren çocuğun mizacı önce ailesi, sonra okul ve içinde bulunduğu çevredeki bireyler tarafından şekillendirilmektedir. Anne-babanın tutum ve davranışları çocuğun kişiliği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (70).

Klasikleşmiş anne-baba tutumları, çeşitli mizaç tipindeki çocuklara farklı şekillerde etki eder. Örneğin, ciddi, geleneklere bağlı, değişmez kuralları olan ve çocuğa bu şekilde tutum sergileyen, kusuzsuzluk arayan mizaç tipindeki bir ebeveyn modeli ile en temel ihtiyacı kendini güvende hissetmek olan, kararlılığa, otoritenin kimde olduğunu bilmeye ve onun tarafından desteklenmeye ihtiyaç duyan entellektüel dinginlik arayan mizaç tipinde bir çocuğu ele alırsak, ebeveynin kararlı ve kendinden emin tutumu bu çocuğa güven verecektir. Ancak aynı tutum, ailenin maceracı, daima yenilik ve değişikliğe ihtiyaç duyan, sıkıntıdan kaçınan, engellenmek ve kısıtlanmaktan hoşlanmayan çok rahatsız olan, hareketli ve muzip bir yapıya sahip keşfetme hazzını arayan mizaç tipine sahip çocuğu ile arasında tam aksi bir etki oluşturabilir. Maceracı, kurallarla sınırlandırılmaktan hoşlanmayan, risk almaktan çekinmeyen mizaç tipindeki bir çocuk, bu tutum karşısında kendini engellenmiş hissederek, tepkisel davranışlar gösterebilir. Bu da, ebeveyn-çocuk arasında tartışma ve cezaların eksik olmadığı faydasız bir döngü oluşturabilir.

Mizaç temelli bir bakış açısına sahip olmak, çocukla anne-babanın arasındaki ilişkinin sağlıklı ilerleyebilmesi için çok önemli bir başlangıçtır, aynı zamanda ilişkinin

yolunu bulabilmesi için bir harita çıkartmanızı, daha sağlıklı, uyumlu ve besleyici bir iletişim için gerekli adımları nereden başlayarak atacağınızı bilmenizi sağlar (56).

Anne-babaların ve çocukların ihtiyaçlarını, aynı zamanda birbirleriyle örtüşen veya ters düşen yaşamsal arayışlarını bilmek adına, çocuğun mizaç tipini bilmek önemlidir. Çocukla olan ilişkilerde sorun yaşamaya neden olabilecek özellikle farkedilebilir ve çocuğunu ya da ebeveynin mizacınızda olmasa da, sonradan öğrenme ile gerçekleştirilecek sentetik kişilik özellikleriyle daha sağlıklı ve uyumlu bir ilişki kurulabilir (56).

2.6. İlgili Araştırmalar

2.6.1. Değerler Eğitimi ile İlgili Yapılan Araştırmalar

2.6.1.1. Değerler Eğitimi ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Yalar ve Yanpar Yelken (2011), değerler eğitiminin iyileştirilmesi ile ilgili Diyarbakır'da gerçekleştirmiş olduğu çalışmada öğretmenlerin görüş ve önerilerini incelemişlerdir. Çalışma grubu 50 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır. Araştırmanın bulgularında, ailenin öğretmenle iş birliği yapması halinde öğretmenlerin değer eğitimiyle daha işlevsel olacağı ve öğretmenler için hizmetiçi eğitim programlarının hazırlanmasının önemi belirtilmiştir.

Uyanık Balat, Özdemir Beceren ve Adak Özdemir (2011) İstanbul'da, 5-6 yaş okul öncesi dönem çocukları ile gerçekleştirdikleri çalışmada, çocukların evrensel değerleri kazanmaları konusunda veli görüşlerini incelemişlerdir. Evrensel değerlerin öğretimine anaokulunda başlanmasının önemini vurgulayan bu çalışmanın, örneklem grubunu 80 okul öncesi çocuğunun anne-babaları oluşturmaktadır. "Evrensel Değerler Eğitimi Aile Formu" araştırmacılar tarafından geliştirilmiştir ve veri toplamak için kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda dürüstlük, sorumluluk ve saygı gibi evrensel değerlerin öğretimine okul öncesi aşamada başlanması gerektiği belirtilmiştir.

Uyanık Balat, Beceren ve Ark. (2012) İstanbul ili Üsküdar İlçesi'nde yaptıkları çalışmada, okul öncesi dönem çocuklarına drama eğitiminin iş birliği ve paylaşma davranışları üzerindeki etkisini incelemişler ve olumlu yönde etkisinin olduğu sonucuna varmışlardır. 5-6 yaş grubu 42 çocuk çalışmaya dahil etmiştir. Öntest-sontest kontrol gruplu çalışmada, Marmara Sosyal Duygusal Uyum Ölçeği (MASDU) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır ve çocukların betimsel bilgilerine ulaşmak için de araştırmacı

tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır. 24 drama etkinliği haftanın üç günü, sekiz hafta süre ile paylaşma ve iş birliği değerlerini kazandırmaya yönelik olarak deney grubundaki çocuklara uygulanmıştır. Her iki grupta da bulunan çocukların sosyal ve duygusal uyum düzeylerinde anlamlı düzeyde artış gözlemlenmiştir. Deney ve kontrol grubundaki çocukların son testlerine bakıldığında, drama etkinliklerine katılan çocukların lehine farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

Neslitürk (2013) yaptığı çalışmada 5-6 yaşındaki çocukların annelerine verilen Anne Değerler Eğitimi Programının çocukların sosyal becerileri düzeylerine etkisini öntest-sontest-izleme ve kontrol gruplu gerçek deneme modeli ile incelemiştir. Neslitürk (2013) 24 deney ve 24 kontrol grubu olmak üzere, 48 anne ve çocuğu ile araştırmasını gerçekleştirmiştir. Anne Değerler Eğitimi Programı öncesi ve sonrasında anneler tarafından doldurulan Sosyal Beceri Geliştirme Sistemi Aile Formu ve Aile Bilgi Formu kullanmıştır. Neslitürk (2013) çalışmasında kontrol grubunda bulunan çocukların davranışları arasında anlamlı farklılık olmadığını bulmuştur. Araştırmacı uygulanan ADEP'in deney grubunda bulunan çocukların, iş birliği düzeyini, iletişim becerilerini, kendini kontrol etme, grupla birlikte hareket etme, sorumluluk, empati kurma ve kendini ifade edebilme gibi sosyal beceri düzeylerini anlamlı bir şekilde arttırdığını bulmuştur.

Ogelman ve Sarıkaya (2015) Denizli'de yaptıkları çalışmada, değerler eğitimi denildiğinde okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin aklına ilk olarak, saygı, sevgi, yardımlaşma/yardımseverlik, dürüstlük, iş birliği ve nezaket, hoşgörülü olmak, sorumluluk almak, geldiği sonucunu bulmuşlardır. 46 kadın okul öncesi eğitimi öğretmeni ile gerçekleştirilen çalışmada sonuçlara göre okul öncesi dönem çocuklarına en kolay kazandırılacak ilk değerlerin sırasıyla, saygı, sorumluluk, sevgi, hoşgörü, paylaşma, dürüstlük, yardımlaşma, iş birliği değerlerinin yer aldığı görülmektedir. Çocuklara en zor kazandırılacak değerler ise, sırasıyla vefa, adalet, sabır, empati, fedakarlık, milli değerler olarak ifade edilmiştir. Araştırmacılar öğretmenlerin, değerler eğitimi kazandırırken karşı karşıya kaldıkları zorlukların çocukların gelişim düzeylerinden, ailelerin bilgi eksikliği ve iş birliği yapmamasından, öğretmenlerin konuyla ilgili az bilgiye sahip oluşundan kaynaklandığını ifade etmişlerdir.

Acer (2018) İstanbul'da yaptığı çalışmada, okul öncesine devam eden 48-72 ay grubu 399 çocuk ile çocukların değer düzeyleri ile akran oyun davranışları arasındaki ilişkiyi incelemiş, yun etkileşimi ile değer düzeyi alt boyutları arasında pozitif yönlü,

oyundan kopma ve oyunun bozulması ile negatif yönlü bir ilişki olduğu sonucuna varmıştır.

2.6.1.2. Değerler Eğitimi ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Bulach ve Butler (2002) yapılandırılmış görüşme tekniği modeli ile gerçekleştirdiği çalışmada ilköğretimde anne-baba, öğretmen ve din adamlarına çocuklara hangi değerlerin verilmesinin gerektiğini sormuşlardır. Katılımcılardan on altı karakter özelliğini kendi değer sıralamasını oluşturmaları istenmiştir. Öğretmen ve aileler çocuklara, başkalarına, mülkiyete ve kendilerine saygı, öz denetim ve dürüstlüğü öğretmesinin oldukça önemli olduğunu belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda önemli görülen bazı değerlerin; iş birliği, kibarlık, yardımseverlik, dürüstlük, affetmek, motivasyon, sorumluluk, hoşgörü, alçakgönüllülük, vatandaşlık, nezaket, kibarlık ve yardımseverlik olduğu belirlenmiştir.

Knafo (2003) “Otoriterler, Gelecek Nesil: Otoriter Babaların Ergen Çocuklarının Arasındaki Değerler ve Zorbalık” adlı çalışmada babaların çocuklarına uyguladıkları otoriterliğin çocukların değerler yargılarına etkisi ele alınmıştır. Örneklemi 82 otoriter ve 252 otoriter olmayan toplam 334 baba ve ergen çocukları oluşturmaktadır. Araştırmanın sonucunda babaları otoriter olan çocukların, babaları otoriter olmayan diğer çocuklara oranla güç değerlerine daha fazla inandıkları ve evrensellik değerine daha az önem verdikleri saptanmıştır.

Miller, Kraus ve Veltkamp (2005) çalışmalarında 303 dördüncü sınıf öğrencisine karakter eğitimi uygulaması sonucunun etkilerini gözlemlemiştir. Araştırmada aile etkileşiminde ve sosyal becerilerde gelişmenin olmasının okul başarısında yükselmeye sebep olduğu saptanmıştır.

Richardson, Tolson, Huang ve Lee (2009) “Karakter Eğitimi: Sosyal ve Duygusal Yetkinlik Öğretimi Dersleri” adlı çalışmada yetersiz öğrencilerin yaşlarıyla sosyal olmalarına sağlayacak olguların araştırılması amaçlanmıştır. Örneklemi, davranış bozukluğu olan 8 öğrenci ile öğrenim yetersizliği olan 17 öğrenci olmak üzere toplam 25 öğrenciden oluşmaktadır ve çalışmada yetersiz öğrencilerin beceri alanlarında olumlu yönde gelişme görüldüğü ve öğrenim yeterliliği olan akranlarıyla da olumlu iletişim kurdukları belirtilmiştir.

Cheung ve Lee (2010), karakter eğitiminin sosyal yetinin gelişmesine etkisini incelemiş ve okulun sosyal yetiye az etkisi olduğu sonucuna varmışlardır. Çalışma 10

okulda 920 öğrenciyle yapılmıştır. Haftada bir saat olmak üzere 4 ayda toplam 16 saat karakter eğitimi programı uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda programın sosyal yetisi düşük olan öğrencilerin sosyal yetilerinin gelişmesinde etkili olduğu bulunmuştur.

Freeman (2014), 4-6 yaş grubu olan 30 öğrenci ile 12 hafta süren karakter eğitimi çalışması gerçekleştirmiştir. Anket ve görüşme soruları ile çocukların zorbalık ile ilgili tutum ve düşünceleri belirlenmiş, zorbalık temalı yüz adet resimli çocuk kitabı ile karakter eğitimi vermeyi hedeflemiştir. Sonuç olarak çocukların zorbalık davranışı ile ilgili korunma yolları geliştirdikleri saptanmıştır.

2.6.2. Anne-baba Tutumu ile İlgili Yapılan Araştırmalar

2.6.2.1. Anne-baba Tutumu ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Yılmaz (2000), 188 ilköğretim 4-5.sınıf, 173 lise 1-2.sınıf ve 173 üniversite 1-2-3.sınıf öğrencileri ile farklı yaş gruplarını ele alarak eşlerin birbirleriyle uyumunu ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin çocuğun akademik başarıları ve benlik algıları ile ilişkilerini incelemiştir. Bulgular annenin algıladığı eşler arasındaki uyum ile çocukların algıladıkları uyum arasındaki ilişkinin anlamlı olduğunu göstermiştir. Her üç yaş grubunda da eşler arasındaki uyum, benlik algısının sadece bazı alt ölçeklerinde tek başına anlamlı bulunmuştur. Annenin eğitim düzeyinin, çocukların çeşitli alanlardaki yeterliği ile olumlu ve güçlü ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Alisinanoğlu (2003), çalışmasında kişinin olayları yönlendirme odağı biçiminde açıklanabilen denetim odağı üzerinde sosyo-ekonomik düzey, cinsiyet, kardeş sayısı, doğum sırası, anne-baba öğrenim düzeyi gibi değişkenlerin farklılık yaratıp yaratmadığını belirlemek ve çocukların denetim odakları ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamıştır. Araştırma sonucunda çocukların denetim odakları puan ortalamalarında, cinsiyet, anne öğrenim düzeyi ve koruyucu anne tutumunun önemli bir farklılığa neden olduğu saptanmıştır.

Özyürek (2004), kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuk sahibi anne-babaların çocuklarına karşı tutumlarının, yerleşim birimi ve demografik özelliklere göre oluşan farklılıkları incelemiştir. Kırsalda ve kentte yaşayan 5-6 yaş grubu 264 çocuğa sahip anne-babaların örneklem alındığı çalışmada, veriler Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ile elde edilmiştir. Çalışma sonucunda, anne babaların çocuklarına karşı tutumlarının, yaşanan bölgenin kırsal bölge veya kent olmasına göre anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir. Kırsal bölgedeki

ebeveynlerin kentsel bölgedeki ebeveynlere göre daha koruyucu ve daha katı/sert disiplin tutumlarını benimsedikleri, kentte yaşayan ebeveynlerin kırsaldaki ebeveynlere göre daha demokratik tutuma sahip oldukları saptanan araştırmada, anne babaların eğitim düzeyi yükseldikçe çocuklarına karşı demokratik tutumların arttığı, aşırı koruyuculuk ve sert/katı disiplin tutumlarının azaldığı da belirlenmiştir. Kırsal ve kentte yaşayan annelerin, babalara oranla daha demokratik bir tutum sergiledikleri belirlenmiştir.

Özyürek ve Tezel Şahin (2005), 5-6 yaşında çocuğu olan anne ve babaların çocuklarına karşı olan tutumlarını inceledikleri çalışmada, 381 ebeveyni örneklem olarak almışlardır. Veri toplamada Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği-PARI kullanılmıştır. Araştırmada çocuklara karşı anne tutumlarının babalara göre daha demokratik olduğu saptanmıştır. Anne-baba tutumlarının, anne-babanın öğrenim düzeyi ve mesleği, çocuğun doğum sırası ve kardeş sayısı ile ailedeki diğer bireylerden etkilendiği belirlenmiştir.

Öztürk ve Şanlı (2007), annelerin eğitim durumunun çocuk yetiştirme tutumlarına etkisini incelemek amacıyla yaptıkları tanımlayıcı bir araştırmada anaokulunda eğitim gören 68 öğrencinin annesini örneklem olarak almışlardır. Veri toplama aracı olarak Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) kullanılmıştır. Sonuç olarak, eğitim düzeyi düşük olan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarını daha fazla benimsedikleri bulunmuştur. Annelerin eğitim durumlarına göre demokratik, ev kadınlığı rolünü reddetme ve geçimsizlik tutumlarında farklılık olmadığı belirlenmiştir.

Tezel Şahin ve Özyürek (2008) okul öncesi dönem 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne ve babaların çocuklarına karşı tutumlarını inceledikleri çalışmalarında, 381 anne ve 381 babayı (n=762 ebeveyn) örneklem olarak almışlardır. Veri toplamada Öner ve Torun tarafından geliştirilen (1989) Aile Tutum Envanteri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda; annelerin çocuklarına karşı tutumlarının, babaların tutumlarına göre daha demokratik olduğu bulunmuştur. Anne tutumlarının anne yaşı ve mesleği ile çocuğun cinsiyeti ve doğum sırasından anlamlı ölçüde etkilenmediği; baba tutumlarının ise yaş, öğrenim düzeyi ve ailede yaşayan diğer bireylerin varlığı durumlarından etkilendiği belirlenmiştir.

Dursun (2010), okul öncesinde çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında veri toplama aracı olarak Okul Öncesi Davranış Sorunları Tarama Ölçeği (OÖDSTÖ), Aile Hayatı ve Çocuk

Yetiştirme Tutumları Ölçeği (PARI) kullanılmıştır. Sonuç olarak; genç anne ve babaların aşırı koruyucu ve sıkı disiplinli tutumlarının yüksek olduğu ve anne babaların eğitim düzeyleri yükseldikçe aşırı kontrol, sıkı disiplin tutumlarının ve aile içi geçimsizliğin azaldığı görülmüştür. Çalışmayan anne-babaların çalışanlara göre daha koruyucu ve disiplinli olduğu; babaların annelere göre daha koruyucu, sıkı disiplinli ve daha demokratik oldukları belirlenmiştir. Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında düşük düzeyde bir ilişki belirlenmiştir.

Arabacı (2011), 48-72 aylar arasında çocuğa sahip anne-babaların çocukları ile iletişimlerini değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışmada, çocuğun yaşı, doğum sırası ve cinsiyeti ile anne babanın yaşı ve sosyo-ekonomik düzeye göre anne-babaların konuşma, dinleme, mesaj, sözsüz iletişim ve empati alt boyutu puanlarında anlamlı bir farklılığın olduğunu belirlemiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre; özellikle düşük sosyo-ekonomik düzeydeki, çok sayıda çocuğa sahip ve genç anne-babalara yönelik, iletişim becerilerini destekleyici eğitim programlarının hazırlanması ve anne-babaların bu programlara katılımlarının sağlanmasının anne-baba-çocuk iletişiminin iyileştirilmesi bakımından yararlı olacağı vurgulanmıştır.

Erdoğan ve Uçukoğlu (2011) yaptıkları çalışmada, özel ve kamu ilköğretim okullarına devam eden 3. 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma derecelerinin anne-baba tutumlarını algılamaları açısından karşılaştırılmasını incelemiştir. Örneklemdeki öğrencilerle ilgili kişisel bilgiler, araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu ile elde edilmiş ve atılganlık düzeyi ise Topukçu (1982) tarafından geliştirilen Atılganlık Envanteri ile ölçülmüş, Olumsuz Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. Anne - babaların çocuk yetiştirme davranışlarını değerlendirmek amacıyla da Perris ve arkadaşları (1980) tarafından geliştirilen ve 81 maddeden oluşan ölçeğin Arrindel (1999) tarafından oluşturulan kısa formu kullanılmıştır. Çalışma sonucunda elde edilen bulgular genel olarak literatürle paralellik göstermektedir. Çocuğun içinde yaşadığı sosyal dünyaya uyumunu ve iletişim kurmasını sağlayan ve bunun yönünü belirleyen en önemli kurum aile olarak görülmektedir. Anne-babanın çocuğa yönelik ortaya koyduğu davranış örüntüleri sosyalizasyon sürecinde çocuğun çevresini algılamasında ve uygun tepkileri ortaya koymasında en önemli faktör olarak görülmektedir.

Şanlı ve Öztürk (2012), okul öncesi dönemde çocuğu olan annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenleri inceledikleri çalışmalarında, üç anaokulundan 390 çocuğun annesini örneklem olarak almışlardır. Verilerin toplanmasında Aile Hayatı

ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği (PARI) kullanılmıştır. Sonuç olarak; annelerin yaş, eğitim ve çalışma durumu, aylık gelir durumu, ailenin olduğu kişiler değişkenlerine göre tutumlarında anlamlı fark olduğu bulunmuştur. Küçük yaşta olan, eğitim düzeyi düşük olan ve çalışmayan annelerin aşırı koruyucu ve sıkı disiplin tutumlarının arttığı belirlenmiştir. Annenin çocuk yetiştirme konusunda bilgi alması ve kendini yeterli hissetmesi durumunda demokratik tutumun arttığı, diğer tutumların azaldığı saptanmıştır. Annelerin çocuğun cinsiyetine göre tutumlarında fark olmadığı bulunmuştur.

Özyürek ve Tezel Şahin (2015) çalışmalarında, anne çocuk ilişkileri ve baba tutumları ile okul öncesi eğitim kurumuna devam eden altı yaş çocuklarının ahlaki ve sosyal kural anlayışları arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden altı yaşında 122 çocuk ve anne-babaları çalışma grubunu oluşturmuştur ve verilerin toplanmasında Ahlaki ve Sosyal Kural Bilgisi Ölçeği kullanılmıştır. Anne-çocuk ilişkilerinin belirlenmesinde Aile Çocuk İlişkileri Ölçeği-Anne Formu kullanılmış olup, baba tutumlarının belirlenmesinde Aile Tutum Envanteri kullanılmıştır. Sonuç olarak; annelerin Aile Çocuk İlişkileri Ölçeğinin, Sıcaklık ve Sevgi, İlgisizlik alt boyut puanları ile çocukların ahlaki kural anlayışları arasında, babaların Aile Tutum Envanterinin, Demokratik/Otoriter Çocuk Bakımı Tutumları ve Uyuma Davranışları alt boyut puanı ile çocukların sosyal ceza puanı arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Yoleri ve Taşdelen Karçkay (2015), yaptıkları çalışmada okul öncesi aile katılımının anne-baba tutumları üzerindeki etkisini belirlemeyi amaçlamış olup, ilişkisel tarama modelindeki çalışmanın örneklemini Uşak ilinde okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 250 çocuğun anne-babasından oluşturmuştur. Veri toplama araçları olarak Fantuzzo, Tighe ve Childs tarafından geliştirilen ve Gürşimşek (2003) tarafından Türkçeye uyarlanan Aile Katılım Ölçeği ve Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeği kullanılmış olup, araştırma sonuçlarına göre, ev temelli aile katılımı değişkeninin demokratik ana-baba tutumu üzerinde pozitif; otoriter anne-baba tutumu üzerinde ise negatif ve anlamlı olduğu belirlenmiştir. Alt boyutlarda aşırı koruyucu ve izin verici anne baba tutumunun anlamlı olmadığı sonucuna varılmıştır.

2.6.2.2. Anne-baba Tutumu ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Polakowski (1994), çocukların öz-kontrol davranışları üzerindeki anne-baba tutumlarının önemini incelemiştir. Çocukların öz-kontrol davranışlarında anne-baba kuralları, sevgileri, şefkatleri ve sevgiden yoksun bırakmalarının etkili olduğu bulunmuştur (71).

Kehale (2002), çalışmasında kendilik algısı, algılanan anne-baba davranışları ve empatik beceri düzeyleri ile bunlar arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Örneklemi 132 birinci sınıf ve 112 dördüncü sınıf öğrencisinin oluşturduğu çalışmada, kendilik algısı düzeylerinin anne-baba eğitim düzeyine ve sınıflara göre farklılık görülmediği tespit edilmiştir. Anne eğitim düzeyi ve baba eğitim düzeyinde farklılıklar gözlenmiştir.

Connolly ve O'Moore (2003), kendinden küçükleri ezen çocukların aile içi ilişkilerini ve kişiliklerini incelemiştir. 113 kontrol grubu olmak üzere toplam 228 çocukla çalışılmış olup, çıkan sonuçlarda güç gösterisinde bulunan çocukların diğer çocuklara oranla kendileri hakkında daha olumsuz durumlar dile getirdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca bu çocukların ebeveynleri ve kardeşleriyle de değişken ve zıt ilişkiler sergiledikleri saptanmıştır.

Liyanage, Prince ve Scott (2003), 3,5 yaş çocuğa sahip 800 anneyi örneklem olarak aldıkları çalışmalarında okulöncesi çocuklarda davranış problemleri ve anne-çocuk aktiviteleri arasındaki ortak değerleri incelemiştir. Çalışma sonucunda, okulöncesi çocuklarının davranış problemleri, anne-çocuk aktivitelerinin düşük seviyede olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Ailede sosyal problemlerin varlığı ile çocuklarda davranış problemleri ve anne-çocuk etkinliklerinin düşük seviyede olması arasındaki ilişki anlamlı bulunmuştur.

Kenney-Benson ve Pomerantz (2005) tarafından yapılan araştırmada, ebeveynlerin çocuklarını yoğun bir şekilde kontrol etmelerinin, çocukta depresif bulguları hızlandırabilecek eğilimler gerçekleşmesi olasılığının incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya katılan 104 annenin çocukları üzerinde kontrol kullanımları ve çocuklarına yönelttikleri duyuşsal ifadeler laboratuvar koşullarında gözlemlenmiştir. Çocukların verdikleri bilgiler yoluyla çocuklarda mükemmeliyetçilik ve depresyon durumu değerlendirilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, çocukları üzerinde yoğun kontrol uygulama yoluna başvuran annelerin çocuklarının, mükemmeliyetçilik kaygıları taşıdığı belirlenmiştir. Ayrıca, annelerin çocuk üzerinde yoğun şekilde kontrol

uygulaması, çocuklarda yoğun depresyon belirtilerinin görülmesine neden olmuştur (38).

Milevsky ve arkadaşları (2006), 9. ve 11. sınıflara devam eden 272 ergenle, anneye ve babaya özgü aile tutumlarının öz-saygı, depresyon ve hayattan tatmin olma ile ilişkilendirilmesini araştırmalarında incelemiştir. Buna göre; izin verici olan anneye kıyasla açıklayıcı-otoriter anne tutumu altında yetişen ergenlerde öz-saygı ve hayattan tatmin olma durumu daha yüksek seviyelerde çıkmıştır. Depresyon durumu ise çok daha az oranda seyretmektedir. Bir başka deyişle bu üç alanda açıklayıcı-otoriter anne tutumunun izin verici anne tutumuna göre ergen gelişiminde belirgin biçimde avantaj sağladığı bulunmuştur. Babaya özgü tutumların ise çocuğun psikolojik gelişiminde etkisi olmakla birlikte bunun anneye özgü tutumlar kadar belirgin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır (38).

2.6.3. Mizaç ile İlgili Yapılan Araştırmalar

2.6.3.1. Mizaç ile İlgili Yurtiçinde Yapılan Araştırmalar

Yağmurlu, Sanson, Köymen (2005) Avustralya’da yaşayan 151 Avustralya’lı,50 Türk çocuk, kreş öğretmenleri ve çocukların anneleri ile yaptıkları çalışmada ebeveyn davranışları ve çocuğun mizacının, okul öncesi dönemdeki çocukların olumlu sosyal davranışlarına etkilerini ve zihin kuramı yeteneğinin bu ilişkideki aracı rolünü araştırmayı, aynı zamanda kültürler arası benzerlik ve farklılıkları incelemeyi amaçlamışlardır.

Aytar, Aksoy ve Kaytez (2014), annelerin kişilik özelliği ile çocukların mizaç özellikleri arasındaki ilişkiyi etkileyen değişkenleri inceledikleri çalışmalarında; doğum sırası değişkeninin çocukların mizaçlarında, yaş ve öğrenim düzeyi değişkeninin ise annelerin kişilik özelliklerinde anlamlı bir farklılığa neden olduğu saptanmıştır.

Kılıç (2016) okul öncesi eğitime devam eden çocukların sosyal becerilerinin artırılmasına yönelik olarak hazırlanan Sosyal Beceri Eğitimi Programı’nın çocukların sosyal becerileri üzerinde etkisi ve çocukların sosyal becerileri ile mizaçları arasında ilişkiyi incelediği çalışmasında, örneklem olarak 26 deney grubu,29 kontrol grubu olmak üzere devlet okullarına devam eden okul öncesi çocuklarına yer vermiştir. Çalışmada çocukların sosyal beceri-çekingelikleri ile mizacın engelleme denetimi, mizacın dürtüsellik ile sosyal beceri-uyumsuzluk ve sosyal beceri arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler elde edilmiştir.

Önder, Balaban Dağal ve Bayındır'ın (2016) 55-78 aylık okul öncesi dönem çocukların mizaç özellikleri ve annelerinin ebeveynlik tarzlarının, çocukların ego sağlamlık düzeylerini etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada İstanbul ilinde 367 çocukla çalışılmıştır. Çocukların ego sağlamlık düzeyleri, mizaç özellikleri ve anne-baba stilleri arasındaki ilişkinin orta seviyede olduğu bulunmuştur. Açıklayıcılığa sahip değişkenlerden otoriter ebeveynlik stili en güçlü etkiye sahip değişken olarak görülmektedir ve bu iki değişken arasındaki ilişki ters yönlüdür.

Uçar (2017), okul öncesi dönem çocuklarında ilişkisel ve fiziksel saldırganlığı mizaç ve çeşitli değişkenler açısından incelediği çalışmasında, fiziksel saldırganlık ile sebatkarlık ve ritmiklik mizaç özelliği arasında negatif yönde ilişki olduğunu saptamıştır.

Aksoy (2018) okul öncesi dönem (4-5 yaş) annelerin karakter özellikleri ve çocuk yetiştirme stilleri ile çocuğun mizaç ve davranışları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yürüttüğü çalışmasında, annenin tutumu ile çocuğun davranış ve mizacı üzerinde çocuğun cinsiyeti, yaşı, annenin yaşı ve eğitim düzeyi, çalışıp çalışmama durumu, babanın yaşı ve eğitim düzeyi ile aile gelir düzeyi gibi demografik değişkenlerin etkisine baktığı çalışmasında, 48-72 ay arasındaki 443 çocuğun annelerinin duygusal tutarsızlık, gelişime açıklık ve dışa dönüklük kişilik özelliklerinin çocuğun ilişkisel saldırganlık, sosyal kaygı, isyankar ve uyum davranışlarını incelemiştir. Annenin, uyumluluk, dışa dönüklük gibi kişilik özellikleri ile çocuğun yüksek sebatkarlık, ritmiklik ve sıcakkanlılık ile düşük tepkisellik mizaç özellikleri ile anlamlı ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır.

2.6.3.2. Mizaç ile İlgili Yurtdışında Yapılan Araştırmalar

Barron ve Earls (1984), 3 yaş çocuklarındaki mizaç özellikleri, ebeveyn-çocuk etkileşiminin niteliği, toplam aile stresi ve demografik özellikler şeklindeki bağımsız değişkenlerin davranış sorunları ile ilgisini ele aldıkları çalışmalarında sosyodemografik değişkenlerden sadece tek ebeveynli olma ile davranış sorunları arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulmuşlardır. Ayrıca çocuğun esnek olamama, yüksek gerilim ve düşük adapte olma olmak üzere üç mizaç özelliği ile davranış sorunları arasında ilişkinin olduğu bulunmuştur.

Guerin, Gottfried ve Thomas (1997), zor mizaç ile davranış sorunları ilişkisini araştırdıkları boylamsal çalışmada 1,5 yaşından 12 yaşına kadar gözlenen çocukların

anneleri ve öğretmenleri tarafından değerlendirmelerini dikkate aldıkları bir çalışma yapmışlardır. Çalışma bulgularında 1,5 yaşında zor mizaç grubunda olan çocukların üçüncü yıllarında klinik olarak davranışsal sorunlar için risk altında oldukları ve bu grup çocukların çocukluk süresince davranışsal sorun puanlarının diğer grup çocuklarına göre (ortalama veya daha az zorluk çeken çocuklar) 3 ile 11 kat daha fazla olduğunu saptamışlardır. Zor mizaç grubunda olan çocukların saldırganlık ve toplam davranış sorunları ölçeklerindeki değerlerin zor mizaç grubunda olmayanlara göre ortalama dört kat fazla olduğunu gözlemlemişlerdir.

Bryan ve Dix (2009) yaptıkları çalışmada ABD'de kentsel alandan seçilmiş, 114 anne ve 14-27 aylık çocukları ile çalışmışlardır. Yaptıkları çalışmada Toddler davranış değerlendirme anketi (TBAQ, 1996, Goldsmith,) mizacın üç boyutunu ölçmek için kullanmışlardır. Annelerin davranışsal desteklerinin çocuğun mizacına etkisini inceledikleri çalışmalarında cinsiyet değişkenini anlamlı bulmuşlardır. Bu sonucun kız ve erkek çocuk yetiştirmede kültürel farklılıklar olmasında kaynaklandığını düşünmektedirler

Grist ve McCor (2010) yaptıkları araştırmada Batı Kuzey Carolina'da 35-72 ay arasında değişen 122 okul öncesi çocuklarının 5 kişilik özellikleri (dışa dönüklük, Uyumluluk, dürüstlük, nevroitiklik ve deneyime açıklık) ile mizaç özelliklerini incelemişlerdir. Bu çalışmada mizaç ile dışadönüklük arasında güçlü ve pozitif bir korelasyon olduğu; uyumluluk, dürüstlük, nevroitiklik ve deneyime açıklık kişilik özellikleri yönüyle zayıf bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Zajdeman ve Minnes (1993)'in yaptığı araştırmada erken çocuklukta okula Uyum sağlayabilmek için mizaç özelliklerinden biri olan pozitif duygulanımın uyumu pozitif yönde etkilediğini belirlemiştir. Çocukların yüksek tepkiselliğini ise zayıf uyum ile ilişkilendirmişlerdir. Düşük sıcakkanlılık-utangaçlık derecesi ile uyum doğru orantılı şekilde değişim gösterdiğini belirtmişlerdir.

Stoeckli (2010)'nin çalışmasında, utangaç çocuklarda düşük sınıf katılımı ve düşük okula uyum gösterdikleri gözlenmekte ve sıcakkanlılık-utangaçlık alt boyutunda, utangaç olma durumu ağır basan çocukların sonraki yıllarda okula uyumlarının bu özellikten etkilendiği belirlenmiştir.

Walker ve arkadaşları (2001), çalışmalarında zor ve kolay mizaçlı çocukların davranışlarını incelemiş, zor mizaçlı çocukların sosyal olarak kabul “görmeyen saldırgan davranışları daha fazla sergilediklerini, popüler çocukların ise olumlu davranışları daha fazla sergilediklerini belirlemiştir.

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanması ve analizine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

Bu çalışma, okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 54-72 ay grubunda bulunan çocukların değer düzeyleri ile çocukların mizaçları ve anne-baba tutumu arasında ilişkinin incelenmesine yönelik nicel bir araştırma olup, ilişkiyel tarama modeliyle gerçekleştirilmiştir.

3.2. Evren ve Örneklem

İstanbul'un Avrupa yakasının ilçelerinde okul öncesi kuruma devam eden çocukların sayısının 14063 olduğu belirlenmiştir, %5 lik hata payı ile ortalama 384 kişi olması gerekmektedir. Evren büyüklüğünün bilindiği ve birim sayısının 10.000 üzerinde olduğu durumlarda örneklem büyüklüğü şu formüle göre hesaplanabilir.

Bu çalışmada aşağıda yazılan formül kullanılmıştır.

$$n = \frac{P.Q.Z_{\alpha}^2}{d^2}$$

N: Evren birim sayısı,

n: Örneklem büyüklüğü,

P: Evrendeki X'in gözlenme oranı,

Q (1-P): X'in gözlenmeme oranı,

a=Anlamlılık düzeyi,

Z_a: a= 0.05, 0.01, 0.001 için sırasıyla 1.96, 2.58 ve 3.28 değerleri,

d= Örneklem hatası veya katlanılabilir hata oranı.

Bu çalışmada örneklem büyüklüğü hesaplanırken anlamlılık 0,05 (%5) ve güven aralığı 0,95 (%95) olarak alınmıştır. Katlanılabilir hata oranı maddi olanaklar ve süre unsuru da dikkate alınarak %5 olarak belirlenmiştir.

Araştırma yapıldığı tarihte yayınlanmış en son MEB örgün eğitim istatistiklerine göre İstanbul ili, Avrupa yakası ilçelerinde okul öncesi eğitim kurumlarında okuyan

öğrenci sayısı 14063'tür. Evrenin büyük olması sebebiyle örneklem üzerinden çalışılmasına karar verilmiş, örneklemin büyüklüğü yukarıda belirtilen formüle ve yapılan açıklamalara göre hesaplanmıştır.

Ayrıca 54-72 aylık çocukların velileri ile çalışılan bu araştırmada, 40-52 aylık çocuklar 4 yaş, 52-60 aylık çocuklar 5 yaş ve 60-72 aylık çocuklar ise, 6 yaşında olarak kabul edilmiştir.

Tablo 1: Demografik Bilgiler Frekans Tablosu

		N	%
Grup	Düşük	167	43,5
	Orta	115	29,9
	Yüksek	102	26,6
Okul	Özel	123	33
	Resmi	250	67
Okul Türü	Bağımsız Anaokulu	286	77,9
	İlkokula bağlı anasınıfı	81	22,1
İlçe	Beşiktaş	101	26,4
	Fatih	107	28
	Güngören	41	10,7
	Gaziosmanpaşa	76	19,9
	Bağcılar	15	3,9
	Bayrampaşa	42	11
Cinsiyet	Kız	201	52,5
	Erkek	182	47,5
Yaş	4	108	28,5
	5	197	52
	6	74	19,5

Araştırmaya dahil edilen okul öncesi çocuklarının %52,5'inin kız, %47,5'inin erkek, %28,5'ünün 4 yaş, 52,0'sinin 5 yaş ve %19,5'inin 6 yaş grubunda olduğu görülmektedir. Çocukların aile gelir durumları incelendiğinde, %43,5'inin aylık düşük gelir grubu, %29,9'inin orta gelir grubu ve %26,6'sinin ise yüksek gelir grubu seviyesinde olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tablo 2: Aile Bilgileri Frekans Tablosu

		N	%
Anne Yaşı	25 altı	11	2,9
	26-30	88	23
	31-35	143	37
	36-40	100	26
	41-45	38	9,9
	46 +	4	1
Baba Yaşı	26-30	30	7,9
	31-35	132	35
	36-40	117	31
	41-45	77	20
	46 +	25	6,6
Anne Eğitim	İlkokul	24	6,3
	Ortaokul	23	6
	Lise	140	37
	Lisans-Lisansüstü	195	51,2
Baba Eğitim	İlkokul	22	5,8
	Ortaokul	40	11
	Lise	145	38
	Lisans	137	36
	Lisansüstü	34	9
Anne Çalışma	Evet	201	53
	Hayır	182	48
Gelir Durumu	Üst	102	26,6
	Orta	115	29,9
	Alt	167	43,5
Kardeş Sayısı	Yok	158	41
	1	180	47
	2	37	9,6
	3	9	2,3

Tablo 2'de çalışmaya katılan çocuklarının aile bilgileri verilmiştir. Çalışmaya katılanların %37'sinin anne yaş grubu 31-35 yaş aralığında ve %35'inin baba yaş grubu 31-35 yaş aralığında olduğu, %46'sının anne eğitim düzeyinin lisans ve %38'inin baba eğitim düzeyinin lise olduğu, %53'ünün annesinin çalıştığı ve %98'inin babasının çalıştığı, %93'ünün anne- babasının birlikte olduğu ayrı olanların ise %86'sının boşandığı gözlenmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada çocukların değer düzeylerini belirlemek amacıyla Neslitürk ve Çeliköz (2015) tarafından geliştirilen “Okul Öncesi Değerler Ölçeği” nin Veli Formu, çocuğun mizacını belirlemek için Fantuzzo, Mendez, ve Tighe (1998) ‘in tasarladığı ve Yoleri (2014) tarafından geliştirilen “Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası” ve üçüncü olarak Özyürek (2017) tarafından geliştirilen “Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ)” veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Ayrıca, araştırmaya

dahil edilen çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır.

3.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formu araştırmaya katılan öğrencilerin ve velilerinin demografik bilgilerini belirlemek amacı ile araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Kişisel Bilgi Formu’nda; yaş, cinsiyet, kardeş sayısı, anne öğrenimi, baba öğrenimi, anne yaşı, baba yaşı ve sosyoekonomik düzeyi gibi çocuklara ve ebeveynlerine ait sorular yer almaktadır.

3.3.2. Okul Öncesi Değerler Ölçeği

Çocukların değer düzeylerinin belirlenmesi amacıyla Neslitürk ve Çeliköz (2015) tarafından geliştirilen “Okul Öncesi Değerler Ölçeği” kullanılmıştır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği 30 madde ve 6 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeekteki alt boyutlarda 5’er madde Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüslük, Arkadaşlık ve Paylaşma olmak üzere 30 maddeden oluşmaktadır ve 3’lü likert tipi ölçektir.

Okul Öncesi Değerler Ölçeği’nin geçerliliği için Neslitürk ve Çeliköz (2015) faktör analizi yapmış KMO, Bartlet ve faktör yüklerini hesaplamıştır. Okul Öncesi Değerler Ölçeği, “Sorumluluk” alt boyutunda 76, “Saygı” alt boyutunda 75, “ İşbirliği” alt boyutunda 76, “Dürüslük” alt boyutunda 75, “Arkadaşlık” alt boyutunda 74, “Paylaşma” alt boyutunda 74 ve “Toplam” ölçek puanında ise 91 güvenilirliğe sahip olduğu belirlenmiştir.

3.3.3. Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası -Ebeveyn Formu

Okul öncesi dönem çocuk davranışlarının sıklığı hakkındaki sorulara ebeveyn yanıtlarına dayanarak çocuk mizacını karakterize etmek için tasarlanan ve Yoleri (2014) tarafından geliştirilen “Çocuklar için mizaç değerlendirme bataryası” bu araştırmada kullanılmıştır.

Ölçek 35 madde ve 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçeekteki alt boyutlara bakıldığında; Utangaçlık (8 madde), Aktivite Düzeyi (8 madde), Olumsuz Duygulanım (9 madde), Sebat (10 madde) olmak üzere 35 maddeden oluşmaktadır. Her maddenin

karşısında 7'li likert tip ölçek mevcuttur. 1: Neredeyse hiç, 2: Nadiren, 3: Ara sıra,4: Bazen,5: Sık sık, 6: Oldukça sık, 7: Neredeyse her zaman şeklinde derecelendirilmiştir.

Yoleri (2014) Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası Ölçeğinin geçerlik güvenilirlik çalışması için, öncelikli olarak ölçeği geliştiren Roy Martin ile iletişime geçmiş ve daha sonra Türkçeye uyarlamıştır.

Ölçeğin geçerliliği korelasyon ve Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) istatistiksel yöntemleriyle yapılmıştır. Güvenilirliği ise Cronbach Alpha, test-yarı test ve test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ile bulunmuştur. Ölçekte bulunan 4 alt boyutun iç tutarlılık kat sayısı 71 ile 85 arasında bulunmuştur.

3.3.4. Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ)

Anne baba çocuk yetiştirme tutumlarının belirlenmesi amacıyla veriler Özyürek (2017) tarafından geliştirilen “Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ)” ile toplanmıştır. Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları,30 madde ve 3 alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekteki alt boyutlara bakıldığında; Demokratik tutum (15 madde), Baskıcı ve otoriter tutum (12 madde), Aşırı hoşgörülü tutum (11 madde) olmak üzere 38 maddeden oluşmaktadır. Her maddenin karşısında 5’li likert tipli ölçek bulunmaktadır. Bunlar 1: Tamamen katılıyorum, 2: Katılıyorum ve 3: Kısmen katılıyorum, 4: Katılmıyorum, 5: Hiç katılmıyorum şeklinde derecelendirilmiştir.

Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği, yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda iç tutarlılık düzeyleri Demokratik Tutum için 0.87; Baskıcı ve Otoriter Tutum 0.77; Aşırı Hoşgörülü Tutum 0,72; olarak bulunmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Verilerin toplanması aşamasında öncelikle MEB’den çalışma için izin alındı. Sonrasında verilerin toplanacağı okul öncesi eğitim kurumlarının idarecileriyle çalışmanın amacı hakkında görüşüldü. İdarecilerin, öğretmenlerin ve velilerin gönüllü katılımıyla öğretmenler aracılığıyla gönderilen Kişisel Bilgi Formu, Okul Öncesi Değerler Ölçeği “Ebeveyn Formu”, “Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği (ABTÖ)” ve “Çocuklar için Mizaç Değerlendirme Bataryası-Ebeveyn Formu” 54-72 aylık çocukların anne-babaları tarafından doldurulması sağlandı.

3.5. Verilerin Analizi

Shapiro wilk testi ile normal dağılım test edilmiş olup, normal dağılım gösteren 2 bağımsız grup Student t testi ile normal dağılım göstermeyen 2 bağımsız grup ise, Mann Whitney u ile analiz edilmiştir. Ayrıca 2 den fazla bağımsız grup karşılaştırılmasında normal dağılım gösteren özellikler için Tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ve LSD çoklu karşılaştırma testleri, normal dağılmayan özellikler için ise Kruskal Wallis testi ve test sonrası çoklu karşılaştırma (All pairwise) testi kullanılmıştır. Geçerlik ve güvenilirliğin test edilmesi amacı ile Cronbach alfa katsayıları hesaplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde kullanılan analizlerde istatistiksel paket analizi kullanılmıştır ve $P < 0.05$ istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmanın örneklemini oluşturan 54-72 ay grubunda olan çocukların değer düzeyleri, anne baba tutumlarının ve çocuğun mizacı hakkındaki genel durumları ve değer düzeylerinin anne-baba tutumu ve çocuğun mizacına etkisi; cinsiyet, çocuk yaşı, okul öncesi eğitim kurumuna devam etme süresi, kardeş sayısı, anne yaşı, anne öğrenim düzeyi, baba yaşı, baba öğrenim düzeyi ve aile aylık gelir düzeyi gibi bağımsız değişkenler açısından anlamlı farklılaşma gösterip göstermediğine ilişkin bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Aşağıdaki tabloda mizaç değerlendirme. Anne-baba tutum ve değer düzeyleri ölçeklerinin puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistiklere ve cronbach alfa değerlerine yer verilmiştir.

Aşağıda verilen tabloda ölçek puanlarına ilişkin tanımlayıcı istatistiklere ve cronbach alfa değerlerine yer verilmiştir.

Tablo 3: Ölçek Puanlarına Ait Tanımlayıcı İstatistikler ve Cronbach Alfa Değerleri

Ölçekler	N	Min	Maks	Ortalama	SS	Cronbach alfa
Mizaç değerlendirme ölçeği	384	83,00	189,00	130,02	15,26	0,702
Utangaçlık	384	11,00	43,00	28,45	4,79	0,628
Aktivite	384	9,00	52,00	27,47	7,87	0,688
Olumsuz Duygulanım	384	10,00	50,00	27,48	7,69	0,552
Sebat	384	22,00	67,00	46,54	8,84	0,702
Anne Baba Tutum Ölç	384	38,00	133,00	93,65	12,21	0,802
Demokratik	384	15,00	55,00	23,49	6,80	0,702
Baskıcı	384	12,00	48,00	32,44	5,97	0,685
Hoşgörülü	384	11,00	54,00	37,59	7,27	0,603
Okul öncesi değ. Aile Formu	384	41,00	84,00	51,70	4,46	0,635
Sorumluluk	384	5,00	21,00	8,87	1,73	0,420
Saygı	384	5,00	38,00	9,85	2,07	0,502
İşbirliği	384	5,00	13,00	7,77	1,22	0,380
Dürüstlük	384	6,00	14,00	8,94	1,25	0,402
DostlukArk	384	5,00	12,00	7,19	1,12	0,685
Paylaşım	384	5,00	21,00	9,11	1,47	0,536

Tablo 3'te Görüldüğü gibi mizaç değerlendirme ölçeğinin güvenilirlik analizi sonucu ,702'dir. Bu değer ölçeğin güvenilirlik düzeyinin yeterli olduğunu göstermektedir. Mizaç değerlendirme ölçeği, yedili likert ölçekli soruların tümü bir ölçek olarak değerlendirilip güvenilirlik analizi yapılmıştır ve yapılan analizde ölçeğin Cronbach Alfa değeri ,702 değeri güvenilirliğinin oldukça yüksek olduğuna işaret

etmektedir. En düşük değeri 83,00 en yüksek değeri 189,00 olduğu gözlenmiştir. Ölçeğin ortalama değeri 130,02 standart sapması 15,26 olduğu gözlenmiştir. Anne baba tutum leği beşli likert ölçek olup Cronbach Alfa değeri 0,802 değeri güvenirliğinin oldukça yüksek olduğuna işaret etmektedir. 38 madde içeren ölçek en düşük değeri 38,00 en yüksek değeri 133,00 olduğu gözlenmiştir. Okul ncesi değerler leği aile formunun Cronbach Alfa değeri 0,635 değeri güvenirliğinin yüksek olduğuna işaret etmektedir. 30 madde içeren ölçek en düşük değeri 41,00 en yüksek değeri 84,00 olduğu gözlenmiştir.

Aşağıda verilen tabloda çalışmada kullanılan ölçekler arası ilişki ile ilgili spearman's analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 4: Değer Düzeyleri, Anne-Baba Tutumları ve Mizaç Değerlendirme Puanlarının Birbirleriyle İlişkisine İlişkin Spearman's Analizi Sonuçları

Korelasyon		Anne Baba Tutum leği	Okul ncesi Değerler leği Aile Formu
Mizaç Değerlendirme leği	r	0,059	-0,125
	p	0,326	,030*
	N	275	300
Anne Baba Tutum leği	r		-0,082
	p		0,152
	N		306

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 4'de çalışmada kullanılan ölçekler arası Spearman's analiz sonuçları verilmiştir. Mizaç değerlendirme leği ile okul öncesi değerler leği arasında istatistiksel olarak anlamlı (p<0,05), %12'lik ters yönlü zayıf bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların mizaç değerlendirme leği puanları arttıkça okul öncesi değerler leği puanları azalmaktadır.

Aşağıda verilen tabloda Mizaç Değerlendirme leği ilişki ile ilgili Spearman's Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 5: Mizaç zelliklerinin alt boyutlarının birbirleriyle ilişkilerine ilişkin Spearman's Analizi Sonuçları

Korelasyon		Utangaçlık	Aktivite	Olumsuz Duygulanım	Sebat
Mizaç değerlendirme leği	r	0,654	0,646	0,625	0,252
	p	<0,001*	<0,001*	<0,001*	<0,001*
	N	315	315	315	315
Utangaçlık	r		0,230	0,330	0,076
	p		<0,001*	<0,001*	0,163
	N		344	337	337
Aktivite	r			0,473	-0,329
	p			<0,001*	<0,001*
	N			344	341

	r	-0,396
Olumsuz Duygulanım	p	<0,001*
	N	335

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 5'de çalışmada kullanılan mizaç değerlendirme ölçekler arası korelasyon değerleri verilmiştir. Mizaç değerlendirme ölçeği utangaçlık alt boyutu ile aktivite alt boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı (p<0,05), %23'lük pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların utangaçlık durumları arttıkça aktiviteleri artmaktadır.

Utangaçlık alt boyutu ile olumsuz duygulanım alt boyutu arasında %33'lük pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların utangaçlık durumları arttıkça huzursuzlanma eğilimleri artmaktadır.

Aktivite alt boyutu ile olumsuz duygulanım alt boyutu arasında %47lik pozitif yönlü orta şiddetli bir ilişki bulunmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların aktivite durumları arttıkça huysuzlanma eğilimleri artmaktadır.

Aktivite alt boyutu ile sebat alt boyutu arasında %32lik negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların aktivite durumları arttıkça sebat etme eğilimleri azalmaktadır.

Olumsuz Duygulanım alt boyutu ile sebat alt boyutu arasında %39luk negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların huysuzluk etme eğilimleri arttıkça sebat etme eğilimleri azalmaktadır.

Aşağıda verilen tabloda Anne Baba Tutum Ölçeği ilişki ile ilgili Spearman's analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 6: Anne Baba Tutum Ölçeği İlişkisi İle İlgili Spearman's Analizi Sonuçları

Korelasyon		Demokratik	Baskıcı	Hoşgörülü
Anne Baba Tutum Ölç	r	0,526	0,662	0,633
	p	<0,001*	<0,001*	<0,001*
	n	325	325	325
Demokratik	r		0,069	-0,117
	p		0,211	0,029*
	n		334	347
Baskıcı	r			0,216
	p			<0,001*
	n			335

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 6'de çalışmada kullanılan anne baba tutum ölçekler arası korelasyon değerleri verilmiştir. Anne baba tutum ölçeği demokratik alt boyutu ile hoşgörülü alt

boyutu arasında istatistiksel olarak anlamlı ($p<0,05$), %11'lik negatif yönlü zayıf bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların demokratik tutumu arttıkça hoşgörülü davranma eğilimleri azalmaktadır.

Baskıcı alt boyutu ile hoşgörülü alt boyutu arasında %21'lik pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır.

Aşağıda verilen tabloda Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Birbirleri İle Olan İlişkileri İle İlgili Spearman Analizi Sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 7: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Birbirleri İle Olan İlişkileri İle İlgili Spearman Analizi Sonuçları

Korelasyon		Sorumluluk	Saygı	İşbirliği	Dürüstlük	Dostluk Ark	Paylaşım
Okul öncesi değ. Aile Formu	r	0,540	0,556	0,538	0,482	0,336	0,498
	p	<0,001*	<0,001*	<0,001*	<0,001*	<0,001*	<0,001*
	n	360	360	360	360	360	360
Sorumluluk	r		0,102	0,185	0,116	-0,025	0,06
	p		0,050	<0,001*	0,024*	0,628	0,249
	n		370	373	376	372	375
Saygı	r			-0,018	0,034	-0,016	0,123
	p			0,728	0,520	0,758	0,018*
	n			369	370	368	370
İşbirliği	r				0,290	0,215	0,140
	p				<0,001*	<0,001*	0,007*
	n				374	370	374
Dürüstlük	r					0,038	0,096
	p					0,465	0,062
	n					372	376
Dostluk Ark	r						0,063
	p						0,225
	n						372

* $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 7'te çalışmada kullanılan okul öncesi değerler ölçeği aile formu arası korelasyon değerleri verilmiştir. Okul öncesi değerler ölçeği aile formu sorumluluk alt boyutu ile işbirliği alt boyutu arasında %18'lik pozitif yönlü zayıf bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların sorumluluk bilinci arttıkça işbirliği yapma eğilimleri artmaktadır.

Saygı alt boyutu ile paylaşım alt boyutu arasında %12'lik pozitif yönlü çok zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların saygı bilinci arttıkça paylaşım yapma eğilimleri artmaktadır.

İşbirliği alt boyutu ile dürüstlük alt boyutu arasında %29'luk pozitif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların işbirliği yapma eğilimleri arttıkça dürüstlük eğilimleri artmaktadır.

Aktivite alt boyutu ile olumsuz duygulanım alt boyutu arasında %47lik pozitif yönlü orta şiddetli bir ilişki bulunmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların aktivite durumları arttıkça huysuzlanma eğilimleri artmaktadır.

Aktivite alt boyutu ile sebat alt boyutu arasında %32lik negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların aktivite durumları arttıkça sebat etme eğilimleri azalmaktadır.

Olumsuz Duygulanım alt boyutu ile sebat alt boyutu arasında %39luk negatif yönlü zayıf bir ilişki bulunmaktadır. Çalışmaya katılan çocukların huysuzluk etme eğilimleri arttıkça sebat etme eğilimleri azalmaktadır.

Aşağıda verilen tabloda Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeyleri ile Anne Baba Tutumları arasındaki ilişkiye ilişkin Spearman Analizi Sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 8: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeyleri İle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiye İlişkin Spearman's Analiz Sonuçları

Korelasyon		Sorumluluk	Saygı	İşbirliği	Dürüstlük	Dostluk Ark	Paylaşım
Demokratik	r	,194**	-,064	,202**	,077	,307**	-,066
	p	,000	,235	,000	,147	,000	,218
	n	351	347	350	352	350	352
Baskıcı	r	-,036	,092	-,059	-,061	-,086	-,058
	p	,505	,090	,276	,262	,114	,285
	n	339	337	338	339	337	339
Hoşgörülü	r	-,235**	-,051	-,256**	-,138**	-,095	-,044
	p	,000	,338	,000	,009	,075	,410
	n	356	352	355	357	355	357

*p<,05

Tablo 8'te çalışmada kullanılan okul öncesi değerler ölçeği aile formu ile anne-baba tutumları ölçeği arası Spearman's analizi sonuçları verilmiştir. Anne- baba tutum ölçeği demokratik alt boyutu ile okul öncesi değerler ölçeğinin dostluk-arkadaşlık alt boyutu arasında %30'luk pozitif yönlü zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (p<0,05). Çalışmaya katılan çocukların ailelerinin demokratik tutumu arttıkça dostça davranma eğilimleri arttığı söylenebilir.

Anne- baba tutum ölçeği hoşgörülü alt boyutu ile okul öncesi değerler ölçeğinin işbirliği alt boyutu arasında %25'lik negatif yönlü zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (p<0,05). Çalışmaya katılan çocukların anne babalarının hoşgörülü olma tutumu arttıkça işbirliği yapma eğilimleri azalmaktadır.

Aşağıda verilen tabloda Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeyleri ile Mizaç Özellikleri arasındaki ilişkiye ilişkin Spearman Analizi Sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 9: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeyleri İle Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişkiye İlişkin Spearman's Analiz Sonuçları

Korelasyon		Sorumluluk	Saygı	İşbirliği	Dürüstlük	Dostluk Ark	Paylaşım
Utangaçlık	r	-,040	-,048	,095	-,006	-,034	,026
	p	,461	,375	,077	,905	,524	,632
	n	349	344	347	349	346	349
Aktivite	r	-,082	-,120*	-,011	-,013	,086	-,031
	p	,122	,025	,841	,803	,107	,566
	n	354	348	351	353	350	353
Olumsuz duygulanım	r	,109*	-,090	,062	,067	,105*	,012
	p	,041	,094	,254	,212	,050	,829
	n	348	344	346	348	349	348
Sebat	r	-,147**	,079	-,222**	-,100	-,175**	-,016
	p	,006	,143	,000	,063	,001	,772
	n	346	342	344	346	344	346

*p<,05

Tablo 9'de çalışmada kullanılan okul öncesi değerler ölçeği alt boyutları ile mizaç değerlendirme ölçeği alt boyutları arası Spearman's analizi sonuçları verilmiştir. Mizaç değerlendirme ölçeği aktivite alt boyutu ile okul öncesi değerler ölçeği saygı alt boyutu arasında %12'lik negatif yönlü çok zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (p<0,05). Çalışmaya katılan çocukların aktiviteliği arttıkça saygılı olma eğilimleri azalma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Mizaç değerlendirme ölçeği olumsuz duygulanım alt boyutu ile okul öncesi değerler ölçeği aile formu sorumluluk alt boyutu arasında %10'luk pozitif yönlü çok zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (p<0,05). Çalışmaya katılan çocukların olumsuz yönleri arttıkça sorumluluk bilinci arttığı söylenebilir.

Mizaç değerlendirme ölçeği sebat alt boyutu ile okul öncesi değerler ölçeği aile formu işbirliği alt boyutu arasında %22'lik negatif yönlü çok zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır (p<0,05). Çalışmaya katılan çocukların sebat etme eğilimleri arttıkça işbirliği yapma bilinci azalmaktadır.

Aşağıda verilen tabloda Anne Baba Tutumları ile Mizaç Özellikleri arasındaki ilişkiye ilişkin Spearman Analizi Sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 10: Anne-Baba Tutumları İle Mizaç Özellikleri Arasındaki İlişki İle İlgili Spearman's Analiz Sonuçları

Korelasyon		Demokratik	Baskıcı	Hoşgörülü
Utangaç	r	-,050	-,023	-,080
	p	,365	,678	,141
	n	336	324	337
Aktivite	r	,062	-,086	,062
	p	,255	,120	,253
	n	340	328	344
Olumsuz duygulanım	r	,313**	-,024	-,213**
	p	,000	,672	,000
	n	335	322	340
Sebat	r	-,298**	,163**	,305**
	p	,000	,003	,000
	n	332	321	334

Tablo 10'te çalışmada kullanılan anne-baba tutumları ölçeği ile mizaç değerlendirme ölçeği arası Spearman's analizi sonuçları verilmiştir. Mizaç değerlendirme ölçeği olumsuz duygulanım alt boyutu ile anne-baba tutumları ölçeği demokratik alt boyutu arasında %31'lik pozitif yönlü zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,05$). Çalışmaya katılan çocukların olumsuz yönleri arttıkça demokratik davranma eğilimlerinin arttığı söylenebilir.

Mizaç değerlendirme ölçeği sebat alt boyutu ile anne-baba tutumları ölçeği hoşgörülü alt boyutu arasında %30'luk pozitif yönlü zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,05$). Çalışmaya katılan çocukların sebat etme eğilimleri arttıkça hoşgörülü olma bilinci arttığı söylenebilir.

Mizaç değerlendirme ölçeği olumsuz sebat alt boyutu ile anne-baba tutumları ölçeği demokratik alt boyutu arasında %29'luk negatif yönlü zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır ($p<0,05$). Çalışmaya katılan çocukların sebat etme eğilimleri arttıkça demokratik davranma eğilimleri azaldığı söylenebilir.

Aşağıda verilen tabloda okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeylerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin Student T Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 11: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

Cinsiyet	Kız (n=164)	Erkek (n=150)	t	p
Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu	Ortalama±SS	Ortalama±SS		
Sorumluluk	9,03 ± 1,77	8,70 ± 1,64	1,837	0,067
Saygı	9,96 ± 2,40	9,73 ± 1,60	1,066	0,287
İşbirliği	7,81 ± 1,26	7,71 ± 1,18	0,822	0,412
Dürüstlük	9,10 ± 1,24	8,77 ± 1,25	2,585	0,010*
Dostluk Ark	7,19 ± 1,07	7,18 ± 1,17	0,078	0,938

Paylaşım	9,14 ± 1,37	9,08 ± 1,58	0,369	0,712
----------	-------------	-------------	-------	-------

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 11'te cinsiyete göre okul öncesi değerler ölçeği alt boyutları ortalama puanları Student T testi ile karşılaştırılmıştır. Kızlar ve erkekler arasında okul öncesi değerler ölçeği aile formu ve dürüstlük alt boyut puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Kızların okul öncesi değerler ölçeği ortalamasının (52,25 ± 4,8) erkeklerin okul öncesi değerler ölçeği aile formu puan ortalamasından (51,1 ± 3,94) ve kızların dürüstlük alt boyut puan ortalamasının (9,1 ± 1,24) erkeklerin dürüstlük alt boyut puan ortalamasından (8,77 ± 1,25) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir deyişle ailelerin doldurduğu forma göre kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha dürüst olduğu saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeylerinin çocuk yaşına göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 12: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Çocuk Yaşına Göre Farklılaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu	Çocuk Yaşı	N	Ortalama±SS	F	p
Sorumluluk	4	107	8,79±1,90	0,378	0,685
	5	193	8,88±1,59		
	6	72	9,01±1,81		
Saygı	4	107	9,61±1,55	1,797	0,167
	5	190	10,05±2,47		
	6	70	9,71±1,48		
İşbirliği	4	107	8,15±1,37 ^{a,b}	7,68	0,001*
	5	191	7,6±1,10 ^a		
	6	73	7,64±1,17 ^b		
Dürüstlük	4	106	8,92±1,48	0,309	0,735
	5	194	8,91±1,13		
	6	73	9,04±1,23		
Dostluk Ark	4	108	7,27±1,32	1,222	0,296
	5	189	7,22±1,06		
	6	72	7,01±0,9		
Paylaşım	4	106	8,83±1,32 ^a	3,877	0,022*
	5	194	9,15±1,34		
	6	73	9,44±1,88 ^a		

a,b: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 12'te çocuk yaşına göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Çocuk yaşına göre işbirliği alt boyut ortalama puanları ve paylaşım alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,05). İşbirliği alt boyut ortalama

puanlarında, 4 yaşından olan çocuk grupları(18,15±1,37) ile 5 (7,6±1,10) ve 6 yaşındaki çocuk grupları ve paylaşım alt boyut ortalama puanlarında, 4 yaşında olan çocuk grupları ile 6 yaşındaki çocuk grupları (7,64±1,17) arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir (p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde, 4 yaşındaki çocukların daha işbirliği yapan bir eğilimde iken 6 yaşındaki çocukların daha paylaşımcı bir tutum izlediği saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeylerinin kardeş sayısına göre farklılaşmasına ilişkin Kruskal Wallis sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 13: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmasına İlişkin Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu	Kardeş Sayısı	N	Ortalama±SS	Ki-kare	p
Sorumluluk	Yok	155	8,85±1,84	1,432	0,698
	1	178	8,92±1,67		
	2 ve üstü	44	8,61±1,48		
Saygı	Yok	154	9,71±1,45	10,146	0,017*
	1	175	10,09±2,58 ^a		
	2 ve üstü	43	9,14±1,40 ^a		
İşbirliği	Yok	156	7,91±1,24	4,008	0,261
	1	176	7,64±1,16		
	2 ve üstü	44	7,72±1,16		
Dürüstlük	Yok	155	9,08±1,30	4,942	0,176
	1	179	8,82±1,14		
	2 ve üstü	44	8,94±1,41		
Dostluk Ark	Yok	155	7,33±1,24 ^a	17,28	0,001*
	1	175	6,99±0,95 ^{a,b}		
	2 ve üstü	44	7,36±1,25		
Paylaşım	Yok	156	9,25±1,54	4,607	0,203
	1	177	9,04±1,42		
	2 ve üstü	45	8,70±1,27		

a,b: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 13'da kardeş sayısına göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ve alt boyut ortalama puanları Kruskal Wallis analizi karşılaştırılmıştır. Kardeş sayısına göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ortalama puanları, saygı alt boyut ortalama puanları ve dostluk-arkadaşlık alt boyut ortalama puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Okul öncesi değerler ölçeği aile formu ortalama puanlarında, kardeş sayısı 2 olan ve olmayan gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir (p<0,05). Saygı alt boyut ortalama puanlarında,

kardeş sayısı 1 olan ile kardeş sayısı 2 olan gruplardaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. ($p < 0,05$). Dostluk-arkadaşlık alt boyut ortalama puanlarında ise, kardeş sayısı 1 olanlar $10,09 \pm 2,58$ ile kardeşi olmayan ($9,71 \pm 1,45$) ve 2 ve üstü kardeşi olan gruplar ($9,14 \pm 1,40$) arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu bulunmuştur ($p < 0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde, sahip olunan kardeş sayısı 2 ve üzeri olan çocukların daha saygılı ve dostça davrandığı saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 14: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu	Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama $\pm$ SS	F	p
Sorumluluk	İlkokul	24	9,04 $\pm$ 1,60	0,324	0,862
	Ortaokul	22	9,05 $\pm$ 1,46		
	Lise	137	8,94 $\pm$ 1,58		
	Lisans	172	8,77 $\pm$ 1,87		
	Lisansüstü	20	8,90 $\pm$ 1,97		
Saygı	İlkokul	24	9,42 $\pm$ 1,61 ^a	4,452	0,002*
	Ortaokul	22	11,45 $\pm$ 6,12 ^{a,b,c,d}		
	Lise	135	10,00 $\pm$ 1,34 ^b		
	Lisans	170	9,66 $\pm$ 1,43 ^c		
	Lisansüstü	19	9,47 $\pm$ 1,87 ^d		
İşbirliği	İlkokul	24	7,58 $\pm$ 0,88	0,676	0,609
	Ortaokul	22	7,86 $\pm$ 1,58		
	Lise	138	7,69 $\pm$ 1,03		
	Lisans	170	7,86 $\pm$ 1,31		
	Lisansüstü	20	7,60 $\pm$ 1,54		
Dürüstlük	İlkokul	23	8,91 $\pm$ 1,44	0,914	0,455
	Ortaokul	22	9,36 $\pm$ 1,14		
	Lise	139	8,96 $\pm$ 1,26		
	Lisans	172	8,92 $\pm$ 1,25		
	Lisansüstü	20	8,65 $\pm$ 1,04		
Dostluk Ark	İlkokul	24	7,17 $\pm$ 0,82	0,584	0,674
	Ortaokul	22	7,14 $\pm$ 0,94		
	Lise	137	7,16 $\pm$ 1,14		
	Lisans	170	7,24 $\pm$ 1,18		
	Lisansüstü	19	6,84 $\pm$ 0,76		
Paylaşım	İlkokul	24	9,29 $\pm$ 1,23	1,996	0,095
	Ortaokul	22	9,45 $\pm$ 1,92		
	Lise	139	9,31 $\pm$ 1,65		
	Lisans	171	8,91 $\pm$ 1,27		
	Lisansüstü	20	8,85 $\pm$ 1,23		

a,b,c,d: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

* $p < 0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 14'de anne eğitim düzeyine göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Anne eğitim düzeyine göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ortalama puanları ve saygı alt boyut ortalama puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Okul öncesi değerler ölçeği aile formu ortalama puanlarında ve saygı alt boyut ortalama puanlarında, ortaokul eğitim düzeyi ($11,45\pm6,12$) ile ilkokul, ($9,42\pm1,61$) lise, ($10,00\pm1,34$) lisans ($9,66\pm1,43$) ve lisansüstü grupları ($9,47\pm1,87$) arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($p<0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde, anne eğitim düzeyi ortaokul olan çocukların saygılı olduğu saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 15: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu	Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortalama±SS	F	p
Sorumluluk	İlkokul	22	8,86±1,75	2,09	0,082
	Ortaokul	39	8,38±1,43		
	Lise	142	9,04±1,61		
	Lisans	134	8,99±1,82		
	Lisansüstü	34	8,32±2,10		
Saygı	İlkokul	21	9,29±1,38	1,313	0,264
	Ortaokul	40	9,58±1,48		
	Lise	142	9,75±1,44		
	Lisans	130	10,15±2,85		
	Lisansüstü	33	9,85±1,54		
İşbirliği	İlkokul	22	7,41±0,85 ^a	2,431	0,047*
	Ortaokul	39	7,62±0,99		
	Lise	143	7,70±1,11 ^b		
	Lisans	132	8,02±1,36 ^{a,b,c}		
	Lisansüstü	34	7,53±1,46 ^c		
Dürüstlük	İlkokul	21	8,86±0,91	1,669	0,157
	Ortaokul	40	8,78±1,25		
	Lise	142	9,06±1,24		
	Lisans	135	9,00±1,29		
	Lisansüstü	34	8,50±1,33		
Dostluk Ark	İlkokul	22	7,41±0,80	1,588	0,177
	Ortaokul	40	7,33±1,27		
	Lise	142	7,00±0,88		
	Lisans	132	7,27±1,27		
	Lisansüstü	32	7,28±1,33		
Paylaşım	İlkokul	22	8,95±1,13	0,375	0,827
	Ortaokul	40	9,15±2,36		
	Lise	141	9,11±1,31		
	Lisans	135	9,19±1,42		
	Lisansüstü	34	8,88±1,20		

a,b,c: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 15'de baba eğitim düzeyine göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Baba eğitim düzeyine göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ortalama puanları ve işbirliği alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,05). Okul öncesi değerler ölçeği aile formu ortalama puanlarında, ortaokul eğitim düzeyi ile lisans ve lisansüstü eğitim düzeyi ile lisans arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir (p<0,05). İşbirliği alt boyut ortalama puanlarında ise, lisans eğitim düzeyi (8,02±1,36) ile ilkokul, (7,41±0,85) lise (7,70±1,11) ve lisansüstü (7,53±1,46) gruplarında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir (p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde, baba eğitim düzeyi lisans olan çocukların işbirliği yapmaya daha yakın olduğu saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeylerinin anne çalışma düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Student T Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 16: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Anne Çalışma Durumuna Göre Farklılaşmasına İlişkin Student T Testi Sonuçları

Anne Çalışma Durumu	Evete	Hayır	t	P
	(n=165)	(n=150)		
Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu	Ortalama±SS	Ortalama±SS		
Sorumluluk	8,81 ± 1,80	8,94 ± 1,66	-0,720	0,472
Saygı	9,70 ± 1,41	10,03 ± 2,59	-1,550	0,122
İşbirliği	7,94 ± 1,33	7,58 ± 1,06	2,936	0,004*
Dürüstlük	8,92 ± 1,25	8,96 ± 1,26	-0,284	0,777
Dostluk Ark	7,32 ± 1,23	7,05 ± 0,97	2,348	0,019
Paylaşım	9,10 ± 1,31	9,12 ± 1,62	-0,153	0,879

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 16'da anne çalışma durumuna göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ve alt boyut ortalama puanları Student T testi ile karşılaştırılmıştır. Anne çalışma durumuna göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu işbirliği alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,05). Annesi çalışanların işbirliği alt boyut puan ortalamasının (7,94 ± 1,33) annesi çalışmayanların işbirliği alt boyut puan ortalamasından (7,58 ± 1,06) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir anlatımla, çocuklarının annesinin çalışan olması işbirliği yapabilme eğilimini artırmaktadır.

Aşağıda verilen tabloda okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeylerinin anne yaşına göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 17: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Anne Yaşına Göre Farklılaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu	Anne Yaşı	N	Ortalama±SS	F	P
Sorumluluk	26-30	11	9,12±1,51	1,815	0,315
	31-35	86	8,84±1,59		
	36-40	140	8,66±2,09		
	41+	98	8,86±1,73		
Saygı	26-30	11	10,27±3,23	2,599	0,052
	31-35	84	9,79±1,42		
	36-40	141	9,46±1,54		
	41+	97	10,00±1,30		
İşbirliği	26-30	11	7,97±1,26	2,274	0,080
	31-35	87	7,63±1,18		
	36-40	140	7,66±1,18		
	41+	97	8,00±1,28		
Dürüstlük	26-30	11	9,06±1,43	1,581	0,194
	31-35	87	9,04±1,17		
	36-40	141	8,81±1,11		
	41+	97	8,67±1,34		
Dostluk Ark	26-30	11	7,39±1,38	1,637	0,180
	31-35	84	7,06±0,99		
	36-40	139	7,15±0,99		
	41+	98	7,21±1,12		
Paylaşım	26-30	11	9,19±1,40	2,200	0,047*
	31-35	87	9,09±1,30		
	36-40	142	8,83±1,26 ^a		
	41+	96	9,57±2,26 ^a		

a,b,c: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 17'da anne yaşına göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Anne yaşına göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ve paylaşım alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Okul öncesi değerler ölçeği aile formu ortalama puanlarında, anne yaşı 26-30 yaş grubu ($X_{ort}=9,19$) ile 31-35 yaş gruplarında ($X_{ort}=9,19$) ve 36-40 yaş gruplarındaki farklılık ve 36-40 yaş grupları ile 41 üzerindeki yaş grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($p<0,05$). Paylaşım alt boyut ortalama puanlarında, anne yaşı 36-40 yaş grupları ile 41 üzeri yaş grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($p<0,05$). Ortalamalar incelendiğinde, anne yaşı 41 üzeri yaş gruplarındaki çocukların daha paylaşımcı olduğu söylenebilir.

Aşağıda verilen tabloda okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeylerinin baba yaşına göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 18: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Baba Yaşına Göre Farklaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu	Baba Yaşı	N	Ortalama±SS	F	p
Sorumluluk	26-30	30	9,83±0,99 ^{a,b,c}	4,107	0,007*
	31-35	129	8,67±1,56 ^a		
	36-40	114	8,74±2,00 ^b		
	41+	76	8,96±1,69 ^c		
Saygı	26-30	29	11,21±5,41 ^{a,b,c}	4,694	0,003*
	31-35	129	9,77±1,37 ^a		
	36-40	114	9,66±1,49 ^b		
	41+	73	9,80±1,48 ^c		
İşbirliği	26-30	30	8,03±1,33	2,498	0,059
	31-35	129	7,91±1,25		
	36-40	114	7,54±1,10		
	41+	75	7,76±1,26		
Dürüstlük	26-30	30	9,50±1,81 ^{a,b,c}	2,693	0,046*
	31-35	131	9,00±1,18 ^a		
	36-40	114	8,86±1,17 ^b		
	41+	75	8,8±1,21 ^c		
Dostluk Ark	26-30	30	7,30±1,42	1,316	0,269
	31-35	129	7,26±1,16		
	36-40	113	7,02±1,02		
	41+	74	7,27±1,08		
Paylaşım	26-30	30	9,27±1,70	1,04	0,375
	31-35	131	9,18±1,29		
	36-40	113	8,91±1,19		
	41+	76	9,21±1,84		

a,b,c: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 18'de baba yaşına göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Baba yaşına göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu sorumluluk alt boyut ortalama puanları, saygı alt boyut ortalama puanları ve dürüstlük alt boyut ortalama puanları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Okul öncesi değerler ölçeği aile formu ortalama puanlarında, sorumluluk alt boyut ortalama puanlarında, saygı alt boyut ortalama puanlarında ve dürüstlük alt boyut ortalama puanlarında, baba yaşı 26-30 yaş grubu (9,83±0,99) , (11,21±5,41), (9,50±1,81) ile 31-35 yaş gruplarında, 36-40 (8,67±1,56) , (9,77±1,37) , (7,91±1,25) ve 41 üzeri yaş gruplarındaki (8,96±1,69), (9,80±1,48) , (8,8±1,21) farkın 26-30 yaş grubu lehine istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir (p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde, baba yaşı 26-30 yaş grubunda olan çocukların daha sorumluluk sahibi, saygılı ve dürüst olduğu saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda okul öncesi dönem çocuklarının değer düzeylerinin sosyo ekonomik düzeye göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 19: Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Değer Düzeylerinin Sosyo Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Okul Öncesi Değerler Ölçeği Aile Formu	Sosyo Ekonomik Düzey	N	Ortalama±SS	F	p
Sorumluluk	Üst	38	9,71±2,72 ^{a,b}	5,34 3	0,005 *
	Orta	295	8,79±1,50 ^a		
	Alt	43	8,63±1,90 ^b		
Saygı	Üst	36	9,39±1,76	1,52 6	0,219
	Orta	291	9,94±2,20		
	Alt	44	9,59±1,19		
İşbirliği	Üst	37	8,41±1,46 ^{a,b}	5,89 5	0,003 *
	Orta	293	7,70±1,20 ^a		
	Alt	45	7,64±1,00 ^b		
Dürüstlük	Üst	38	8,84±1,42	1,96 4	0,142
	Orta	294	8,91±1,20		
	Alt	45	9,29±1,42		
Dostluk Ark	Üst	37	7,49±1,76	1,95 3	0,143
	Orta	292	7,18±0,96		
	Alt	44	7,00±1,36		
Paylaşım	Üst	37	8,92±1,30	1,37 3	0,255
	Orta	295	9,09±1,30		
	Alt	45	9,42±2,32		

a,b: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 19'de sosyo ekonomik düzeye göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Sosyo ekonomik düzeye göre okul öncesi değerler ölçeği aile formu sorumluluk alt boyut ortalama puanları ve işbirliği alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,05). Sorumluluk alt boyut ortalama puanlarında, üst sosyo ekonomik düzey, (71±2,72) ile orta (8,79±1,50) ve alt (8,63±1,90) sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir (p<0,05). İşbirliği alt boyut ortalama puanlarında da, üst sosyo ekonomik düzey ile orta ve alt sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir (p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde, ailenin sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan çocuklarda sorumluluk bilincinin yüksek olduğu ve işbirliği yapma eğiliminde oldukları söylenebilir.

Aşağıda verilen tabloda anne baba tutumlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaşmasına ilişkin Bağımsız Grup T Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 20: Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Cinsiyetine Göre Farklılığına İlişkin Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

Cinsiyet	Kız	Erkek	t	p
	(n=164)	(n=150)		
Anne Baba Tutum Ölçeği	Ortalama±SS	Ortalama±SS		
Demokratik	23,44 ± 6,88	23,59 ± 6,72	-0,21	0,835
Baskıcı	33,05 ± 6,06	31,66 ± 5,76	2,174	0,030*
Hoşgörülü	37,52 ± 7,50	37,65 ± 7,02	-0,17	0,869

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 20'te cinsiyete göre anne baba tutum ölçeği ve alt boyutları ortalama puanları Student T testi ile karşılaştırılmıştır. Kızlar ve erkekler arasında baskıcı alt boyut puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur (p<0,05). Kızların baskıcı alt boyut puan ortalamasının (33,05 ± 6,06) erkeklerin baskıcı puan ortalamasından (31,66 ± 5,76) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir deyişle kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha fazla baskı altında yetiştiği söylenebilir.

Aşağıda verilen tabloda anne baba tutumlarının çocuğun yaşına göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 21: Anne Baba Tutumunun Çocuğun Yaşına Göre Farklılığına İlişkin Anova Analiz Sonuçları

Anne Baba Tutum Ölçeği	Çocuk Yaşı	N	Ortalama±SS	F	p
Demokratik	4	101	24,79±7,58 ^a	5,345	0,005*
	5	182	23,69±6,25 ^b		
	6	71	21,41±6,65 ^{a,b}		
Baskıcı	4	95	32,58±5,71	0,427	0,653
	5	180	32,59±5,97		
	6	68	31,84±6,46		
Hoşgörülü	4	98	38,22±7,47	2,468	0,086
	5	191	37,92±6,94		
	6	70	35,9±7,77		

a,b: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 21'te çocuk yaşına göre anne baba tutum ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Çocuk yaşına göre anne baba tutum ölçeği ortalama puanları ve demokratik alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,05). Anne baba tutum ölçeği demokratik alt boyut ortalama puanlarında, 6 yaşında çocuğu olan ailelerin, (21,41±6,65), 4 ve 5 yaşında çocuğu olan aileler (24,79±7,58), (23,69±6,25) ile arasındaki farkın istatistiksel

olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($p<0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde, 4 yaşındaki çocukların anne babalarının daha demokratik bir tutum izlediği saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda anne baba tutumlarının kardeş sayısına göre farklılaşmasına ilişkin Kruskal Wallis sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 22: Anne Baba Tutumunun Kardeş Sayısına Göre Farklılığına İlişkin Kruskal Wallis Analiz Sonuçları

Anne Baba Tutum Ölçeği	Kardeş Sayısı	N	Ortalama±SS	Ki-kare	p
Demokratik	Yok	148	23,33±7,17 ^b	9,386	0,025*
	1	168	22,97±6,22 ^a		
	2 ve üstü	42	25,26±5,35 ^{a,b}		
Baskıcı	Yok	147	32,24±6,32	1,456	0,692
	1	162	32,36±5,83		
	2 ve üstü	36	33,68±4,73		
Hoşgörülü	Yok	149	36,12±7,62 ^{a,b}	9,036	0,029*
	1	171	38,47±6,98 ^a		
	2 ve üstü	43	39,09±6,03 ^b		

a,b: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

* $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 22'de kardeş sayısına göre anne baba tutum ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Kruskal Wallis analizi ile karşılaştırılmıştır. Kardeş sayısına göre anne baba tutum ölçeği demokratik alt boyut ortalama puanları ve hoşgörülü alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Demokratik Tutum puanlarında, 2 kardeşi olanlar (25,26±5,35) ile 1 kardeşi olanlar (22,97±6,22) ve kardeşi olmayanlar (23,33±7,17) arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($p<0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde, sahip olunan kardeş sayısı 2 ve üstü olan çocukların anne babalarının daha demokratik ve hoşgörülü davrandığı saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda anne baba tutumlarının anne eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 23: Anne Baba Tutumunun Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılığına İlişkin Anova Analiz Sonuçları

Anne Baba Tutum Ölçeği	Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama±SS	F	p
Demokratik	İlkokul	19	25,26±6,76	0,684	0,603
	Ortaokul	21	23,29±9,33		
	Lise	130	22,90±6,21		
	Lisans-Lisansüstü	187	23,73±6,98		
Baskıcı	İlkokul	19	26,16±6,52 ^{a,b,c,d}	7,346	0,001*
	Ortaokul	19	31,53±4,53 ^a		
	Lise	129	32,26±5,48 ^b		
	Lisans-Lisansüstü	176	33,57±5,85 ^c		
Hoşgörülü	İlkokul	22	40,36±7,49	1,095	0,359
	Ortaokul	21	38,24±7,18		
	Lise	133	37,53±7,02		
	Lisans-Lisansüstü	185	37,37±7,14		

a,b,c,d: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 23'da anne eğitim düzeyine göre anne baba tutum ölçeği ve alt boyut ortalama puanları karşılaştırılmıştır. Anne eğitim düzeyine göre baskıcı alt boyut tutum puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,05). Baskıcı alt boyut ortalama puanlarında, anne eğitim düzeyi ilkökul (26,16±6,52) ile ortaokul (31,53±4,53) , lise (32,26±5,48) , lisans-lisansüstü grupları (33,57±5,85) arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir (p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde, anne eğitim düzeyi lisans-lisansüstü olan annelerin daha baskıcı bir tutum izlediği saptanmıştır. Bu durum annelerin eğitim düzeyi arttıkça mükemmeliyetçi bir tutum geliştirdikleri söylenebilir.

Aşağıda verilen tabloda anne baba tutumlarının baba eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 24: Anne Baba Tutumunun Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılığına İlişkin Anova Analiz Sonuçları

Anne Baba Tutum Ölçeği	Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortalama±SS	F	p
Demokratik	İlkokul	17	25,76±7,32	1,424	0,225
	Ortaokul	37	22,11±4,34		
	Lise	135	23,00±6,92		
	Lisans	133	24,23±7,37		
	Lisansüstü	31	23,45±5,71		
Baskıcı	İlkokul	15	28,60±4,36	1,942	0,103
	Ortaokul	35	31,66±5,42		
	Lise	135	32,63±6,07		
	Lisans	122	32,89±5,90		
	Lisansüstü	33	32,73±6,66		
Hoşgörülü	İlkokul	19	38,58±6,65	6,792	0,001*
	Ortaokul	35	41,54±5,24 ^{a,b,c}		
	Lise	141	38,66±6,63 ^a		
	Lisans	130	35,53±7,44 ^b		
	Lisansüstü	32	36,00±9,14 ^c		

a,b,c: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 24'de baba eğitim düzeyine göre anne baba tutum ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Baba eğitim düzeyine göre hoşgörülü alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Hoşgörülü alt boyut ortalama puanlarında, ortaokul eğitim düzeyi ($41,54\pm5,24$) ile lise ($38,66\pm6,63$) lisans ($35,53\pm7,44$) ve lisansüstü ($36,00\pm9,14$) grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($p<0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde, baba eğitim düzeyi ortaokul olan çocukların daha hoşgörülü davrandığı söylenebilir.

Aşağıda verilen tabloda anne baba tutumlarının anne çalışma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin Student T Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 25: Anne Baba Tutumunun Anne Çalışma Durumu Göre Farklılığına İlişkin Student T Testi Sonuçları

Anne Çalışma Durumu	Evete	Hayır	t	P
	(n=165)	(n=150)		
Anne Baba Tutum Ölçeği	Ortalama±SS	Ortalama±SS		
Demokratik	23,94 ± 7,16	22,96 ± 6,33	1,360	0,175
Baskıcı	32,79 ± 6,22	32,07 ± 5,68	1,113	0,267
Hoşgörülü	36,26 ± 7,85	39,11 ± 6,25	-3,790	0,001*

* $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 25'de anne çalışma durumuna göre anne baba tutum ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Student T testi ile karşılaştırılmıştır. Anne çalışma durumuna göre anne baba tutum ölçeği hoşgörülü alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Annesi çalışmayanların hoşgörülü alt boyut puan ortalamasının ($39,11 \pm 6,25$) annesi çalışanların hoşgörülü alt boyut puan ortalamasından ($36,26 \pm 7,85$) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir anlatımla, çocuklarının annesinin çalışan olması hoşgörülü davranma eğiliminin azaldığı söylenebilir.

Aşağıda verilen tabloda anne baba tutumlarının anne yaşına göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 26: Anne Baba Tutumunun Anne Yaşına Göre Farklılığına İlişkin Anova Analiz Sonuçları

Anne-Baba Tutum Ölçeği	Anne Yaşı	N	Ortalama±SS	F	P
Demokratik Tutum	26-30	10	25,03±7,88	2,531	0,057
	31-35	81	23,42±6,51		
	36-40	132	22,63±6,45		
	41+	95	22,28±5,31		
Baskıcı ve Otoriter Tutum	26-30	11	32,99±5,59	1,456	0,226
	31-35	81	32,85±6,10		
	36-40	129	31,83±6,18		
	41+	89	31,00±5,84		
Aşırı Hoşgörülü Tutum	26-30	11	36,16±6,68	1,844	0,139
	31-35	81	37,76±7,56		
	36-40	137	38,18±6,55		
	41+	94	38,88±8,77		

Tablo 26'da anne yaşına göre anne baba tutum ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova Analizi ile karşılaştırılmıştır. Anne yaşına göre anne baba tutum ölçeği ve alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Aşağıda verilen tabloda anne baba tutumlarının baba yaşına göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 27: Anne Baba Tutumunun Baba Yaşına Göre Farklılığına İlişkin Anova Analiz Sonuçları

Anne Baba Tutum Ölçeği	Baba Yaşı	N	Ortalama±SS	F	p
Demokratik	26-30	27	27,81±8,72 ^{a,b,c}	5,067	0,002*
	31-35	126	23,93±6,94 ^a		
	36-40	105	22,39±6,40 ^b		
	41+	72	23,00±5,97 ^c		
Baskıcı	26-30	28	34,29±5,22	2,352	0,072
	31-35	121	32,82±5,97		
	36-40	109	32,46±6,04		
	41+	63	31,18±5,95		
Hoşgörülü	26-30	28	34,50±5,82	1,980	0,117
	31-35	128	37,46±7,47		
	36-40	109	38,09±7,01		
	41+	71	37,99±7,57		

a,b,c: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

* $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 27'de baba yaşına göre anne baba tutum ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Baba yaşına göre demokratik alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Demokratik alt boyut ortalama puanları arasında, baba yaşı 26-30 yaş grubu (27,81±8,72) ile 31-35 yaş grupları (23,93±6,94) 36-40 yaş grupları (22,39±6,40) ve 41 üzeri yaş gruplarındaki (23,00±5,97) farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu

gözlenmiştir ($p<0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde, baba yaşı 26-30 yaş grubunda olan çocukların daha demokratik davrandığı saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda anne baba tutumlarının sosyo ekonomik düzeye göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 28: Anne Baba Tutumunun Sosyo Ekonomik Düzeye Göre Farklılığına İlişkin Anova Analiz Sonuçları

Anne Baba Tutum Ölçeği	Sosyo Ekonomik Düzey	N	Ortalama±SS	F	p
Demokratik	Üst	38	25,71±8,96	2,656	0,072
	Orta	274	23,07±6,11		
	Alt	45	23,80±7,94		
Baskıcı	Üst	38	31,68±6,39	0,952	0,387
	Orta	262	32,55±6,04		
	Alt	44	32,45±5,32		
Hoşgörülü	Üst	38	35,08±7,54 ^{a,b}	5,343	0,005*
	Orta	278	37,83±7,36 ^a		
	Alt	46	38,22±6,18 ^b		

a,b: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

* $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 28'de sosyo ekonomik düzeye göre anne baba tutum ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Sosyo ekonomik düzeye göre anne baba tutum ölçeği hoşgörülü alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Hoşgörülü alt boyut ortalama puanlarında, üst sosyo ekonomik düzey ($35,08±7,54$) ile orta ($23,07±6,11$) ve alt sosyo ekonomik düzey ($23,80±7,94$) grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir ($p<0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde, ailenin sosyo ekonomik düzeyi düşük olan çocuklarda yüksek düzeyli çocuklara göre hoşgörülü davranma eğiliminde olduğu saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda çocukların mizaç özelliklerinin cinsiyete göre farklılaşmasına ilişkin Bağımsız Grup T Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 29: Çocukların Mizaç Özelliklerinin Cinsiyete Göre Farklılaşmasına İlişkin Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

Cinsiyet	Kız (n=164)	Erkek (n=150)	t	p
Mizaç değerlendirme ölçeği	Ortalama±SS	Ortalama±SS		
Utangaçlık	28,53 ± 4,58	28,39 ± 5,03	0,268	0,789
Aktivite	26,16 ± 7,44	28,98 ± 8,07	-3,437	0,001*
Olumsuz Duygulanım	27,75 ± 7,19	27,19 ± 8,25	0,69	0,491
Sebat	47,23 ± 8,92	45,74 ± 8,73	1,572	0,117

* $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 29’de cinsiyete göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyutları ortalama puanları Studen T testi ile karşılaştırılmıştır. Kızlar ve erkekler arasında aktivite alt boyut puan ortalamaları arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Erkeklerin aktivite alt boyut puan ortalamasının ($28,98 \pm 8,07$) kızların aktivite puan ortalamasından ($26,16 \pm 7,44$) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir deyişle erkek çocukların kız çocuklarına göre daha aktif olduğu söylenebilir.

Aşağıda verilen tabloda çocukların mizaç özelliklerinin çocuk yaşına göre farklılaşmasına ilişkin Bağımsız Grup T Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 30:Çocukların Mizaç Özelliklerinin Çocuk Yaşına Göre Farklılaşmasına İlişkin Bağımsız Grup T Testi Sonuçları

Mizaç Değerlendirme Ölçeği	Çocuk Yaşı	N	Ortalama±SS	F	p
Utangaçlık	4	97	28,95±5,17	0,963	0,383
	5	182	28,12±4,74		
	6	72	28,49±4,21		
Aktivite	4	99	28,26±8,23	0,831	0,436
	5	187	27,34±7,88		
	6	69	26,72±7,48		
Olumsuz Duygulanım	4	97	27,97±8,33	0,411	0,663
	5	184	27,48±7,54		
	6	69	26,87±7,20		
Sebat	4	98	45,52±8,83	2,111	0,123
	5	180	46,56±8,52		
	6	70	48,34±9,46		

Tablo 30’de çocuk yaşına göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Çocuk yaşına göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Aşağıda verilen tabloda çocukların mizaç özelliklerinin kardeş sayısına göre farklılaşmasına ilişkin Kruskal Wallis sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 31: Çocukların Mizaç Özelliklerinin Kardeş Sayısına Göre Farklılaşmasına İlişkin Kruskal Wallis Sonuçları

Mizaç Değerlendirme Ölçeği	Kardeş Sayısı	N	Ortalama±SS	Ki-kare	p
Utangaçlık	Yok	145	29,01±4,32	5,533	0,137
	1	168	28,00±5,22		
	2 ve üstü	41	28,71±4,62		
Aktivite	Yok	151	27,97±6,82	0,73	0,866
	1	166	26,91±8,03		
	2 ve üstü	42	27,82±10,50		
Olumsuz Duygulanım	Yok	145	28,02±7,36	5,259	0,154
	1	166	26,72±7,85		
	2 ve üstü	43	29,29±7,78		
Sebat	Yok	145	45,60±8,26 ^b	9,194	0,027*
	1	165	47,93±8,41 ^{a,b}		
	2 ve üstü	41	43,71±11,13 ^a		

a,b: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 31'te kardeş sayısına göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Kruskal Wallis analizi ile karşılaştırılmıştır. Kardeş sayısına göre mizaç değerlendirme ölçeği sebat alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur (p<0,05). Sebat alt boyut ortalama puanlarında, 1 kardeşi olanlar (47,93±8,41) ile kardeşi olmayanlar (45,60±8,26) ve 2 kardeşi olanlar (28,71±4,62) arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir (p<0,05). Ortalama puanlar incelendiğinde, sahip olunan kardeş sayısı 1 olan çocukların sebat eğiliminde olduğu saptanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda çocukların mizaç özelliklerinin anne eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 32: Çocukların Mizaç Özelliklerinin Anne Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Mizaç Değerlendirme Ölçeği	Anne Eğitim Düzeyi	N	Ortalama±SS	F	p
Utangaçlık	İlkokul	22	27,77±5,34	0,745	0,562
	Ortaokul	23	28,09±5,2		
	Lise	125	28,1±5,03		
	Lisans	164	28,93±4,52		
	Lisansüstü	19	28,16±4,34		
Aktivite	İlkokul	22	27,36±9,82	0,265	0,900
	Ortaokul	23	28,65±11,48		
	Lise	126	27,33±7,58		
	Lisans	168	27,29±7,46		
	Lisansüstü	19	28,63±6,1		
Olumsuz Duygulanım	İlkokul	22	27,5±6,84	0,917	0,454
	Ortaokul	23	26,78±9,17		

	Lise	127	26,75±7,87		
	Lisans	163	27,87±7,63		
	Lisansüstü	18	30±5,95		
	İlkokul	23	45,65±10,08		
	Ortaokul	23	46,87±12		
Sebat	Lise	126	46,74±8,49	0,110	0,098
	Lisans	159	46,53±8,46		
	Lisansüstü	19	45,84±9,4		

Tablo 32'te anne eğitim düzeyine göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Anne eğitim düzeyine göre değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Aşağıda verilen tabloda çocukların mizaç özelliklerinin baba eğitim düzeyine göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 33: Çocukların Mizaç Özelliklerinin Baba Eğitim Düzeyine Göre Farklılaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Mizaç Değerlendirme Ölçeği	Baba Eğitim Düzeyi	N	Ortalama±SS	F	p
Utangaçlık	İlkokul	20	27,01±5,06	1,144	0,335
	Ortaokul	35	27,57±4,51		
	Lise	133	28,44±5,46		
	Lisans	128	29,02±4,15		
	Lisansüstü	33	28,58±4,31		
Aktivite	İlkokul	20	28,05±10,87	1,353	0,250
	Ortaokul	33	28,09±8,95		
	Lise	138	27,88±7,86		
	Lisans	130	26,44±7,23		
	Lisansüstü	33	29,64±6,96		
Olumsuz Duygulanım	İlkokul	21	27,29±9,98	1,233	0,296
	Ortaokul	34	26,47±7,92		
	Lise	138	27,20±7,45		
	Lisans	126	27,71±7,69		
	Lisansüstü	30	30,30±6,00		
Sebat	İlkokul	20	42,85±8,00	2,257	0,063
	Ortaokul	36	47,58±8,95		
	Lise	136	46,86±8,71		
	Lisans	123	47,13±8,91		
	Lisansüstü	33	43,39±8,63		

Tablo 33'da baba eğitim düzeyine göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Baba eğitim düzeyine göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Aşağıda verilen tabloda çocukların mizaç özelliklerinin anne çalışma durumuna göre farklılaşmasına ilişkin Student T Testi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 34: Çocukların Mizaç Özelliklerinin Anne Çalışma Durumuna Göre Farklaşmasına İlişkin Student T Testi Sonuçları

Anne Çalışma Durumu	Evet (n=165)	Hayır (n=150)		
Mizaç Değerlendirme Ölçeği	Ortalama±SS	Ortalama±SS	t	P
Utangaçlık	29,09 ± 4,12	27,76 ± 5,36	2,632	0,009*
Aktivite	27,43 ± 7,33	27,51 ± 8,46	-0,086	0,932
Olumsuz Duygulanım	28,83 ± 7,32	25,94 ± 7,83	3,580	0,001*
Sebat	45,98 ± 8,72	47,16 ± 8,95	-1,253	0,211

*p<0,05 anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 34'de anne çalışma durumuna göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Student T testi ile karşılaştırılmıştır. Anne çalışma durumuna göre mizaç değerlendirme ölçeği ortalama puanları, utangaçlık alt boyut ortalama puanları ve olumsuz duygulanım alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Annesi çalışanların mizaç değerlendirme ölçeği puan ortalamasının ($131,76 \pm 13,28$) annesi çalışmayanların mizaç değerlendirme ölçeği puan ortalamasından ($128,09 \pm 17,01$) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Annesi çalışanların utangaçlık alt boyut puan ortalamasının ($29,09 \pm 4,12$) annesi çalışmayanların utangaçlık alt boyut puan ortalamasından ($27,76 \pm 5,36$) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Annesi çalışanların olumsuz duygulanım alt boyut puan ortalamasının da ($28,83 \pm 7,32$) annesi çalışmayanların olumsuz duygulanım alt boyut puan ortalamasından ($25,94 \pm 7,83$) daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir anlatımla, çocukların annesinin çalışan olması utangaçlık ve huzursuzluk eğilimini artırdığı söylenebilir.

Aşağıda verilen tabloda çocukların mizaç özelliklerinin anne yaşına göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 35: Çocukların Mizaç Özelliklerinin Anne Yaşına Göre Farklılaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Mizaç Değerlendirme Ölçeği	Anne Yaşı	N	Ortalama±SS	F	p
Utangaçlık	26-30	131	29,13±4,77	1,668	0,174
	31-35	96	28,01±5,01		
	36-40	35	28,83±4,38		
	41+	4	27,51±4,93		
Aktivite	26-30	137	28,01±8,03	1,937	0,123
	31-35	96	26,97±7,74		
	36-40	34	25,47±7,05		
	41+	3	18,67±4,72		
Olumsuz Duygulanım	26-30	133	28,24±7,91	2,114	0,098
	31-35	94	28,01±8,03		
	36-40	37	26,97±7,75		
	41+	4	24,92±7,10		
Sebat	26-30	130	28,92±7,61	1,756	0,155
	31-35	95	27,53±7,73		
	36-40	34	26,99±7,52		
	41+	4	25,44±7,81		

Tablo 35'de anne yaşına göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Anne yaşına göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Aşağıda verilen tabloda çocukların mizaç özelliklerinin baba yaşına göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 36: Çocukların Mizaç Özelliklerinin Baba Yaşına Göre Farklılaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Mizaç Değerlendirme Ölçeği	Baba Yaşı	N	Ortalama±SS	F	p
Utangaçlık	26-30	28	29,36±4,10	1,59	0,192
	31-35	119	28,35±5,25		
	36-40	107	29,05±4,34		
	41+	72	27,75±4,84		
Aktivite	26-30	27	26,07±7,55	1,4	0,212
	31-35	123	29,37±8,13		
	36-40	111	26,95±7,81		
	41+	71	26,19±7,36		
Olumsuz Duygulanım	26-30	27	30,37±7,44	3,758	0,101
	31-35	123	28,31±7,44		
	36-40	109	27,53±7,73		
	41+	70	25,71±7,64		
Sebat	26-30	27	44,22±8,06	3,467	0,106
	31-35	121	45,85±8,63		
	36-40	106	47,28±8,27		
	41+	72	47,27±9,72		

Tablo 36'da baba yaşına göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova analizi ile karşılaştırılmıştır. Baba yaşına göre mizaç değerlendirme

ölçeği ve alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmamıştır ($p>0,05$).

Aşağıda verilen tabloda çocukların mizaç özelliklerinin sosyo ekonomik düzeye göre farklılaşmasına ilişkin Anova Analizi sonuçlarına yer verilmiştir.

Tablo 37: Çocukların Mizaç Özelliklerinin Sosyo Ekonomik Düzeye Göre Farklılaşmasına İlişkin Anova Analizi Sonuçları

Mizaç Değerlendirme Ölçeği	Sosyoekonomik Düzey	N	Ortalama±SS	F	p
Utangaçlık	Üst	36	28,94±3,66	0,919	0,4
	Orta	273	28,26±4,89		
	Alt	44	29,18±4,98		
Aktivite	Üst	37	28,86±6,49	0,659	0,518
	Orta	279	27,28±7,97		
	Alt	43	27,47±8,28		
Olumsuz Duygulanım	Üst	34	30,50±6,02 ^{a,b}	4,458	0,012*
	Orta	274	26,84±7,82 ^a		
	Alt	45	28,93±7,41 ^b		
Sebat	Üst	35	43,91±7,02	1,776	0,171
	Orta	271	46,89±8,78		
	Alt	44	46,75±10,20		

a,b: Aynı harfler istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermektedir.

* $p<0,05$ anlamlılık düzeyinde istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur.

Tablo 37’da sosyo ekonomik düzeye göre mizaç değerlendirme ölçeği ve alt boyut ortalama puanları Anova Analizi ile karşılaştırılmıştır. Sosyo ekonomik düzeye göre mizaç değerlendirme ölçeği olumsuz duygulanım alt boyut ortalama puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$). Olumsuz duygulanım alt boyut ortalama puanlarında, üst sosyo ekonomik düzey ($30,50±6,02$) ile orta ($26,84±7,82$) ve alt ($28,93±7,41$) sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak üst ekonomik düzey lehine anlamlı olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Ortalama puanlar incelendiğinde, ailenin sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan çocukların huzursuz davranma eğiliminde artış olduğu saptanmıştır.

5. TARTIŞMA

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 54-72 ay grubunda bulunan çocukların değer düzeyleri, mizaç tiplerinin ve anne-baba tutumlarının arasında ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan bu çalışmada “Okul Öncesi Değerler Ölçeği”, “Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği” ve “Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası” kullanılarak elde edilen bulgular aşağıda tartışılmıştır.

Değer Düzeyinin Demografik Değişkenlere Göre Tartışılması

Cinsiyet; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Okul Öncesi Değerler Ölçeği alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından Dürüstlük alt boyutunun çocuk cinsiyeti değişkenine göre kız çocukları lehine anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir. Bulgunun nedeninin kız çocuklarının değer ve kuralları daha hızlı benimsemesinden dolayı olabileceği düşünülmektedir.

Elde edilen bulguyu destekleyen araştırmalara baktığımızda Acer (2018)'in 48-72 aylık çocuklarla, Okul Öncesi Değerler Ölçeği ile topladığı verilerin bulgularında da kız çocukları lehine anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir (9).

Yine Aslan (2013) araştırmasında 5-6 yaş çocuklarının sosyal beceri düzeylerinin iş birliği ve etkileşim noktasında cinsiyet değişkenine göre kız çocuklarının lehine anlamlı bir farklılık ortaya çıkmaktadır. Diğer bir ifadeyle, kız çocuklarının erkek çocuklarına oranla sosyal iş birliği ve sosyal etkileşime daha yatkın oldukları söylenebilir (72).

Öte yandan elde ettiğimiz bulgudan farklı olarak literatürde Gözübüyük (2015) ün yaptığı çalışmada okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden kız ve erkek çocukların sosyal yetkinlik ve davranış ölçeğinde erkek çocukların kız çocuklarına oranla sosyal yetkinliklerinin daha yüksek olduğu görülmektedir (73).

Yaş; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Okul Öncesi Değerler Ölçeği alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) çocuk yaşı değişkenine göre İşbirliği ve Paylaşım alt boyutlarında anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eke (2018) çalışmasında çocuğun yaşının arttıkça iş birliği davranışının arttığını belirlemiştir ve bu sonuç araştırma bulgumuzu destekler niteliktedir (74).

Dinç (2002), Eskişehir ilinde öğretmen görüşlerine dayalı olarak yaptığı çalışmada 5 yaş çocuklarının 4 yaş çocuklarına göre sosyal gelişim düzeylerinin daha yüksek olduğu sonucunu bulmuştur ve araştırmada ortaya çıkan sonucu desteklemektedir (75).

Neslitürk ve Çeliköz (2015)'ün aynı yaş grubuyla yaptığı çalışmada 100 öğrenciye ulaşılmış ve Okul Öncesi Değerler Ölçeği ile topladığı verilerin analizinde yaşlar arasında farklılık olmadığını tespit etmiştir (31).

Yaş değişkenine göre İşbirliği ve Paylaşım alt boyutlarında çıkan anlamlı farklılık bize çocukların yaşı büyüdükçe farkındalık düzeylerinin arttığını ve İşbirliği ve Paylaşım noktasındaki etkisini göstermektedir.

Kardeş Sayısı; 54-72 ay bulunan okul öncesi çocuklarının Okul Öncesi Değerler Ölçeği alt boyutlarında (Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) kardeş sayısı değişkenine göre, Saygı alt boyut ortalama puanlarında, kardeş sayısı 1 olan ile kardeş sayısı 2'den fazla olan gruplardaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Bu bulgulara göre, sahip olunan kardeş sayısı 2 den fazla olan çocukların daha saygılı ve dostça davrandığı saptanmıştır.

Acer (2018) yaptığı çalışmada ise, Sorumluluk boyutunda ise anlamlı farklılık olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Kardeşi olan çocukların sorumluluk değer düzeyi kardeşi olmayan çocuklara göre daha ileri düzeyde çıkmıştır.

Bu sonuca göre kardeşe sahip olan çocuklar anne babaya yardım etme eğiliminde olduklarından değerler düzeyine etki ettiği söylenebilir.

Anne Eğitim Düzeyi; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Okul Öncesi Değerler Ölçeği alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İş birliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) Saygı alt boyutunda anlamlı farklılık vardır. Anne eğitim düzeyi ortaokul olan çocukların saygılı olduğu saptanmıştır.

Baba Eğitim Düzeyi; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Okul Öncesi Değerler Ölçeği alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından İşbirliği alt boyutunun ortalama puanlarında lisans eğitim düzeyi ile ilkökul, lise ve lisansüstü gruplarında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, baba eğitim düzeyi lisans olan çocukların işbirliği yapmaya daha yakın olduğu saptanmıştır.

Eke (2018) Elde edilen bulgulara göre babanın eğitim düzeyi değişkeni sadece işbirliği boyutunda bu çalışmadan farklı olarak eğitim düzeyi fark yaratmamıştır (74).

Bu sonuç bize eğitim düzeyi daha yüksek olan babaların çocuklarının, diğer çocuklara oranla İşbirliği yapabilme eğilimini artırdığını göstermektedir.

Anne Çalışma Durumu; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Okul Öncesi Değerler Ölçeği alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından annesi çalışanların işbirliği alt boyut puan ortalamasının annesi çalışmayanların işbirliği alt boyut puan ortalamasından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir anlatımla, çocuklarının annesinin çalışan olması işbirliği yapabilme eğilimini artırmaktadır.

Elde edilen bulguyu destekleyen çalışmalara baktığımızda Eke (2018)'nin annenin çalışma durumu değişkeni işbirliği, liderlik ve uyum alt boyutlarında anlamlı bir farklılık gösterdiği sonucunu görmekteyiz (74).

Anne Yaşı; araştırmaya katılan 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Okul Öncesi Değerler Ölçeği alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından İşbirliği alt boyutunda farklılık olduğu belirlenmiştir. Anne yaşı 41 üzeri yaş gruplarındaki çocukların daha paylaşımcı olduğu saptanmıştır.

Bu durumda anne yaşının artmasıyla çocukların ev hayatı gibi özel hayatlarında daha fazla paylaşmaya önem verilmesi durumun oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Baba Yaşı; araştırmaya katılan 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Okul Öncesi Değerler Ölçeği alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından İşbirliği alt boyutunda farklılık gözlenmiştir. Baba yaşı 26-30 yaş aralığında olan çocukların daha sorumluluk sahibi, saygılı ve dürüst olduğu saptanmıştır.

26-30 yaş grubunda olan babaların daha genç olmaları nedeniyle çocuklarıyla daha fazla ilgilenebildikleri bu nedenle de çocuklarına daha anlayışlı yaklaşarak saygı, dürüstlük sorumluluk gibi değerleri aktarmada daha uygun koşullara sahip oldukları söylenebilir. diğer yaş gruplarındaki babaların ise, bu değerleri verme konusunda enerjileri daha düşük olabilir. Bu nedenle değer aktarımında sabırlı davranamıyor olabilirler.

Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi; araştırmaya katılan 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Okul Öncesi Değerler Ölçeği alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı,

İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından Sorumluluk ve İşbirliği alt boyutlarında sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan ailelerin lehine farklılık gözlenmiştir.

Oysa ki; Uyanık Balat ve diğ. (2011) yaptıkları araştırmada ebeveynlerinin çocuklarının sahip olmasını istedikleri evrensel değerler arasında dürüstlük olduğu sonucuna ulaşmış olmalarına rağmen çıkan sonuçlar bu bulgu ile tam paralel gitmemektedir (76). Erkuş (2012) çalışmasında öğretmenlere göre dürüstlük değerinin, sevgi, saygı ve sorumluluk değerinin önüne geçtiğini tespit etmiştir (77). Erkuş (2012) aktarımıyla Wood ve Roach (1999)'ın çalışmasında ise ilkokul, ortaokul ve lise idarecilerinin %97'sinin görüşüne göre okul programında olması gereken en önemli değerlerden birinin dürüstlük değeri olması gerektiğini belirlemiştir (77).

Ancak Eke'nin 2018 yılında yapmış değerler ile ilişkili çalışmada ailenin gelir düzeyinin artması ile çocukların işbirliği ve sorumluluk davranışlarında da artış gözlemlenmiştir ve bu sonuç yaptığımız çalışmayı tam olarak desteklemektedir (74).

Bu çalışmadan elde edilen sonuca göre, sosyoekonomik düzeyin yüksek olmasının değer aktarımında olumlu bir etkiye sahip olduğunu, çocukların sorumluluk ve işbirliği değerlerini daha çabuk benimsediğini söyleyebiliriz.

Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Tartışılması

Cinsiyet; araştırmaya katılan 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinin alt boyutlarında (demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörülü tutum) anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Mızrakçı (1994) yapmış olduğu çalışmada farklı bir sonuç elde edilmiş ve çalışmasında annelerin kız çocuklarına karşı daha koruyucu bir tutum gösterdiklerini ifade etmiştir (78).

Bu çalışmada yapılan ve eski yıllarda yapılan bu iki çalışma birlikte değerlendirildiğinde günümüzde artık kız çocuklara karşı aşırı koruyucu tutumdan vazgeçildiği anne-baba tutumlarında cinsiyetçi yaklaşımdan uzaklaşıldığı sonucuna ulaşıldığını gösterebilir.

Yaş; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinin alt boyutlarında (demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörülü tutum) arasından Demokratik alt boyutta anlamlı bir farklılık vardır. Anne babaların 6 yaşındaki çocuklarına oranla, 4 ve 5 yaşındaki çocuklara karşı daha demokratik bir

tutum izlediğini söyleyebiliriz. Bu bulgu toplumda küçük olan çocuğa daha demokratik tutum sergilendiğini göstermektedir.

Kardeş Sayısı; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörülü) Demokratik ve Hoşgörülü alt boyutlarda anlamlı bir farklılık vardır. Elde edilen bulgulara göre, sahip olunan kardeş sayısı 2'den fazla olan çocukların anne babalarının daha demokratik ve hoşgörülü davrandığı saptanmıştır.

Bu çalışmadan farklı olarak; Özyürek (2004) araştırmasında 2'den fazla çocuğu olan ailelerde baskıcı ve otoriter tutumun daha fazla gösterildiğini saptamıştır (42). Karadeniz (1994)'de benzer şekilde anne-baba eğitim seviyesi yükseldikçe demokratik tutumun arttığını saptadığı çalışmasında, kardeş sayısı azaldıkça demokratik tutumun da arttığı da gözlenmektedir (92).

Bu çalışmadan elde edilen sonuca göre, kardeş sayısı arttıkça anne-babaların daha demokratik bir yaklaşıma sahip olmaları gerektiğini ve bu durumun diğer araştırmaları da değerlendirdiğimizde yıllar içinde değiştiğini söyleyebiliriz. Bu durum yıllar içinde aile içinde demokratik tavrın evdeki birey sayısı arttıkça geliştiğini gösterdiğini, bu şekilde ev yönetimini daha iyi idare edebildiklerini gösterdiğini söyleyebiliriz.

Anne Eğitim Düzeyi; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörülü) arasından Baskıcı alt boyutlarında **anne eğitim düzeyi** değişkenine göre anne eğitim düzeyi ilkököl ile ortaokul, lise, lisans ve lisansüstü grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, anne eğitim düzeyi lisans olan çocukların daha baskıcı bir tutum izlediği saptanmıştır. Bu da eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklarından beklentilerinin daha fazla olabileceğini bu nedenle de daha baskıcı bir tutum içerisine girebileceklerini düşündürmektedir.

Yapılan bazı araştırmalar ise daha farklı sonuçlar ile karşımıza çıkmaktadır. Özcan (1996) yaptığı bir çalışmada anne eğitim seviyesi yükseldikçe baskıcı tutumun daha az olduğunu saptamıştır (79); Dursun (2010) Eğitim düzeyi düşük olan annelerin eğitim düzeyi yüksek olan annelere göre aşırı koruyuculuk ve sıkı disiplin puanlarının daha yüksek olduğunu bulmuştur (33).

Literatürü incelediğimizde önceki yıllarda yapılan araştırmalarda eğitim düzeyi yüksek annelerin daha demokratik tutum sergiledikleri belirtilirken, son yıllarda yapılan

araştırmalarda ise, annelerin daha baskıcı ve disiplinli tutum sergiledikleri saptanmıştır. Elde ettiğimiz bu sonuç eğitim düzeyi yüksek annelerin son yıllarda belki de değişen eğitim sistemi ve yarışçı ortam nedeni ile daha mükemmeliyetçi bir tutum içinde olduklarını gösteriyor olabilir bu durumda onların baskıcı tutum geliştirmelerine neden oluyor olabilir.

Baba Eğitim Düzeyi; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Anne Baba ocuk Yetiştirme Tutumları leği alt boyutları (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgrl) arasından Hoşgörü alt boyutlarında **baba eğitim durumu** değişkenine ortaokul eğitim düzeyi ile lise, lisans ve lisansüstü grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, baba eğitim düzeyi ortaokul olan çocukların daha hoşgrl davrandığı saptanmıştır.

Literatüre baktığımızda Gazeloğlu (2000) araştırmasında baba eğitim düzeyi yükseldikçe, demokratik davranma düzeyinin de artığı gözlenmiştir (80).

Özyürek (2004)'in çalışmasında babaların eğitim düzeyinin düşük olmasının, baskıcı tutumları etkilerken, demokratik tutumları etkilemediği görülmüştür (42).

Özyürek ve Tezel şahin (2005), ilkokul mezunu anne ve babaların baskı ve disiplin tutumunu daha fazla sergilediklerini, eğitim düzeyi yüksek anne babaların ise demokratik tutum benimsediklerini saptamışlardır (81).

Sonuçlar bereber değerlendirildiğinde baba eğitim düzeyinin babanın baskıcı ya da demokratik tutumunda bir farklılık yaratmadığını ancak hoşgrl tutum üzerinde düşük eğitim düzeyinde hoşgrl tutumda farklılık yarattığı gözlemlenmiştir. Bu durumda babaların hoşgrl tutum ile demokratik tutum arasındaki farkı bilmemelerinden aşırı hoş görülü tavrın demokratik tutuma benzer bir özellik olduğunu düşünerek çocuklarına iyilik yaptıkları şeklinde yorumlamalarından olabileceğini düşündürmektedir.

Anne alışma Durumu; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Anne Baba ocuk Yetiştirme Tutumları leği alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgrl) arasından Hoşgörü alt boyutunda **anne çalışma durumu** değişkenine göre çalışmayan anneler hoşgörü alt boyut puan ortalamasının çalışan annelerin hoşgörü alt boyut puanının daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir anlatımla, çalışan anneler daha az hoşgrl davranmaktadır.

Özben ve Argun (2002) yaptıkları bir çalışmada çalışmayan annelerin aşırı koruyucu tutumlarının çalışan annelere göre daha yüksek olduğunu saptamışlardır (82).

Bu çalışmadan elde edilen verilere dayanarak çalışan annelerin çalışma hayatında kazandıkları tutum nedeni ile evlerinde çocuklara da aşırı hoşgörülü davranmadıkları sonucunu düşündürebilir. Ancak değerler ile ilgili bulguların birlikte değerlendirilmesi sonucunda bu tutumun çocukların paylaşımcı ve işbirlikçi olmalarını sağladığını söyleyebiliriz.

Anne Yaşı; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeğinin alt boyutlarında (demokratik tutum, baskıcı ve otoriter tutum, aşırı hoşgörülü tutum) arasından alt boyutlarında anne yaşı değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Baba Yaşı; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörülü) arasından toplam puanın ve Demokratik alt boyutunda **baba yaşı** değişkenine göre, baba yaşı 26-30 yaş grubu ile 31-35 yaş grupları, 36-40 yaş grupları ve 41 üzeri yaş gruplarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, baba yaşı 26-30 yaş grubunda olan babaların daha demokratik davrandığı saptanmıştır.

26-30 yaş grubunda olan babaların diğer yaş gruplarındaki babalara göre daha genç olması nedeniyle daha sabırlı olmaları tutumlarında da daha demokratik bir tavır içinde olmalarını sağlıyor olabilir.

Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği toplam puanı ve alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörülü) arasından toplam puanın ve Hoşgörü alt boyutunda **sosyo ekonomik düzey** değişkenine göre üst sosyo ekonomik düzey ile orta ve alt sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, sosyo ekonomik düzeyi düşük olan ailelerin, sosyoekonomik düzeyi yüksek olan ailelere göre daha hoşgörülü davranma eğiliminde olduğu saptanmıştır.

Özyürek (2004) yaptığı çalışmasında gelir düzeyi yüksek olan ailelerin demokratik tutum lehine anlamlı farklılık gösterdikleri ve gelir düzeyi düşük olanların ailelerin ise, baskıcı ve otoriter tutum lehine bir sonuç bulunmuştur.

Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Ölçeğinin Demografik Değişkenlere Göre Tartışılması

Cinsiyet; 54-72 ay grubunda bulunan okul öncesi çocuklarının Mizaç özellikleri alt boyutlarında (utangaçlık, aktivite, olumsuz duygulanım, sebat) arasından Aktivite alt boyutunda erkek çocuklar lehine anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

Bryan ve Dix (2009)'in yaptıkları çalışmada cinsiyet değişkeni anlamlı bulunmuştur (84).

Ayrıca Gleason vd. (2005) yaptıkları çalışmada, mizacın üç bileşenini (aktivite düzeyi, dürtüsellik ve yatıştırılabilirlik) incelemişler, aktivite düzeyi kızlarda düşük, erkeklerde daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmışlardır (85).

Fakat Nalbant (2016) yaptığı çalışmada çocukların cinsiyet faktörünün çocukların mizaç özellikleri üzerinde etkili olmadığı sonucuna ulaşmıştır (86).

Alanda yapılan çalışmalardan Özdemir, A.A. ve Budak, K.S. (2019). Kız çocukların erkek çocuklara göre daha sebatkar oldukları sonucuna ulaşmışlardır (87).

Erkek çocukların kız çocuklarına göre daha aktif ve hareketli oldukları söylenebilir.

Yaş; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Mizaç özellikleri toplam puanı ve alt boyutlarında (utangaçlık, aktivite, olumsuz duygulanım, sebat) arasından alt boyutlarında yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Arı (2016) gerçekleştirdiği çalışmada 4 yaşındaki çocukların 5 ve 6 yaşındakilere göre daha az olumlu sosyal davranış sergilediklerini göstermiştir. Bununla birlikte yaş farkı beş ve altı yaşlar arasında anlamlı olmadığını bulmuşlardır (88).

Kardeş Sayısı; 54-72 ay bulunan okul öncesi çocuklarının Mizaç özellikleri alt boyutlarında (utangaçlık, aktivite, olumsuz duygulanım, sebat) arasından Sebat alt boyutunda anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Sebat alt boyut ortalama puanlarında, 1 kardeşi olanlar ile kardeşi olmayanlar ve 2 kardeşi olanlar arasında sahip olunan kardeş sayısı 1 olan çocukların daha sebat değeri yüksek bulunmuştur. Bulguların, sebatkar mizacın bir parçası olarak kabul edilen dikkatin becerisinin olumsuz duygularla başa çıkmayı kolaylaştırdığı ve bu sayede psikolojik olarak olumlu etkileri olduğunu belirten görüşleri desteklemektedir (89).

Akbaş (2016)'ın yaptığı çalışma elde edilen sonucu destekler niteliktedir ve Sebatkârlık alt boyutunda anlamlı bir etkisi olduğu saptanmıştır (90).

Nalbant (2016) çocukların kardeş sayısına göre mizaç puanları arasında anlamlı bir farklılık bulunmadığı sonucuna ulaşmış, kardeşi olmayanların, bir kardeşi olanların ve iki veya daha fazla kardeşi olanların benzer düzeyde olduklarını ifade etmiştir (86).

Anne Eğitim Durumu; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Çocuklar için Mizaç Değerlendirme Bataryası alt boyutlarında (utangaçlık, aktivite, olumsuz duygulanım, sebat) anne eğitim durumunda istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Nalbant (2016) yaptığı çalışma da çıkan sonucu destekler niteliktedir ve anne eğitim durumunun mizaca etkisinin olmadığı bulgusu elde edilmiştir (86).

Baba Eğitim Durumu; 54-72 ay bulunan okul öncesi çocuklarının Çocuklar için Mizaç Değerlendirme Bataryası alt boyutlarında (utangaçlık, aktivite, olumsuz duygulanım, sebat) baba eğitim durumunda anlamlı farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Nalbant (2016) yaptığı çalışma da çıkan sonucu destekler niteliktedir ve baba eğitim durumunun mizaç üzerinde etkisi olmadığı bulgusuna varmıştır (86).

Anne Çalışma Durumu; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Çocuklar için Mizaç Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarında (utangaçlık, aktivite, olumsuz duygulanım, sebat) annesi çalışan çocukların, annesi çalışmayanların olumsuz duygulanım alt boyut puan ortalamasından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir anlatımla, çocukların annesinin çalışan olması utangaçlık ve huzursuzluk eğilimini artırdığı söylenebilir.

Aksoy (2018)'un çalışması bunu desteklemektedir. Çocukların mizaçları üzerinde annelerin çalışıp çalışmama durumunun etkisine bakıldığında ev hanımı ile çalışan annelerin çocuklarının mizaç özellikleri arasında anlamlı bir farklılık görülmüştür. Çalışan annelerin çocuklarının tepkiselliği daha yüksek iken ev hanımı olan annelerin çocuklarının ise sebatkarlık, sıcakkanlılık ve ritmiklikleri daha yüksek bulunmuştur. Ayrıca çalışmada ev hanımı olan annelerin eğitim düzeyleri lise ve üniversite olduğu için çocuk yetiştirmede daha bilinçli ve araştırmacı oldukları ve bu durumun çocuğun mizaç özelliklerine olumlu katkı sağladığı düşünülmektedir (91).

Çalışan annelerin çocuklarıyla kaliteli zaman geçirmelerinin çocuğun mizacı üzerinde önemli etkisi olduğu söylenebilir.

Anne Yaşı; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Mizaç özellikleri alt boyutlarında (utangaçlık, aktivite, olumsuz duygulanım, sebat) arasından alt boyutlarında yaş değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Elde edilen sonucu destekleyen çalışmalardan biri olan Akbaş (2016)'ın çalışmasında anne yaşı değişkeninin anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür (90).

Baba Yaşı; 54-72 ay okul öncesi çocuklarının Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Ölçeği alt boyutlarında (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz Duygulanım, Sebat) arasından alt boyutlarında anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Nalbant (2016)'ın araştırması incelendiğinde yaptığımız araştırmanın sonucunu desteklediği görülmektedir. Çocukların babanın öğrenim düzeyleri ile mizaç özellikleri arasında herhangi bir ilişki olmadığı söylenebilir. Öğrenim düzeyi yüksek olan babanın farkındalığı diğer öğrenim düzeylerindeki babalara oranla daha yüksektir. Öğrenim düzeyi yüksek olan babaların çocuklarına karşı daha ılımlı ve anlayış içerisinde olduğu ve çocukların yaptıkları hataları daha anlayışla karşılayarak ona karşı daha hoş görülü olduğu söylenebilir. Bu düşünceler doğrultusunda, babanın öğrenim düzeyleri ile mizaç özellikleri arasında bir ilişki olması bekleniliyordu fakat yapılan mevcut çalışmada böyle bir fark çıkmamıştır.(86)

Bu da bize baba öğrenim düzeylerinin mizacı etkilemediğini göstermektedir.

Ailenin Sosyo-Ekonomik Düzeyi; 54-72 ay okul öncesi Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Ölçek alt boyutlarında (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz Duygulanım, Sebat) Olumsuz Duygulanım alt boyutunun **sosyo ekonomik düzey** değişkenine göre üst sosyo ekonomik düzey ile orta ve alt sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, ailenin sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan çocukların huzursuz davranma eğiliminde artış olduğu saptanmıştır.

Akbaş (2016) 2000 tl ve üzeri aylık gelire sahip ailelerin çocuklarının ritmiklik alt ölçeği puanlarının 1000tl ve 1001-1500 tl aylık gelire sahip ailelerin çocuklarının puanlarından daha yüksek puana sahip olduğu görülmüştür. Çalışmayla benzer sonuçlar elde ettiği görülmektedir (90).

Değerler Ölçeği ve Anne Baba Tutumları Arasındaki Korelasyonun Tartışılması

Anne- baba tutum ölçeği demokratik alt boyutu ile okul öncesi değerler ölçeğinin dostluk-arkadaşlık alt boyutu arasında %30'luk pozitif yönlü zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların ailelerinin demokratik tutumu arttıkça dostça davranma eğilimleri arttığı söylenebilir.

Anne- baba tutum ölçeği hoşgörülü alt boyutu ile okul öncesi değerler ölçeğinin işbirliği alt boyutu arasında %25'lik negatif yönlü zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların anne babalarının hoşgörülü olma tutumu arttıkça işbirliği yapma eğilimleri azalmaktadır.

Alan yazın incelendiğinde, okul öncesinde değer düzeyleri ve anne baba tutumları ile ilgili direkt ve özel bir çalışma göze çarpmamaktadır. Fakat alan yazına bakıldığında, mevcut bulguları destekleyen benzer çalışmalar olduğunu görmekteyiz.

Ramani (2005) okul öncesi dönemdeki çocukların birlikte oyun oynamaları ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Araştırma sonucunda okul öncesi eğitim sürecindeki sosyal becerilerin çocukların problem çözme becerilerinin gelişimi için önemli olduğunu ve oyunun çocukların iş birliği yapma ve problem çözme becerilerini geliştirdiği belirtilmiştir (93).

Erdoğan ve Uçukoğlu (2011), çalışmalarından elde edilen bulgular ışığında anne-babalarını demokratik olarak algılayan çocukların sosyal problem çözme puan ortalamalarının anne babalarını otoriter olarak algılayan anne-babalardan daha yüksek olduğunu ifade etmişlerdir. (94).

Anne baba tutumlarının, çocukların başta kişilik gelişimi olmak üzere her gelişim alanı üzerinde etkili olduğu kabul edilen bir gerçektir. Anne babaların çocuklarına karşı ölçülü ve tutarlı olmasını, çocuğun dengeli biçimde gelişimine fırsat tanıyan tutumun ise demokratik tutum olduğu vurgulanmaktadır.

Bozaslan ve Kaya (2011), üniversite öğrencileri ile yaptıkları çalışmada eğitim düzeyleri yüksek olan anne ve babaların demokratik tutumlara sahip olduğunu tespit etmişlerdir. Demokratik tutuma sahip anne-baba çocuklarının akademik başarılarının ve problem çözme becerilerinin yüksek olduğu ve sosyal kaygılarının düşük olduğu tespit edilmiştir (95).

Elde edilen bulgulara göre çocuğun yaşı, annenin demokratik tutumu, annenin çalışma durumu ve ailenin gelir düzeyi çocuklarda görülen iş birliği davranışını

yordamaktadır. Sırasıyla verilmiş toplam dört bağımsız değişkenin açıkladığı varyans %53 bulunmuştur. Yani çocuklarda iş birliği davranışının %53 ü bu dört değişken ile açıklanabilmektedir.

Gözübüyük (2015) çalışmasında okul öncesi eğitim kurumuna devam eden çocukların anne-baba tutumları ile davranış sorunları arasında anlamlı bir ilişki olup olmadığını belirlemek amacıyla yapılan korelasyon analizi sonuçlarından elde edilen değerlere bakıldığında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur (96).

Değerler Ölçeği ve Çocuklar İçin Mizaç Ölçeği Arasındaki Korelasyonun Tartışılması

Mizaç değerlendirme ölçeği aktivite alt boyutu ile okul öncesi değerler ölçeği saygı alt boyutu arasında %12'lik negatif yönlü çok zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların aktiviteliği arttıkça saygılı olma eğilimleri azalma eğiliminde olduğu söylenebilir.

Mizaç değerlendirme ölçeği olumsuz duygulanım alt boyutu ile okul öncesi değerler ölçeği aile formu sorumluluk alt boyutu arasında %10'luk pozitif yönlü çok zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların olumsuz yönleri arttıkça sorumluluk bilinci arttığı söylenebilir.

Mizaç değerlendirme ölçeği sebat alt boyutu ile okul öncesi değerler ölçeği aile formu işbirliği alt boyutu arasında %22'lik negatif yönlü çok zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların sebat etme eğilimleri arttıkça işbirliği yapma bilinci azalmaktadır.

Martel, Gremillion ve Roberts (2012)'nin çalışmalarında okul öncesi dönemde karşı gelme davranım bozukluğu belirtisi gösteren çocuklarda mizaç özelliklerinden olumsuz duygulanım davranışlarında artış ve düşük düzeyde gayretli kontrol görülmüştür. Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğunun dikkat eksikliği alt grubunda mizaç özelliklerinden düşük gayretli kontrol daha yoğun gözlenmiştir (97).

Jewsuwan, Luster ve Kostelnik (1993)'in okul öncesi eğitim kurumuna giden çocuklar üzerinde yaptığı çalışmada çocukların okula uyumları ve davranışlarında mizaç özelliklerinin önemli olduğu vurgulanmıştır (98).

Yine Parker-Cohen ve Bell (1988)'in yaptığı mizaç ve akranlarla olan sosyal uyumun ilişkisinin araştırıldığı çalışmada da çocukların sosyal uyumu ile mizaç özelliklerinin ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (99).

Anne Baba Tutumu ve Çocuklar İçin Mizaç Ölçeği Arasındaki Korelasyonun Tartışılması

Mizaç değerlendirme ölçeği olumsuz duygulanım alt boyutu ile anne-baba tutumları ölçeği demokratik alt boyutu arasında %31'lik pozitif yönlü zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların olumsuz yönleri arttıkça demokratik davranma eğilimlerinin arttığı söylenebilir.

Mizaç değerlendirme ölçeği sebat alt boyutu ile anne-baba tutumları ölçeği hoşgörülü alt boyutu arasında %30'luk pozitif yönlü zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların sebat etme eğilimleri arttıkça hoşgörülü olma bilinci arttığı söylenebilir.

Mizaç değerlendirme ölçeği olumsuz sebat alt boyutu ile anne-baba tutumları ölçeği demokratik alt boyutu arasında %29'luk negatif yönlü zayıf istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Çalışmaya katılan çocukların sebat etme eğilimleri arttıkça demokratik davranma eğilimler azaldığı söylenebilir.

Yağmurlu, Sanson, Köymen (2005) Avustralya'da yaşayan 151 Avustralya'lı,50 Türk çocuk, kreş öğretmenleri ve çocukların anneleri ile yaptıkları çalışmada ebeveyn davranışları ve çocuğun mizacının, okul öncesi dönemdeki çocukların olumlu sosyal davranışlarına etkilerini ve zihin kuramı yeteneğinin ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (100).

Kutlu (2014) çocukların saldırgan eğilimleri üzerinde anne baba tutumlarının etkisini incelediği araştırmasında, çocukların davranışlarının anne baba tutumu ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (101).

Önder, Balaban Dağal ve Bayındır'ın (2016) okul öncesi dönem çocukların mizaç özellikleri ve annelerinin ebeveynlik tarzlarının, çocukların ego sağlamlık düzeylerini etkisini incelemek amacıyla yaptığı çalışmada mizaç özellikleri ve anne-baba stilleri arasındaki ilişkinin orta seviyede olduğu bulunmuştur. Açıklayıcılığa sahip

değişkenlerden otoriter ebeveynlik stili en güçlü etkiye sahip değişken olarak görülmektedir ve bu iki değişken arasındaki ilişki ters yönlüdür (102).

Aksoy (2018) okul öncesi dönem annelerin karakter özellikleri ve çocuk yetiştirme stilleri ile çocuğun mizaç ve davranışları arasındaki ilişkinin belirlenmesi amacıyla yürüttüğü çalışmada, annenin tutumu ile çocuğun davranış ve mizacı üzerinde etkisini belirtmiştir (91).

Sonuç olarak bu araştırmayla, çocuğun değerleri benimsemesinde hem anne baba tutumunun önemi anlaşılmakta ve anne babalara büyük görevler düşmektedir. Ayrıca çocuğun değerleri benimsemesinde, çocuğun mizacının etkisinin önemiyle beraber, çeşitli çalışmalar yapılmalıdır.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 54-72 ay grubunda bulunan çocukların değer düzeyleri ile anne-baba tutumları ve çocuğun mizacının arasında ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar incelendiğinde;

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Okul Öncesi Değerler Ölçeği** alt boyutlarından (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından Dürüstlük alt boyutunda **cinsiyet** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kız çocuklarının okul öncesi değerler ölçeği aile formu puan ortalamasının erkek çocukların okul öncesi değerler ölçeği aile formu puan ortalamasından ve kızların dürüstlük alt boyut puan ortalamasının erkeklerin dürüstlük alt boyut puan ortalamasından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir deyişle ailelerin doldurduğu forma göre kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha dürüst olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Okul Öncesi Değerler Ölçeği** alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından İşbirliği ve Paylaşım alt boyutlarında **yaş** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. İşbirliği alt boyut ortalama puanlarında, 4 yaşından olan çocuk grupları ile 5 ve 6 yaşındaki çocuk grupları ve paylaşım alt boyut ortalama puanlarında, 4 yaşında olan çocuk grupları ile 6 yaşındaki çocuk grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, 4 yaşındaki çocukların daha işbirliği yapan bir eğilimde iken 6 yaşındaki çocukların daha paylaşımcı bir tutum izlediği saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Okul Öncesi Değerler Ölçeği** alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından Arkadaşlık, Saygı alt boyutlarında **kardeş sayısı** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Okul Öncesi Değerler Ölçeği** alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından Saygı alt boyutunda **anne eğitim düzeyi** değişkenine göre ortaokul eğitim düzeyi ile ilkokul, lise, lisans ve lisansüstü grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı

olduğu gözlenmiştir. Buna göre anne eğitim düzeyi ortaokul olan çocukların saygılı olduğu saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Okul Öncesi Değerler Ölçeği** alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından İşbirliği alt boyutunda **baba eğitim düzeyi** değişkenine göre ortaokul eğitim düzeyi ile lisans ve lisansüstü eğitim düzeyi ile lisans arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. İşbirliği alt boyut ortalama puanlarında ise, lisans eğitim düzeyi ile ilkökul, lise ve lisansüstü gruplarında farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, ortalama puanlar incelendiğinde, baba eğitim düzeyi lisans olan çocukların işbirliği yapmaya daha yakın olduğu saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Okul Öncesi Değerler Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından İşbirliği alt boyutunda **anne çalışma durumu** değişkenine göre annesi çalışanların işbirliği alt boyutu, annesi çalışmayanların işbirliği alt boyutunda anlamlı farklılık vardır. Diğer bir anlatımla, çocuklarının annesinin çalışan olması işbirliği yapabilme eğilimini artırmaktadır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Okul Öncesi Değerler Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından toplam puanın ve Paylaşma alt boyutunda **anne yaşı** değişkenine göre incelendiğinde anne yaşı 41 üzeri yaş gruplarındaki annelerin çocuklarının daha paylaşımcı olduğu saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Okul Öncesi Değerler Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından toplam puanın ve Dürüstlük, Saygı, Sorumluluk alt boyutlarında **baba yaşı** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Ortalama puanlar incelendiğinde, baba yaşı 26-30 yaş aralığında olan babaların çocuklarının daha sorumluluk sahibi, saygılı ve dürüst olduğu saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Okul Öncesi Değerler Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Sorumluluk, Saygı, İşbirliği, Dürüstlük, Arkadaşlık, Paylaşma) arasından toplam puanın ve Sorumluluk ve İşbirliği alt boyutlarında **ailenin sosyo ekonomik düzeyi** değişkenine Sorumluluk alt boyut ortalama puanlarında, üst sosyo ekonomik düzey ile orta ve alt sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. İşbirliği alt boyut ortalama puanlarında da, üst sosyo ekonomik düzey ile orta ve alt sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki

farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, ailenin sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan çocuklarda sorumluluk bilincinin yüksek ve işbirliği yapma eğiliminin yüksek olduğu saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörölü) arasından Baskıcı alt boyutunda **cinsiyet** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Kızların baskıcı alt boyut puan ortalamasının, erkeklerin baskıcı puan ortalamasından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir ifadeyle kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha fazla baskı altında yetiştiiği saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği** alt boyutlarından (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörölü) arasından Demokratik alt boyutunda **yaş** değişkenine göre 6 yaşından olan çocuk grupları ile 4 ve 5 yaşındaki çocuk grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, 4 yaşındaki çocukların daha demokratik bir tutum izlediği saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörölü) arasından toplam puanın ve Demokratik Tutum, Hoşgörölü Tutum alt boyutlarında **kardeş sayısı** değişkenine göre 2 kardeşi olanlar ile 1 kardeşi olanlar ve kardeşi olmayanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, sahip olunan kardeş sayısı 3 olan çocukların anne babalarının daha demokratik ve hoşgörölü davrandığı saptanmıştır

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörölü) arasından toplam puanın ve Baskıcı alt boyutlarında **anne eğitim düzeyi** değişkenine göre anne eğitim düzeyi ilkokul ile ortaokul, lise, lisans ve lisansüstü grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, anne eğitim düzeyi lisans olan çocukların daha baskıcı bir tutum izlediği saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörölü) arasından toplam puanın ve Hoşgörölü alt boyutlarında **baba eğitim düzeyi** değişkenine ortaokul eğitim düzeyi ile lise, lisans ve lisansüstü grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar

incelendiğinde, baba eğitim düzeyi ortaokul olan çocukların daha hoşgörülü davrandığı saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörülü) arasından toplam puanın ve Hoşgörü alt boyutunda **anne çalışma durumu** değişkenine göre çalışmayan anneler hoşgörü alt boyut puan ortalamasının çalışan annelerin hoşgörü alt boyut puan ortalamasından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir anlatımla, çalışan anneler daha az hoşgörülü davranmaktadır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörülü) arasından toplam puanın ve alt boyutlarında **anne yaşı** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği** toplam puanı ve alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörülü) arasından toplam puanın ve Demokratik alt boyutunda **baba yaşı** değişkenine göre, baba yaşı 26-30 yaş grubu ile 31-35 yaş grupları, 36-40 yaş grupları ve 41 üzeri yaş gruplarındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, baba yaşı 26-30 yaş grubunda olan çocukların daha demokratik davrandığı saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Anne Baba Çocuk Yetiştirme Tutumları Ölçeği** alt boyutlarında (Demokratik, Baskıcı ve Otoriter, Aşırı Hoşgörülü) arasından Hoşgörü alt boyutunda **sosyo ekonomik düzey** değişkenine göre üst sosyo ekonomik düzey ile orta ve alt sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, ailenin sosyo ekonomik düzeyi düşük olan çocuklarda yüksek düzeyli çocuklara göre hoşgörülü davranma eğiliminde olduğu saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası** toplam puanı ve alt boyutlarında (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz Duygulanım, Sebat) arasından toplam puanında ve Aktivite alt boyutunda **cinsiyet** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Erkeklerin aktivite alt boyut puan ortalamasının, kızların aktivite puan ortalamasından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir deyişle erkek çocukların kız çocuklarına göre daha aktif olduğu saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası** alt boyutlarında (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz Duygulanım, Sebat) arasından alt boyutlarında **yaş** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası** toplam puanı ve alt boyutlarından (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz Duygulanım, Sebat) arasından Sebat alt boyutunda **kardeş sayısı** değişkenine göre, 1 kardeşi olanlar ile kardeşi olmayanlar ve 2 kardeşi olanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, sahip olunan kardeş sayısı 1 olan çocukların sebat yani diretme eğiliminde olduğu saptanmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası** alt boyutlarında (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz Duygulanım, Sebat) arasından toplam puanın ve alt boyutlarında **anne eğitim düzeyi** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası** alt boyutlarında (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz Duygulanım, Sebat) arasından toplam puanın ve alt boyutlarında **baba eğitim düzeyi** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası** alt boyutlarında (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz Duygulanım, Sebat) arasından toplam puanın ve Utangaçlık, Olumsuz Duygulanım alt boyutlarında **anne çalışma durumu** değişkenine göre annesi çalışanların olumsuz duygulanım alt boyut puan ortalamasının da, annesi çalışmayanların olumsuz duygulanım alt boyut puan ortalamasından daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Diğer bir anlatımla, çocukların annesinin çalışan olması utangaçlık ve huzursuzluk eğilimini artırmıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası** alt boyutlarında (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz Duygulanım, Sebat) arasından alt boyutlarında **anne yaşı** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası** alt boyutlarında (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz

Duygulanım, Sebat) arasından alt boyutlarında **baba yaşı** değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

54-72 ay grubundaki okul öncesi çocuklarının **Çocuklar İçin Mizaç Değerlendirme Bataryası** alt boyutlarında (Utangaçlık, Aktivite, Olumsuz Duygulanım, Sebat) arasından Olumsuz Duygulanım alt boyutunun **sosyo ekonomik düzey** değişkenine göre üst sosyo ekonomik düzey ile orta ve alt sosyo ekonomik düzey grupları arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Ortalama puanlar incelendiğinde, ailenin sosyo ekonomik düzeyi yüksek olan çocukların huzursuz davranma eğiliminde artış olduğu saptanmıştır.

54-72 ay yaş grubunda bulunan çocukların değer düzeyleri ile anne baba tutumları ve çocuğun mizacının arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılan bu çalışmada elde edilen sonuçlar neticesinde aşığıdaki öneriler geliştirilmiştir.

Araştırmacılara;

- Araştırmada anne, babaların farklı demografik bilgilerine yer verilerek elde edilen bulgular karşılaştırılabilir.
- Çalışmadaki yaş aralıkları yakın olduğundan daha geniş yaş aralığında çalışmalar yapılabilir.
- Araştırma farklı il ve ilçelerde uygulanarak elde edilen bulgular karşılaştırılabilir.
- Elde edilen bulgulardan hareketle cinsiyet eşitliği ile ilgili daha kapsamlı araştırmalar yapılabilir.

Anne-Babalara;

- Değerler eğitiminin önemi ile ilgili anne babalara çeşitli eğitim ve seminerler verilebilir.
- Anne baba tutumları ile ilgili eksikler noktasında aile eğitim seminerleri düzenlenebilir.
- Mizacın çocuğu tanımadaki önemi hakkında ve anne-baba tutumunun çocuğun mizacına etki etmesi nedeniyle ailelere ve öğretmenlere bilgilendirme yapılabilir.
- Çocukların mizaç yapılarının değer düzeyini etkileyen bir faktör olduğu düşünülüğünde, olumsuz özelliklerinin en aza indirilmesi sürecinde ebeveyn tutumlarının rolü büyüktür. Bulgular çerçevesinde anne babaların

doğru tutumları sergilemeleri bu bağlamda önemli bir yer tutmaktadır. öncelikle anne babaların, önce kendi tutumlarını gözden geçirmeleri, yetişkinler olarak çocuklara tutarlı davranmaları ve olumlu rol model olmaları gerekmektedir.

- Anne Baba Tutumları ölçeği baskıcı alt boyut puan ortalaması cinsiyet değişkenine göre incelendiğinde, kız çocuklarının puan ortalamasının, erkek çocuklarının baskıcı puan ortalamasından daha yüksek olması sebebiyle kız çocuklarının erkek çocuklarına göre daha fazla baskı altında yetiştiği saptanmıştır.Bu bulgudan yola çıkarak anne-babalara çocuk yetiştirirken cinsiyet eşitliği konusunda hassas davranmaları önerilebilir.
- Anne eğitim düzeyi lisans-lisansüstü olan annelerin daha baskıcı bir tutum izlediğinin saptanması sebebiyle, eğitim düzeyi yüksek annelerin çocuklardan beklentileri üzerine seminerler düzenlenebilir.

KAYNAKÇA

- (1) Oğuzkan Ş, Oral G. *Okul Öncesi Eğitimi*. Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2003.
- (2) Feeney S, Kipnis K. *Code of Ethical Conduct and Statement of Commitment Guidelines for responsible behavior in early childhood education*. NAEYC, Washington DC., 1998,
- (3) Aral, N, Kandır A, Can YaşarM. *Okul Öncesi Eğitim ve Okul Öncesi Eğitim Programı*. Ya-pa Yayınları, İstanbul, 2011.
- (4) Kaymakcan R, Meydan H. *Öğretmenlere Görev Değerler Eğitimi Uygulamalarının Değerlendirilmesi: İstanbul Örneği*, İstanbul, 2015.
- (5) Yavuzer H. *Çocuk Psikolojisi*. Beta Yayınları, İstanbul, 2005.
- (6) Gander MJ, Gardiner HW, *Child and Adolescent Development*, 2010.
- (7) Doğanay A. “Hayat bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi yapılandırıcı bir yaklaşım”. Ö. Cemil (Ed.). *Değerler Eğitimi*, Pegem A Yayıncılık, Ankara, 2009.
- (8) Eyre L, Eyre R. *Teaching Your Children Values*. Simon ve Schuster, New York, 1993.
- (9) Acer S. *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 54-72 aylık çocukların değer düzeyleri ile akran oyun davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*, İstanbul, 2018.
- (10) Atabey D. *Okul Öncesi Sosyal değerler kazanımı ölçeğinin geliştirilmesi ve sosyal değerler eğitimi programının anasınıfına devam eden çocukların sosyal değerler kazanımına etkisinin incelenmesi*. 2014.
- (11) Yazıcı M. *Değerler ve toplumsal yapıda sosyal değerlerin yeri*. 2014.
- (12) Grusec, J.E., & Davidov, M. (2007). Socialization in the family: The roles of parents. In J.E. Grusec and P.D. Hastings (Ed.), *Handbook of socialization: Theory and research* (pp.284-309). New York: The Guilford Press.

- (13) Rothbart MK, *Temperament in childhood. A framework*, 1989.
- (14) Aral N, Gürsoy F, Köksal A. *Okul Öncesi Eğitimde Oyun*, Ya-Pa Yayınları, İstanbul, 2010.
- (15) Yazıcı K. “Değerler eğitime genel bir bakış”. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 2006, 19: 499-522.
- (16) Özgüven İE. *Psikolojik Testler*, 14. Baskı. Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2004.
- (17) Türk İ. *Değerler eğitiminde saygı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat, 2009.
- (18) Avcı N. “Üniversite gençliğinin bireysel ve toplumsal değerlere ilgi ve bakışı. Süleyman Demirel üniversitesi örneği. üniversite gençliği ve değerleri”. *Değerler ve Eğitimi Uluslar arası Sempozyumu*, Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları, İstanbul, 2007.
- (19) Çağlar A. “Okul öncesi dönemde değerler eğitimi”. M. Sevinç (Ed.). *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*, Morpa Yayınları, İstanbul, 2005.
- (20) Tutar H, *Örgütsel Psikoloji*. Detay Yayıncılık, Ankara, 2014.
- (21) Akbaş, O. “Yeni ilköğretim programlarının değer eğitimi boyutunun incelenmesi”. *Ulusal Sınıf Öğretmenliği Kongresi Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Sınıf Öğretmenliği Ana Bilim Dalı Bildiri Kitabı*, 2, Kök Yayıncılık, Ankara, 2006.
- (22) Bolay SH. “Değerlerimiz ve günlük hayat”. *Değerler Eğitimi Merkezi Dergisi*, 2007, 1(1): 12-19.
- (23) Akbaş O. *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının (değerlerinin) ilköğretim 11. kademedeki gerçekleşme derecesinin değerlendirilmesi*. Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi, Ankara, 2004.
- (24) Bandura A. *Social Learning Theory*. 2000.

- (25) Schwartz SH. "Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries". In M. Zanna(Ed.) *Adv Exp Soc Psychol*, Orlando, FL: Academic Press, 1992, 25, 1-65.
- (26) Rokeach M. *The Nature of Human Values*, Free Press, New York, 1973.
- (27) Güngör E. *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. 3.Baskı. Ötüken Yayınları, İstanbul, 2000.
- (28) Akbaş O. "Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış". *Değerler Eğitime Bakış*, 2008, 16: 9-27.
- (29) Sridhar YN. "Value development. a parent education seminar on the value development of children". *Journal Article*, 2001.
- (30) Yeşil R, Aydın D. "Demokratik değerlerin eğitiminde yöntem ve zamanlama". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2007.
- (31) Neslitürk S, Çeliköz N. "Okul öncesi değerler ölçeği öğretmen ve aile formunun geçerlik ve güvenilirlik çalışması". *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2015, 24: 19-39.
- (32) Aktaş Özkafacı A. *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Ar-El Üniversitesi, İstanbul, 2012.
- (33) Dursun A. *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir, 2010.
- (34) Deniz ME. *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*. Maya Akademi, İstanbul, 2009.
- (35) Freud, S. *Beyond the Pleasure Principle*. Norton, New York, 1961.
- (36) Birgin, M. *Çocuk Eğitiminde Ailenin Önemi*. El, İstanbul, 2012.
- (37) DeBaryshe, B, Fryxell D. "A developmental perspective on anger: Family and peer contexts". *Psychology in the School*, 2004, 35, 205-216.

- (38) Erdoğan, Ö., & Uçukoğlu, H. (2011). İlköğretim okulu öğrencilerinin anne-baba tutumu algıları ile atılganlık ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeyleri arasındaki ilişkiler. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 51-72.
- (39) Spancer, RA. *Childhood Voyages in Development*. Thomson, Canada, 2006.
- (40) Laura EB. *Çocuk Gelişimi*. B. Onur (Çev.) 1. Baskı, Ankara, 2013
- (41) Aksoy P. "Aile içi ilişkiler ve iletişim". G. Baran (Ed). *Aile Yaşam Dinamiği* içinde s.67-100. Pelikan, Ankara, 2017.
- (42) Özyürek A. *Kırsal bölge ve şehir merkezinde yaşayan 5-6 yaş grubu çocuğa sahip anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara, 2004.
- (43) Yazıcıoğlu Y. "Geliştirdikleri tutum tiplerine göre ebeveynler". M.B. Acat (Ed.). *Aile içi uyumlu etkileşim* içinde. (s.65-84). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2015.
- (44) Yenilmez Ç. "Aile ilişkileri". Ç. Yenilmez (Ed.). *Aile Yapısı Ve İlişkileri* içinde (s.21-41). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2012.
- (45) Çamdibi HM. "Aile içi ilişkiler ve aile rehberliği". *DEAD*, S. 6, İstanbul, 1999.
- (46) Bedeşen R. "Ailede anne ve baba rolleri". *Diyanet Aylık Dergi*, S. 195, 2007.
- (47) Yılmaz H. "Çocuğun ailede kazanacağı önemli bir değer: Kanaatkârlık". *Eğitime Bakış Dergisi*, 2010, 18: 55-58.
- (48) Hökeleki H. *Ailede, Okulda ve Toplumda Değerler Psikolojisi ve Eğitimi*. 1.Baskı. Timaş Yayınları, İstanbul, 2011.
- (49) Kaplan M. *Kültür ve Dil*. Dergâh Yayınları, İstanbul, 2000.
- (50) Dhall, D.C. (2008). *Role of Family Environment and Value Education for Student development*. Kalpaz Publications.
- (51) Uyanık Balat, G. ve Balaban Dağal, A. (2009). *Okulöncesi Dönemde Değerler Eğitimi Etkinlikleri*. Ankara: Kök Yayıncılık

- (52) Şahinoğlu N. *Tükenmişlik sendromu ile mizaç ve karakter boyutları arasındaki ilişkiler*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2010.
- (53) Şirin S. *Yetişin Çocuklar*. Doğan Kitap, Mart, 2019.
- (54) Aytar AG. “Anne kişiliği ve çocuğun mizaç özelliği”. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2014, 7(3), 237-251.
- (55) Johnson JE, Christie JF, Yawkey TD. *Play and early childhood development*. Longman, New York, 1999.
- (56) Selçuk Z, Yılmaz DE. *Ebeveyn Benim Dokuz Tip Mizaç Modeline Göre Ebeveyn Çocuk İlişkileri*, Mizmer Yayınları, Ankara, 2018.
- (57) Grusec JE, Goodnow JJ. “Summing up and looking to the future”. *Developmental Psychology*, 1994, 30, 29-31.
- (58) Guerin DW, Gottfried AW, Thomas CW. “Difficult temperament and behaviour problems: A longitudinal study from 1.5 to 12 years”. *International Journal of Behavioural Development*, 1997, 21, 71-90. [Available online at: <http://jbd.sagepub.com/content/21/1/71.short>] Erişim Tarihi: 15.05.2019
- (59) Demirel Yılmaz E, *Çocuklarda 9 Tip Mizaç Modeli'ne Göre Kişilik ve Karakter Gelişimi*. Hayat Yayınları, İstanbul, 2010.
- (60) Thomas, A., Chess, S., Birch, H.G., Hertzog, M.E., & Korn, S. (1963). Behavioral individuality in early childhood. New York: New York University Press.
- (61) Yoleri S, Küçükyeşil G. “Okul öncesi dönem çocukların mizaç özellikleri ile dil becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi”. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2014, 16 (1), 20-38.
- (62) Yoleri S. “Çocuklar için mizaç değerlendirme bataryası gözden geçirilmiş ebeveyn formu'nun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması”. *International Journal Of Human Sciences*, 2014, 11(2), 221-237

- (63) Bellibaş E. Büküşoğlu N, Eremiş S. “Ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanılı bir grup çocukta mizaç özellikleri”. *Ege Tıp Dergisi*, 2005, 44.
- (64) Thomas A, Chess S. *Temperament and Development*. Brunner/Mazel, New York, 1977.
- (65) Kristal J. *The Temperament Perspective: Working With Children's Behavioral Styles*. Paul H. Brookes Publishing Company, 2005.
- (66) Chess, S., & Thomas, A. (1991). Temperament. *Child and adolescent psychiatry: A comprehensive textbook*, 145-159.
- (67) Pluess, M., & Belsky, J. (2009). Differential susceptibility to rearing experience: The case of childcare. *Journal of child psychology and psychiatry*, 50(4), 396-404
- (68) De Pauw WSS, Mervielde I. “Temperament, personality and developmental psychopathology: a review based on the conceptual dimensions underlying childhood traits”. *Child Psychiatry Hum Dev*, 2010, 41, 313–329
- (69) The Temperament Assessment Battery for Children.
- (70) Kaya M. “Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1997, 9(9), 193-204
- (71) Wright, J. P., & Beaver, K. M. (2005). Do parents matter in creating self-control in their children? A genetically informed test of Gottfredson and Hirschi's theory of low self-control. *Criminology*, 43(4), 1169-1202.
- (72) Aslan Metin Ö. *Anaokuluna devam eden çocukların oyun davranışları ve oyunlarında ortaya çıkan zorbalık davranışlarının incelenmesi*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlköğretim Ana Bilim Dalı Okul Öncesi Eğitimi Bilim Dalı, Ankara, 2013.
- (73) Gözübüyük N. *Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının anne-baba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi*. Master's Thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

- (74) Eke K. 4-6 yaş sosyal davranış ölçeğinin geliştirilmesi ve çocukların sosyal davranışları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi, 2018.
- (75) Dinç B. *Okul öncesi eğitimin 4-5 yaş çocuğunun sosyal gelişimine etkileri konusunda öğretmen görüşleri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Anabilim Dalı, Eskişehir, 2002.
- (76) Uyanık B., Beceren G. Ö., Özdemir A. "The evaluation of parents' views related to helping pre-school children gain some universal values", *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 908-912, 2011.
- (77) Erkuş S. *Okul Öncesi Öğretmenlerinin Okul Öncesi Eğitim Programındaki Değerler Eğitime İlişkin Görüşlerinin Değerlendirilmesi*. Dicle Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Diyarbakır, 2012.
- (78) Mızrakçı İ. *Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına etki eden faktörler: demografik özellikleri, kendi yetiştiriliş tarzları, çocuk gelişimine ilişkin bilgi düzeyleri ve çocuğun mizacına ilişkin algıları*, 1994.
- (79) Özcan H. *İlkokul Öğrencilerinin Öz güvenleri, Akademik Başarıları ve Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkiler*, Marmara Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 1996.
- (80) Er Gazeloğlu C. *İlkokul Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Psiko sosyal Gelişimine Ana-Baba Tutumunun Etkisinin İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi, Ankara, 2000.
- (81) Özyürek A, Tezel Şahin F. "5-6 yaş grubunda çocuğu olan ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi". *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2005, 25 (2), 19-34
- (82) Özben Ş, Argun Y. "Okul öncesi çocukların anne babalarının çocuk yetiştirme tutumları ile ilgili değişkenlerin incelenmesi". *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2002, 14, 18-28.
- (83) Erermiş S, Bellibaş E, Özbaran B, Demiral Bülüsoğlu N, Altıntoprak E, Bildik T, Korkmaz Çetin S. "Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu

- çocukların annelerinin mizaç özellikleri”. *Türk psikiyatri dergisi*, 2009, 20 (1), 14-21.
- (84) Bryan A, Dix T. Mothers’ emotions and behavioral support during interactions with toddlers: the role of child temperament”. *Social Development*, 2009, 18; 3. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-9507.2008.0050>, Erişim Tarihi: 21.04.2019.
- (85) Gleason TR, Gower AL, Hohmann LM, Gleason TC. “Temperament and friendship in preschool-aged children”. *International Journal of Behavioral Development*, 2005, 29(4), 336-344
- (86) Nalbant AA, *Okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 5 yaş çocukların mizaç, sosyal yetkinlik özellikleri ile çaba sarf ederek kendini denetleme becerisi arasındaki ilişkinin incelenmesi*, 2016.
- (87) Özdemir AA, ve Budak KS. Mizaç ve özdüzenlemenin çocukların oyun davranışını yordamadaki rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2019, 45, 78-98.
- (88) Arı M, Yaban EH. “Okulöncesi dönemdeki çocukların sosyal davranışları: Mizaç ve duygu düzenlemenin rolü”. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2016, 31(1), 125-141.
- (89) Derryberry D, Reed MA. “Regulatory processes and the development of cognitive representations”. *Development and Psychopathology*, 1996, 8, 215-234
- (90) Akbaş B. *Okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 60 ay ve üzeri çocukların sosyal uyum becerileri ile mizaç özellikleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray, 2016.
- (91) Aksoy P. *Okul öncesi dönem çocukların annelerinin kişilik özelliği ve çocuk yetiştirme tutumu ile çocuğun mizaç ve davranışları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. 2018.

- (92) Karadeniz A. Lise Son sınıf öğrencileri üzerinde demokratik ve otoriter olarak algılanan ana-baba tutumlarıyla çeşitli mesleki değerler arasındaki ilişkinin incelenmesi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- (93) Ramani B. G. *Cooperative Play and Problem Solving Ğn Preschool Children*. Dissertation Doktoral Thesis, University of Pittsburgh, 2005.
- (94) Erdoğan Ö, Uçukoğlu H. (2011). İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Anne-Baba Tutumu Algıları Ğle Atılganlık Ve Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeyleri Arasındaki İlişkiler, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, (19)1:51-72.
- (95) Bozaslan H, Kaya A. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Anne Baba Tutumlarının Problem Çözme, Sosyal Kaygı ve Akademik Başarıları Açısından İncelenmesi (Harren Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Bir Araştırma), 2nd International Conference on New Trends in Educational and Their Implications, 22-27 April, Antalya-Turkey. Siyasal Kitabevi, Ankara.)
- (96) Gözübüyük, N. (2016). *Okul öncesi dönem çocuklarında davranış sorunlarının anne-baba tutumu ve öz-kontrol ile ilişkisinin incelenmesi* (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).
- (97) Martel, M.M., Gremillion, M.L. & Roberts, B. (2012). Temperament and common disruptive behavior problems in preschool. *Personality and Individual Differences*, 53, 874-879.
- (98) Jewsuwan, R., Luster, T., & Kostelnik, M. (1993). The Relation Between Parents Perceptions of Temperament and Children's Adjustment to Preschool. *Early Childhood Research Quarterly*, 8, 33-51.
- (99) Parker-Cohen, N., & Bell, R. (1988). The Relationship Between Teperament and Social Adjustrment to Peers. *Early Childhood Research Quarterly*, 3, 179-192.
- (100) Yağmurlu, B., Sanson, A., & Köymen, S. B. (2005). Ebeveynlerin ve çocuk mizacının olumlu sosyal davranış gelişimine etkileri: Zihin kuramının belirleyici rolü. *Türk Psikoloji Dergisi*, 20(55), 1-20.

- (101) Kutlu, H. (2014). Okul öncesi kurumuna devam eden 5 yaş grubu çocukların saldırgan eğilimleri üzerinde ebeveyn tutumunun etkisinin psikanalitik kuram çerçevesinde incelenmesi. *Yayınlanmamış yüksek lisans tezi*)
- (102) Bayındır, D., Önder, A., & Balaban Dağal, A. (2016, May). Temperament and Resiliency as Predictor Factors of Preschoolers' School Readiness. X. In *European Conference on Social and Behavioral Science, Sarajevo, Bosnia-Herzegovina*(pp. 19-22).

EKLER

Ek 1: Ölçek İzinleri

Ek 2: Değerler Ölçeği-Ebeveyn Formu

Ek 3: Mizaç Bataryası

Ek 4: Anne-Baba Tutum Ölçeği

Ek 5: Etik Kurul Onayı

Ek 6: Valilik İzni

Ek 7: Kişisel Bilgiler

Ek 8: İntihal Raporu

Ek 1: Ölçek İzinleri

Değer Ölçekler > Gelen Kutusu x

seviye nesliturk <seviyenesliturk@gmail.com>

Alıcı: ben ▾

Sevgili Kevser,
Ölçekler ektedir. İyi çalışmalar diliyorum.
Seviye Neslitürk

Kevser Ahmet <kevsereahmet@gmail.com>

ARZU OZYUREK <a.ozyurek@karabuk.edu.tr>

Alıcı: ben ▾

Ölçekler konusunda istatistikci2006@gmail.com adresinden Ahmet Gül Bey size yardımcı olacaktır. Kullanmanızda sakınca yok. Kolaylıklar dilerim.

Doç.Dr.Arzu ÖZYÜREK
Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişimi Bl.
Demir Çelik Kampüsü/KARABÜK

Sibel Yoleri <yolerizmir@gmail.com>

Alıcı: ben ▾

Merhaba Kevser. Ölçeği çalışman için kullanabilirsin ancak senden ricam çalışman bittiğinde beni bilgilendirmen. Yardımcı olabileceğim başka bir konu olursa haberleşelim. İyi çalışmalar dilerim.

Doç. Dr. Sibel Yoleri

Ek 2: Değerler Ölçeği-Ebeveyn Formu

OKULÖNCESİ DEĞERLER ÖLÇEĞİ AİLE FORMU

(Aile Tarafından doldurulacak)

Yönerge: Yönerge: Aşağıda çocuğunuzun bazı değerleri hangi sıklıkla sergilediği ile ilgili ifadeler yer almaktadır. Lütfen her bir ifadeyi okuyun ve çocuğunuz aşağıda verilen davranışlara hangi ölçüde sahipse objektif olarak karşısına işaretleyiniz.

DAVRANIŞLAR	EVET	BAZEN	HAYIR
1. Yemek masası hazırlarken yardım eder.			
2. Kıyafetlerini çıkardığı yerde bırakır.			
3. TV/bilgisayar konusunda zaman sınırlamasına uyar.			
4. Uyku saatini hatırlatınca hazırlıklara başlar.			
5. Boyama yaptıktan sonra boya kalemlerini ortada bırakır.			
6. Farklı özellikte (kilolu, saçsız, çok esmer vb) birini görünce tuhaf karşılır.			
7. Yemek için herkesin masaya oturmasını bekler.			
8. İsteddiği bir eşyayı karşısındakinin elinden çekerek alır.			
9. Oyuncak, kitap, kıyafet vb alındığında alan kişiye teşekkür eder.			
10. Başkası ile konuşurken konuşmaya müdahale eder.			
11. Eve gelen arkadaşı ile birlikte oyun oynar.			
12. Kendi istediği oyunu oynamak ister.			
13. Evde işbölümü yapılıncaya uyar.			
14. Birlikte faaliyet yaparken mutlu olur.			
15. Aile büyükleri yardım istediğinde rahatsız olur.			
16. Sevmediği/rahatsız olduğu şeyleri ifade eder.			
17. Okulda yaşadığı olumsuzlukları gizler.			
18. Verdiği sözleri tutar.			
19. Bir eşyaya zarar verdiğinde söyler.			
20. Başkalarına söylemesini istemediğimiz şeyleri söyler.			
21. Genelde arkadaşları tarafından sevilir.			
22. Arkadaşlarıyla oyun oynamayı sever.			
23. Arkadaşlarını korur, kırıncı davranmaz.			
24. Arkadaşları ile olmaktan zevk alır.			
25. Arkadaşları ile olmaksızın tek başına olmayı tercih eder.			
26. Eve gelen arkadaşı ile ortak kullanması gereken eşyalar (boya, kalem, kağıt vb.) olunca rahatsız olur			
27. Oyuncak ve eşyalarını başkaları arkadaşı /kardeşi ile paylaşır.			
28. Eve gelen arkadaşı ile yiyeceklerini (çikolata, şeker, kek vb) Paylaşmayı tercih etmez.			
29. Duygu ve düşüncelerini ailesi ile paylaşır.			
30. Market alışverişinde kendisine alman çikolata, şeker, bisküvi vb aynısını kardeşleri/yeğeni/ arkadaşı içinde ister.			

Ek 3: Mizaç Bataryası

ÇOCUKLAR İÇİN MİZAÇ DEĞERLENDİRME TAKIMI GÖZDEN GEÇİRİLMİŞ EBEVEYN FORMU

Bu anket çocuklarınızın farklı durumlarda nasıl davrandığına ilişkin bilgi toplamak amacıyla düzenlenmiştir. Her bir ifade için sizden davranışın ortaya çıkış sıklığı ile ilgili “hemen hemen hiç, nadiren, ara sıra, bazen, sık sık, çok sık ya da neredeyse her zaman” gibi yargılarda bulunmanız istenmektedir. Örneğin; Eğer davranış hemen hemen hiç gerçekleşmiyorsa, lütfen 1 rakamini daire içine alınız, eğer davranış nadiren gerçekleşiyorsa, lütfen 2 rakamını daire içine alınız. Lütfen yanıtlarınızı büyük bir titizlikle ve çocuğunuzun son altı aylık davranışlarını göz önüne alarak yapınız.

	Neredeyse Hiç	Nadiren	Ara sıra	Bazen	Sık Sık	Oldukça sık	Neredeyse Her Zaman
1. Çocuğum tanımadığı yetişkinlerle birlikteken utangaçtır.	1	2	3	4	5	6	7
2. Çocuğum yap-boz, boyama ya da benzeri bir etkinliğe başladığı zaman, etkinlik üzerinde uzun süre çalışır.	1	2	3	4	5	6	7
3. Çocuğum yemek suresince sandalyesinde kıpırdamadan veya sandalyesinden kalkmadan sessizce oturabilir.	1	2	3	4	5	6	7
4. Çocuğum yorulduğunda çok hırçın ve sinirli olur.	1	2	3	4	5	6	7
5. Çocuğum oturarak oynanması gereken oyunlar yerine içinde koşmayı ve zıplamayı içeren hareketli oyunları tercih eder.	1	2	3	4	5	6	7
6. Çocuğum eve gelen yeni ziyaretçilere kendini göstermekten ya da onların önünde gösteri yapmaktan rahatsızlık duyar.	1	2	3	4	5	6	7
7. Çocuğum evde ya da dışarıda dolaşırken yürümekten ziyade koşar.	1	2	3	4	5	6	7
8. Eğer istediği açık hava etkinliği kötü hava şartları yüzünden ertelenmek zorunda kalırsa, çocuğum günün büyük bir bölümünü düş kırıklığı içinde geçirir.	1	2	3	4	5	6	7
9. Çocuğumla başa çıkılması kolaydır.	1	2	3	4	5	6	7
10. Parktayken, ya da ziyaretteyken çocuğum diğer çocukların yanına gider ve onların oyunlarına katılır.	1	2	3	4	5	6	7
11. Çocuğum hikâye anlatılırken ya da okunurken veya şarkı söylenirken sessizce oturur.	1	2	3	4	5	6	7
12. Çocuğum bir şeye kızdığında, onu bu ruh halinden çıkarmak zordur.	1	2	3	4	5	6	7
13. Çocuğum birisiyle konuşurken heyecandan yerinde duramaz.	1	2	3	4	5	6	7
14. Alışveriş yaparken istediği şekerini, oyuncakları ya da kıyafetleri almazsam çocuğum ağlar ve bağırır.	1	2	3	4	5	6	7
15. Çocuğum kendi başına yarım saat ya da daha uzun bir süre oyun oynayabilir.	1	2	3	4	5	6	7
16. Çocuğum evimize ziyarete gelen tanımadığı yetişkinlere yaklaşır ve hemen arkadaş olur.	1	2	3	4	5	6	7

	Nereyseye Hiç	Nadiren	Ara sıra	Bazen	Sık Sık	Oldukça sık	Nereyseye Her Zaman
17. Bir oyuncak ya da oyun zor geldiğinde, çocuğum hemen başka bir etkinliğe yönelir.	1	2	3	4	5	6	7
18. Hava kötü olduğunda ve çocuğum evde kapalı kaldığında etrafta koşturur ve hareketli etkinliklerle oyalanır.	1	2	3	4	5	6	7
19. Çocuğum hatasını düzelttiğimde bir süre aksi ve üzgün olur.	1	2	3	4	5	6	7
20. Anaokulu gibi yeni bir ortamda birkaç gün sonra bile çocuğum hala huzursuzluk yaşamaya devam eder.	1	2	3	4	5	6	7
21. Çocuğum bazı kıyafetleri giymek istemediğinde yüksek sesle tartışır, bağırır ve ağlar.	1	2	3	4	5	6	7
22. Çocuğum otururken bacaklarını sallar, kıpırdanır ya da genellikle ellerini sürekli hareket ettirir.	1	2	3	4	5	6	7
23. Çocuğum annesi olmadan yeni bir ortamda (örneğin anaokulunda) ilk kez bırakıldığında, üzülür.	1	2	3	4	5	6	7
24. Çocuğum bir şeyle oynamaya başladığında ve ben de ondan bunu bırakmasını istediğimde dikkatini başka bir şeye yönlendirmek zordur.	1	2	3	4	5	6	7
25. Çocuğum el becerisi, TV izleme, dinlenme ya da resimli kitaplara bakma gibi hareketsiz etkinliklere katılır.	1	2	3	4	5	6	7
26. Çocuğum ilk defa birlikte olduğu insanların yanında sakindir, güler ve kahkaha atar.	1	2	3	4	5	6	7
27. Eğer çocuğuma uğraşması için başka şeyler verilirse, rahatsızlık vermeyi bırakır.	1	2	3	4	5	6	7
28. Çocuğum odaya gürültülü bir şekilde girer.	1	2	3	4	5	6	7
29. Çocuğum onun için zor olsa bile, yeni beceriler edinmeye son derece istekli görünür.	1	2	3	4	5	6	7
30. Çocuğum üzgünse, onu teselli etmek zordur.	1	2	3	4	5	6	7
31. Çocuğumun sevdiği bir oyuncak ya da oyunu yanındaysa, bir saat ya da daha fazla süren araba yolculuğunda mutlu olabilir.	1	2	3	4	5	6	7
32. Çocuğum merdivenlerden bir aşağı bir yukarı koşar.	1	2	3	4	5	6	7
33. Çocuğum hoşuna giden bir etkinlikten uzaklaştırıldığında, güçlü bir yaygara kopararak karşı çıkma eğilimindedir.	1	2	3	4	5	6	7
34. Yeni çocuklarla ilk kez tanıştığında, çocuğum utangaçtır.	1	2	3	4	5	6	7
35. Çocuğum uysal bir çocuktur.	1	2	3	4	5	6	7

Ek 4: Anne-Baba Tutum Ölçeği

ANNE BABA ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUMLARI ÖLÇEĞİ (ABTÖ) - A Formu (Okul Öncesi Çocuğa Sahip Anne-Babalar için)

Sayın Anne Baba,

Aşağıda anne babaların çocuk yetiştirme tutumlarına ilişkin ifadeler yer almaktadır. Sizden bu ifadelere katılma düzeyinizi “Tamamen katılıyorum”, “Katılıyorum”, “Kısmen katılıyorum”, “Katılmıyorum” ve “Hiç katılmıyorum” şıklarından birini işaretleyerek (X) belirtmeniz beklenmektedir. Katılımınız için teşekkür ederiz.

Maddeler	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
1. Çocuğumu, her durumda duygu ve düşüncesini ifade etmesi için desteklerim.					
2. Çocuğum için koyduğum bir kuralı asla değiştirmem.					
3. Çocuğumu, istediği gibi davranmakta özgür bırakırım.					
4. Çocuğuma odasını toplama gibi yapabileceği bazı sorumluluklar veririm.					
5. Çocuğumun, rahatsız edici ve yanlış davranışlarını görmezden gelirim.					
6. Çocuğumla ilgili konularda kontrolü her zaman elimde tutarım.					
7. Çocuğumu, toplumun istediği ideal insan olarak yetiştiririm.					
8. Çocuğuma, onu cezalandırılacağı söylesem de bu cezaları uygulamam.					
9. Çocuğumla ilgili kararları ben alırım.					
10. Çocuğuma duyduğum güveni ona belirtirim.					
11. Çocuğum için kurallar koysam da kurallara uymasını beklemem.					
12. Çocuğumu şımartırım.					
13. Çocuğuma kuralların nedenleri ile ilgili açıklamalar yaparım.					
14. Çocuğumu, yeni şeyler denemesi konusunda cesaretlendiririm.					
15. Çocuğumu yaptığı bir şeyden dolayı cezalandırdığımda, ondan özür dilerim.					
16. Çocuğum, yapmasını istediğim bir işi yapmadığında hoşgörü ile karşılarım.					
17. Çocuğum için, her zaman uyması gereken kurallar koymam.					
18. Çocuğumun söz dinlemesi için, daha resmi davranırım.					
19. Çocuğuma hiçbir konuda “hayır” demem.					
20. Çocuğumu disipline etmeye çalışmam.					

Maddeler	Tamamen katılıyorum	Katılıyorum	Kısmen katılıyorum	Katılmıyorum	Hiç katılmıyorum
21. Çocuğumun bireysel özelliklerin ve mizacının farkında olarak ona saygı duyarım.					
22. Çocuğumdan, koyduğum kurallara sorgulamadan uymasını beklerim.					
23. Çocuğum üzerinden kontrolü eksik etmem.					
24. Çocuğum olumlu davranışlar sergilediğinde, onu överim.					
25. Çocuğumdan, taleplerimi yerine getirmesini beklerim.					
26. Çocuğumun sağlam ve güçlü bir karaktere sahip olması için yaptıklarını beğendiğimi hissettirmem.					
27. Farklı bir ortamda, çocuğumun kurallara uymamasını önemsemem.					
28. Çocuğumu ilgilendiren konularda, onun fikrini de alırım.					
29. Çocuğuma karşı duygularımı güzel sözlerle, sarılarak ve öperek gösteririm.					
30. Çocuğumun her an nerede ve ne yaptığını takip ederim.					
31. Çocuğumun, yanlış davranışlarını cezalandırırım.					
32. Çocuğum ile zaman geçirmek için özel planlamalar yaparım.					
33. Çocuğum ile göz teması kurar ve sözünü kesmeden dinlerim.					
34. Çocuğumun girişkenliğini ve yeteneklerini desteklerim.					
35. Hiç bir zaman çocuğumu yalnız bırakmam.					
36. Çocuğumun sorularını önemserim ve sabırla cevaplarım.					
37. Çocuğuma hiçbir zaman şiddet uygulamam.					
38. Çocuğum hata yaptığında, onu ayıplamam.					

Anketimiz bitmiştir. Sabrınız ve katılımınız için teşekkürler.

Ek 5: Etik Kurul Onayı

OKAN ÜNİVERSİTESİ Etik Kurul Kararı

Toplantı Tarihi: 13.03.2019

Toplantı Sayısı: 104

Toplantıya Katılanlar:

Prof. Dr. Mithat Kıyak	(Başkan)
Prof. Dr. Mazhar Semih Baskan	(Üye)
Prof. Dr. Dilek Öztürk	(Üye)
Prof. Dr. Dilek Şirvanlı Özen	(Üye) (Katılmadı)
Prof. Dr. Ali Tayfun Atay	(Üye)
Doç.Dr. Kerime Derya Beydağ	(Üye)
Dr. Öğr. Üyesi. Nermin Bölükbaşı	(Üye)
Dr. Öğr. Üyesi Erdinç Ünal	(Üye)
Dr. Öğr. Üyesi Nihat Özaydın	(Üye)

Okan Üniversitesi Etik Kurulu 13.03.2019 tarihinde Prof. Dr. Mithat Kıyak Başkanlığında toplandı.

Yapılan görüşmeler sonucunda;

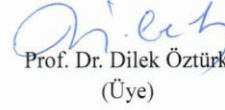
Karar 16. Üniversitemiz Sağlık Bilimleri Enstitüsü-Çocuk Gelişimi ve Eğitimi bölümünden **Hatice Kevser ALAMEHMET'in "54-72 Aylık Çocukların Değer Düzeylerine Anne Baba Tutumu ve Çocuğun Mizacının Etkisi"** başlıklı çalışması için başvuru talebi uygun görülüp oy birliği ile onaylanmıştır.

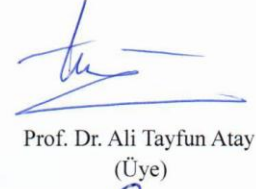
Prof. Dr. Mithat Kıyak
(Başkan)

Prof. Dr. Mazhar Semih Baskan
(Üye)

Prof. Dr. Dilek Öztürk
(Üye)

Prof. Dr. Ali Tayfun Atay
(Üye)

Prof. Dr. Dilek Şirvanlı Özen
(Üye) (Katılmadı)

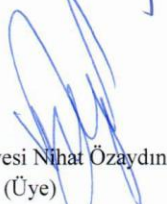
Doç. Dr. Kerime Derya Beydağ
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Erdinç Ünal
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Nermin Bölükbaşı
(Üye)

Dr. Öğr. Üyesi Nihat Özaydın
(Üye)

Ek 6: Valilik İzni

T.C.
İSTANBUL VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 59090411-20-E.8335755
Konu : Anket ve Araştırma İzin Talebi

26/04/2019

VALİLİK MAKAMINA

İlgi: a) 25.03.2019 tarihli ve 6076742 Gelen Evrak No'lu dilekçe.
b) MEB. Yen. ve Eğ. Tk. Gn. Md. 22.08.2017 tarih ve 12607291/ 2017/25 No'lu Gen.
c) Millî Eğitim Müdürlüğü Araştırma ve Anket Komisyonunun 25.04.2019 tarihli tutanağı.

Okan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü yüksek lisans öğrencisi Hatice Kevser ALAMEHMET'in "54-72 Aylık Çocukların Değer Düzeylerine Anne-Baba Tutumu ve Çocuğun Mizacının Etkisi" konulu tezi kapsamında, ilimiz Beşiktaş, Gaziosmanpaşa ve Kağıthane ilçelerinde bulunan ilkokul ve anaokullarında; anket uygulama istemi hakkındaki ilgi (a) dilekçe ve ekleri Müdürlüğümüzce incelenmiştir.

Araştırmacının söz konusu talebi; bilimsel amaç dışında kullanılmaması, uygulama sırasında bir örneği müdürlüğümüzde muhafaza edilen mühürlü ve imzalı veri toplama araçlarının kurumlarımıza araştırmacı tarafından ulaştırılarak uygulanması, katılımcıların gönüllülük esasına göre seçilmesi, araştırma sonuç raporunun müdürlüğümüzden izin alınmadan kamuoyuyla paylaşılması koşuluyla, okul idarelerinin denetim, gözetim ve sorumluluğunda, eğitim-öğretimi aksatmayacak şekilde ilgi (b) Bakanlık emri esasları dâhilinde uygulanması, sonuçtan Müdürlüğümüze rapor halinde (CD formatında) bilgi verilmesi kaydıyla Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görülmesi halinde olurlarınıza arz ederim.

Levent YAZICI
İl Millî Eğitim Müdürü

Ek:
1- Genelge.
2- Komisyon Tutanağı.

OLUR
26/04/2019

Anketin Yapıldığı Tarih		Anketin Yapıldığı Yer	
25.04.2019	26.04.2019	25.04.2019	26.04.2019
27.04.2019	28.04.2019	27.04.2019	28.04.2019
29.04.2019	30.04.2019	29.04.2019	30.04.2019
01.05.2019	02.05.2019	01.05.2019	02.05.2019
03.05.2019	04.05.2019	03.05.2019	04.05.2019
05.05.2019	06.05.2019	05.05.2019	06.05.2019
07.05.2019	08.05.2019	07.05.2019	08.05.2019
09.05.2019	10.05.2019	09.05.2019	10.05.2019
11.05.2019	12.05.2019	11.05.2019	12.05.2019

ÖZGEÇMİŞ

Adı	Hatice Kevser	Soyadı	Alamehmet
Doğum Yeri	Fatih	Doğum Tarihi	27.03.1989
Uyruğu	T.C	Telefon	
e-mail	kevseralamehmet@gmail.com		

Eğitim Düzeyi

	Mezun Olduğu Kurum	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans	Okan Üniversitesi/Sağlık Bilimleri Enstitüsü/Çocuk Gelişimi ve Eğitimi	2019
Lisans	Anadolu Üniversitesi/ Açık öğretim Fakültesi/Okul Öncesi Eğitimi Öğretmenliği	2011
Lise	Özel Şefkat Meslek Lisesi/Çocuk Gelişimi	2006

İş Deneyimi

Görevi	Kurum	Süre
Okul öncesi Eğitimi Öğretmeni	Özel Bilge Şirin Rehabilitasyon Merkezi	2019-devam ediyor.
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmeni	Gaziosmanpaşa Belediyesi, Çocuk Gelişimi Sertifika Programı	2016-2019
İngilizce Öğretmeni	Gaziosmanpaşa Belediyesi Bilgi Evi İngilizce Öğretmenliği	2015-2016
Arapça Öğretmeni	Küçükköy Anadolu İmamhatip Lisesi	2014-2015
Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Öğretmeni	Bağcılar Halk Eğitim Merkezi	2013-2013

Ek 8: İntihal Raporu

54-72 AYLIK ÇOCUKLARIN DEĞER DÜZEYLERİNE ANNE BABA TUTUMU VE ÇOCUĞUN MİZACININ ETKİSİ

ORIGINALITY REPORT

15%

SIMILARITY INDEX

5%

INTERNET SOURCES

5%

PUBLICATIONS

14%

STUDENT PAPERS

MATCH ALL SOURCES (ONLY SELECTED SOURCE PRINTED)

13%

★ Submitted to Istanbul Aydın University

Student Paper

Exclude quotes On

Exclude bibliography On

Exclude matches < 1%